

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI
PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 5

1953

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI
PEDAGOOGILINE AJAKIRI

XI AASTAKAIK

Nr. 5

MAI

1953

Kokkuvõte õppe-kasvatustööst olgu põhjalik.

J. V. Stalini geniaalne teos «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» ja Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressi ajaloolised otsused avasid uue etapi rahvahariduse alal meie kodumaal.

Järkjärguline üleminek täielikule kohustuslikule keskharidusele kahe lähema viisaastaku jooksul ja polütehnilise õpetuse teostamine on Nõukogude rahvaste kultuurilises elus kolossaalse tähtsusega, moodustades ühe komponendi olulise erinevuse likvideerimisel vaimse ja kehalise töö vahel. Et sotsialistliku rahvamajanduse vahetpidamata arenemine ja täiustumine toimub kõrgeima tehnika baasil, kaasaja eesrindliku teaduse edusammude ellurakendamise baasil, siis nõuab see igakülgset arenenud ja teaduse aluseid põhjalikult tundvaid inimesi, kes oskavad oma teadmisi eduga rakendada tegelikku ellu. Ja niisuguseid inimesi, kes on võimelised vabalt valima elukutset ega ole eluajaks ühe elukutse külge aheldatud, peabki meie üldhariduslik kool ette valmistama.

Õppinud tundma neid ajaloolisi dokumente, on selge, et meie haridusala töötajail tuleb juba nüüd otsustada mitte ainult tänase ja homse päeva küsimusi, vaid paljusid küsimusi pikemaks ajaks ette. Tuleb arvestada, et praegused esimese klassi õpilased lõpetavad oma koolikohustuse siis, kui on möödunud nii käesolev kui ka järgmine viisaastak. Teel kommunismile on meie kodumaa nende aastate jooksul liikunud hiiglaslike sammudega edasi, mistõttu tolleaegsed üldharidusliku kooli lõpetajad peavad vastama juba nõuetele, mille esitab neile meie kodumaa siis.

Kõik see nõuab meie haridusala töötajail teadlikku suhtumist nende ees seisvatesse ülesannetesse. Tuleb tungida sügavalt iga küsimuse sisse ja läbi mõelda teed ning võimalused kõigi küsimuste lahendamiseks. Pole kahtlust, et see ülesanne on küllalt keerukas, raske ja vastutusrikas.

Uute, tohutult suurenenud ülesannete edukas täitmine eeldab kõigepealt senise töö põhjalikku tundmist. Pole võimalik anda objektiivset hinnangut praegusele õppe-kasvatustöö olukorrale koolis ega leida

teid selle olukorra parandamiseks, kui ei tunta põhjalikult kooli senist pedagoogilist tööd, kui ei teata, missugused on peamised lüngad ja puudused kooli õppe-kasvatustöös, mis tuleksid esmajärjekorras kõrvaldada ja mille kõrvaldamiseta pole võimalik asuda nende suurte ülesannete lahendamisele, mis seisavad nõukogude kooli ees täna ja homme. Sellepärast tuleb meie koolidel ja haridusorganisatsioonidel analüüsida põhjalikult ja igakülgset senist pedagoogilist tööd.

Praegu seisab koolide ja haridusorganite ees ülesanne teha kokkuvõtte mööduva õppeaasta õppe-kasvatustööst.

Kooli juhtkonnal — direktoril ja õppealajuhatajal — tuleb eelkõige põhjalikult analüüsida koolisisese kontrolli korras õppeaasta jooksul tehtud märkmeid ning selgitada nende kaasabil kooli õppe-kasvatustöö peamisi puudusi. Niisugune analüüs on seda sügavam, mida süstemaatilisem ja põhjalikum on olnud koolisisene kontroll. See kooli õppe-kasvatustöö analüüs peab selgitama, millest oli tingitud üks või teine puudus kooli töös, mis õppeaasta jooksul on tehtud puuduste kõrvaldamiseks ja missuguseid tulemusi on saadud ning mis on vaja ette võtta säilinud puuduste kõrvaldamiseks järgneval õppeaastal.

Analüüsides asjalikult mööduva õppeaasta õppe-kasvatustööd, peab kooli juhtkond puuduste kõrval nägema ka oma töö tugevaid külgi ning näitama, kuidas need positiivsed saavutused saadi ja kuidas neid edasi arendati.

Üksikute õpetajate pedagoogilise töö tulemuste analüüs peab näitama, millest olid tingitud lüngad ja puudused ühe või teise õpetaja töös ja mida on vaja ette võtta nende lünkade ja puuduste kõrvaldamiseks. Samuti peab see analüüs näitama, missuguste meetoditega kooli eesrindlikud õpetajad saavutasid kõrge õppeedukuse, kuidas nad andsid õpilastele sügavaid ja püsivaid teadmisi ning kuidas nende eesrindlike õpetajate töökogemusi tundma õpiti ja rakendati.

Mööduva õppeaasta õppe-kasvatustöö analüüs peab näitama ka õpilaste teadmiste taset kõigis klassides ja kõigis õppeainetes, kusjuures nõukogude koolis ei ole «teisejärgulise» tähtsusega õppeaineid. Kuna meie vabariigi koolides on senini olnud madalama õppeedukusega õppeaineiks vene keel, eesti keel ja matemaatika, siis tuleb nende ainete õpetamise analüüsimisele pöörata erilist tähelepanu.

Nõukogude kooli õppe-kasvatustöö peamiseks vormiks on õppetund, sellepärast on loomulik, et kooli õppe-kasvatustöö analüüsimisel lähtutakse peamiselt õppetunni ja selle kvaliteedi analüüsist.

Partei XIX kongressi otsused nõuavad meie koolilt plaanipärast tööd polütehnilisele õpetamisele üleminekuks. Kooli õppetöö analüüs peab selgitama, mis kool mööduval õppeaastal sel alal on juba teinud, missuguseid raskusi sellejuures esines ja kuidas neist jagu saadi. Sel puhul tuleb tingimata ära näidata, kas kool on praegustes õppeplaanides ettenähtud laboratoorsed ja praktilised tööd täitnud; kas õpilastega organiseeriti tootmisalaseid ekskursioone, kuidas rakendati neid ekskursioone õppe-kasvatustöösse ja kuidas järgmisel õppeaastal tootmisalaseid ekskursioone paremini korraldada; missuguses olukorras on kooli õppe-katsead ja kas aia maa-ala vastab põhimääruses ülesseatud nõuetele; missuguseid katseid ja praktilisi töid tehti kooli õppe-katseaias mööduval õppeaastal ning missugused lähemad ülesanded seisavad sel alal ees; kas koolil on olemas vajalikud õppekabinetid (füüsikas, keemias, bioloogias) ja kuidas need on varustatud õppevahenditega ning missugused

muudatused on siin vajalikud. Analüüsimisel tuleb selgitada, missugused konkreetset ülesanded seisavad lähemas tulevikus kooli ees polütehnilise õpetuse teostamisel ja kuidas mõeldakse neid ülesandeid lahendada; mida kool saab teha oma jõududega ning missugust konkreetset abi vajab ta väljastpoolt, s. o. haridusorganitelt, šeffidelt jne.

Tõsise põhjalikkusega tuleb analüüsida õpilaste kommunistliku kasvatuse olukorda koolis. Sagedasti on madala õppeedukuse põhjuseks õpilaste halb distsipliin koolis ja väljaspool kooli. Õpilaste halb distsipliin aga räägib tõsistest lünkadest antud kooli kasvatustöös. Ja kuna kooli kasvatustöö tase ei olene ainult üksikuist õpetajaist, vaid kogu kooli pedagoogilisest kollektiivist, kus oluline osa kuulub kooli juhtkonnale, siis tuleb kooli kasvatustöö analüüsimisel silmas pidada kollektiivi tööd tervikuna.

Analüüs peab selgitama, kuidas töötasid kooli õpilasorganisatsioonid, eriti komsomoli- ja pioneeriorganisatsioon, kuidas ja missuguste tulemustega töötasid need organisatsioonid kooli õppe-kasvatustöö taseme tõstmisel.

Kooli mööduva õppeaasta õppe-kasvatustöö analüüs peab selgitama, millised konkreetset lüngad esinesid koolis õpilaste kommunistliku kasvatuse alal, millest need olid tingitud ja mis tehti nende lünkade likvideerimiseks.

Tähtsaks lülis kooli õppe-kasvatustöös on klassijuhataja, sellepärast on vajalik ka tema töö hoolas analüüsimine. On tarvis esile tõsta eesrindlike klassijuhatajate töökogemusi, osutades samas klassijuhatajate töös esinevatele lünkadele ja näidates teid nende kõrvaldamiseks.

Muidugi peab kooli õppe-kasvatustöö analüüs haarama ka koolikohustuse täitmise küsimust, sest õpilaste korralik kooliskäimine on tähtsaks eeltingimuseks kõrge õppeedukuse saavutamisel.

Kooli juhtkonna poolt koostatud mööduva õppeaasta õppe-kasvatustöö põhjalik analüüs arutatakse läbi kooli pedagoogilises nõukogus enne eksamite algust. Siin analüüsitakse ühiselt asjaliku kriitika ja eneskriitikaga kogu koolikollektiivi tööd, sulgemata silmi väiksemategi puuduste eest. Siinjuures peatutakse üksikasjaliselt õppe-kasvatustöö iga lõigu ja iga kollektiiviliikme töö juures; tõstetakse esile eesrindlike õpetajate saavutusi, selgitatakse ühiselt esinenud puuduste põhjusi ja nende kõrvaldamise abinõusid. Kooli õppe-kasvatustöö taseme tõstmise küsimuse arutamisel tuleb pedagoogilisel nõukogul tõsiselt peatuda kooli pedagoogilise kollektiivi ideelis-poliitilise ja tööalase kvalifikatsiooni tõstmisel ning märkida konkreetset, mis igal kollektiivi liikmel tuleb sel alal teha.

Niisugune asjalik kriitika, mis on kantud ühisest püüdest puuduste kõrvaldamiseks, muudab koolikollektiivi ühtseks ja monoliitseks tervikuks, mis avaldab sügavat positiivset mõju kogu kooli õppe-kasvatustööle.

Kõiki õppe-kasvatustöö analüüsis märgitud plüsse ja miinuseid kontrollitakse veel kord eksamite käigus. On ju õpilaste poolt eksamitel antavad vastused kooli õppe-kasvatustöö kvaliteedi näitajaks. Pedagoog, jälgides hoollega õpilaste vastuseid eksameil, avastab oma senise töö tugevaid ja nõrgad küljed.

Tuleb märkida, et täieliku ja objektiivse pildi õpilaste teadmistest eksamite käigus saame ainult siis, kui eksamid kulgevad rahuliku töö olukorras, ilma ülearuse ärritusega; kui õpilastele eksamitel esitatavad küsi-

mused, ka täiendavad küsimused, on õppeprogrammide piirides ja kui puuduvad lubamatud kõrvalekaldumised nõudmiste vähendamise suunas.

Partei XIX kongressi otsused nõuavad meie koolilt õppetöö ja tegeliku elu tihedat seost. Sellepärast on vaja eksamitel pöörata erilist tähelepanu sellele, kuidas meie õpilased suudavad koolis õpitud teoreetilisi teadmisi rakendada praktilise elu nähtuste selgitamisel; kas õpilastele on arusaadavad katsed, mis nad teevad füüsikas või keemias ja kas nad oskavad õigesti seletada nende tulemusi.

Mullused eksamid näitasid, et paljudes koolides tundsid õpilased ainet teoreetiliselt hästi, kuid sattusid raskustesse, kui neile esitati küsimusi teoreetiliste teadmiste praktikasse rakendamise alalt.

Kooli juhtkonna poolt koostatud ja pedagoogilises nõukogus asjalikult läbiarutatud möödunud õppeaasta õppe-kasvatustöö analüüsi ning eksamitel saadud täiendavate tähelepanekute alusel koostab kooli direktor kooli möödunud õppeaasta õppe-kasvatustöö sõnalise aruande ja esitab selle rajooni haridusosakonnale. Selles aruandes peab peegelduma täielikult, ilma igasuguste ilustusteta, kooli õppe-kasvatustöö tõeline pale, selle tugevad ja nõrgad küljed. Samuti esitatakse aruandes omapoolsed konkreetsed ettepanekud esinenud puuduste kõrvaldamiseks ja õppe-kasvatustöö taseme edasiseks tõstmiseks.

Niisugused põhjalikult läbitöötatud õppe-kasvatustöö kokkuvõtted annavad täieliku pildi koolis õppeaasta jooksul tehtud pedagoogilisest tööst ja on haridusorganitele vajalikud koolide juhtimisel. Kahjuks ei suhtu sellesse tähtsasse ülesandesse iga kooli juhtkond küllaldase tõsidusega. Kui vaadelda koolidelt rajoonide haridusosakondadele saadetud 1951/52. õppeaasta õppe-kasvatustöö sõnalisi aruandeid, siis leiame sisukate ja hästi läbimõeldud kokkuvõtete kõrval küllaltki palju puhtformaalselt koostatud kokkuvõtteid, kus peale aruvede ja loetelude ei leidu midagi konkreetset, nagu näiteks Tallinna linna Kalinini rajooni ühes koolis, kelle õppe-kasvatustöö aruandes ei leidu peale aruvede ja mõne tegevuse loetelu peaaegu midagi. Nii loeme selle kooli õppe-kasvatustöö aruandest muuhulgas, et koolis oli eelmisel õppeaastal puudulikke õpilasi 7. klassides 21 õpilast, aruandeaastal aga 2 õpilast; 8. klassides on need arvud 43 ja 13 ning 9. klassis 19 ja 5 jne. Nagu nähtub nendest arvudest, oli kool õppeaasta jooksul teinud märgatavaid edusamme õppe-dukuse alal, kuid õppe-kasvatustöö sõnalis aruandes ei mainita poole sõnagagi, kuidas kool neid tulemusi oli saavutanud. Kas see paranemine oli toimunud õppe-kasvatustöö meetodite parandamise tulemusena või lihtsalt liberaalse hindamise tõttu. Ei selgita küsimust ka sama aruande see lõik, mille pealkirjaks on «Metoodiline töö», sest selles on loetletud peamiselt, missugused metoodilised ainekomisjonid koolis õppeaasta jooksul töötasid ja mitu lahtist tundi sel ajavahemikul koolis korraldati. Aruandes ei leidu mingisugust märkust selle kohta, milliseid olulisi õppe-kasvatustöö küsimusi neis ainekomisjonides arutati ja mis tulemusi see andis. Samuti ei näita aruanne, missuguseid eesrindlike õpetajate töökogemusi lahtiste tundide kaudu populariseeriti.

Niisuguseid formaalseid aruandeid leiame kõikide rajoonide haridusosakondades võrdlemisi suurel arvul. See aga näitab, et meie vabariigis on veel arvukalt koole, kus kooli juhtkond ei võta vaevaks koostada sügavat ja asjalikku aruannet õppeaastal tehtud tööst. On raske uskuda, et kooli juhtkond, kes ei võta vaevaks põhjalikult analüüsida oma koolis tehtavat õppe-kasvatustööd, oleks suuteline kooli eduga juhtima nende

suurte ja austavate ülesannete elluviimiseks, mis seisavad meie koolide ees partei XIX kongressi ajalooliste otsuste valguses.

Paljudes meie vabariigi koolides teeb kooli juhtkond õppe-kasvatustööst kokkuvõtte suure rutuga alles pärast kõiki eksameid, kusjuures seda kokkuvõtet arutatakse pedagoogilises nõukogus sügisel enne õppetöö algust. Niisugune praktika on väär. On õige, et lõpliku kokkuvõtte õppe-kasvatustööst koostab kooli direktor peale eksamite tulemuste selgumist, samuti ka see, et enne sügisest õppetöö algust arutatakse veel kord eelmise õppeaasta õppe-kasvatustöö tulemusi, kuid õppeaasta jooksul tehtud pedagoogilise töö peamine analüüs peab toimuma kevadel õppetöö lõpul, enne õpetajate puhkuseleminekut. On ju mööduva õppeaasta õppe-kasvatustöö analüüs ja selle alusel püstitatud ülesanded nii kooli juhtkonnale kui ka igale õpetajale aluseks uue õppeaasta õppe-kasvatustöö plaani koostamisel ja uueks õppetööks ettevalmistumisel.

Pärast koolide õppetöö ja eksamite perioodi lõppu koostavad ka rajoonide haridusosakonnad kokkuvõtted koolide möödunud õppeaasta õppe-kasvatustöö olukorrast ja tulemustest. Need kokkuvõtted peavad baseeruma koolide õppe-kasvatustöö aruannetel ja haridusosakondade inspektorite koolide inspekteerimise aktide sügaval ja igakülgsel analüüsil. Samuti nagu koolide õppe-kasvatustöö kokkuvõtted, peavad ka haridusosakondade õppe-kasvatustöö kokkuvõtted peegeldama täielikult kõike seda pedagoogilist tööd, mis tehti antud rajooni koolides lõppenud õppeaastal ning neid ülesandeid, mille lahendamisele tuleb asuda järgneval õppeaastal.

Haridusosakonna õppe-kasvatustöö kokkuvõtte peab näitama, missuguseid sisulisi muudatusi on toimunud koolide õppe-kasvatustöös õppeaasta jooksul; mis on haridusosakonna poolt tehtud ja mida kavatakse teha järgneval õppeaastal õppe-kasvatustöö taseme tõstmiseks; mis on tehtud paremate koolide ja õpetajate töökogemuste propageerimiseks ja ellurakendamiseks, sest meile on kallis iga väärtuslik pedagoogiline kogemus. Väga vajalik on eesrindlike koolidirektorite ja õppeala juhatajate töökogemuste levitamine.

Partei XIX kongressi otsustes haridusorganitele esitatud suurte ja vastutavate ülesannete lahendamine nõuab haridusorganite töö igakülgselt parandamist, töö täpset plaanimist, juhtimise paindlikkust, kontrollimise ja otsuste täitmise operatiivsust.

Nõukogudemaa koolide, õpetajate ja haridusorganite ees on suur riiklik ülesanne kasvatada kommunismiehitajate uut põlvkonda, kes on suuteline täitma neid nõudeid, millised püstitas J. V. Stalin oma geniaalses teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus». Selle ülesande täitmisele aitab tõhusalt kaasa õppe-kasvatustöö süstemaatiline analüüs ja selle alusel koostatud kokkuvõtte. Seepärast ei tohi leiduda ühtki kooli ega ühtki haridusosakonda, kus suhtutakse pealiskaudselt õppe-kasvatustööst kokkuvõtete tegemisse ja nende kokkuvõtete alusel praktiliste sammude astumisse töö edasise parandamise eesmärgil.

ELU TEKKIMISE KÜSIMUSEST.

Akadeemik A. I. OPARIN.

Viimasel ajal on mulle väga paljud nii suuliselt kui ka kirjalikult esitanud küsimuse, kas elu tekkimine on võimalik ka nüüd, kaasaja tingimustes. Selle küsimuse lahendamisel on kahjuks isegi meie nõukogude kirjanduses mõningane segadus, millest on vaja üksikasjaliselt aru saada. Selleks tuleb eelkõige kasvõi väga lühidaltki käsitleda kaasaja dialektilis-materialistlikke vaateid elu olemusest ja tekkimisest, ent seejärel juba anda ulatuslik vastus eespool esitatud küsimusele. See ongi käesoleva artikli ülesandeks.

*

Elu olemuse ja tekkimise küsimus kuulub loodusteaduse suurimate probleemide hulka. Selle küsimusega on inimõte tegelnud juba muistseist aegadest saadik ja alati on olnud see küsimus kahe lepitamatu filosoofilise leeri, materialismi ja idealismi peamiseks võitlusväljaks.

Teadusevaenulik idealism arvab, et elu allikaks on mingi üliloomulik jõud, mingi mittemateriaalne alge. Vastupidiselt sellele väidab materialism täiesti põhjendatult, et elu, nagu kõik muugi maailmas, on oma olemuselt materiaalne.

Kuid ka materialismil ei õnnestunud korraga jõuda elu probleemi lahendamisele. Pikka aega rajasid paljud õpetlased-materialistid oma järeldused ebaõigeile, metafüüsilistele alustele, püüdes mõista elu olemust lahus materia üldisest arenemisest.

Ainult dialektiline materialism leidis õige tee elu mõistmiseks. Dialektilise materialismi järgi on elu materia liikumise eriline vorm, mis tekib uue kvaliteedina materia ajaloolise arenemise teatud etapil. See pärast on elul omadusi, millede poolest ta erineb anorgaanilisest maailmast, ja elule omased, elule spetsiifilised seaduspärasused ei ole taanduvad üksnes füüsika ja keemia seaduspärasustele. Juba elu tunneta- mise ülesande enda formuleerib dialektiline materialism teisiti kui meta- füüsiline materialism. Metafüüsilise materialismi puhul taandub see ülesanne sellele, et elu seletatakse võimalikult täielikult füüsika ja kee- mia abil. Vastupidiselt sellele seisneb dialektilise materialismi seisuko- halt elu mõistmise ülesanne selles, et kindlaks teha tema kvalitatiivsed erinevused materia liikumise muudest vormidest, ja need kvalitatiivsed erinevused sunnivad käsitada elu materia liikumise erilise vormina.

Enam kui 70 aastat tagasi andis F. Engels elule järgmise definit- siooni: «Elu on valkkehade eksisteerimise viis ja see eksisteerimise viis seisab oma olemuselt valkkehade keemiliste koostusosade alatises uue- nemises toitumise ja eritamise kaudu.»¹

¹ F. Engels, Anti-Dühring, Tallinn, 1951, lk. 302.

Harukordse läbinägelikkusega iseloomustas F. Engels valkkehü elu materiaalse kandjana ja ainevahetust nende valkkehade kõige olulisema funktsioonina, millest tulenevad kõik muud elu tunnused.

Loodusteaduse hilisem võimas areng pole mitte üksnes täielikult kinnitanud seda väljapaistvat väidet, vaid on andnud meile ka väga ulatuslikku faktilist materjali, mis laialdaselt selgitab ja konkretiseerib Engelsi filosoofilist vormelit.

Kaasaja andmed valkude ehitusest tõendavad, kuidas sellest ehitusest tulenevad omadused, ja esijoones valkude katalüütilised funktsioonid, mõjustavad seda seaduspärasest keemiliste reaktsioonide korda, mis on ainevahetuse aluseks. Kuigi sellest ainevahetusest osavõtavad orgaanilised ained evivad suurt keemilist aktiivsust, võivad nad selle realiseerida tähelepanndava kiirusega üksnes siis, kui nad reageerivad elusa aine vastavate valkudega. Viimaste katalüütilised funktsioonid määravad ära mitte üksnes nende reaktsioonide kiire kulgemise, mis vastab elu tormilisele tempole, vaid ka selle teatud järgnevuse, milles üksikud fosforileerumis-, oksüdeerumis-, redutseerumisreaktsioonid jne. seostuvad omavahel üksikute lülidena niisugustes eluprotsessides, nagu on seda näit. hingamine, käärimine, assimilatsioon, valkude süntees jm.

Seega valkude ehituse ja omaduste iseärasuste mõistmine, ja nende ehituse ja omaduste iseärasused pole millegagi kõrvutatavad anorgaanilises looduses, võimaldab meil aru saada neist otsestest põhjustest, mis on ainevahetuse üksikute reaktsioonide teatud ajalise kooskõlastuse aluseks. Kuid organismidest isoleeritud individuaalsete valkude uurimine ei võimalda veel välja selgitada, miks kümned tuhanded elavas organismis toimuvad keemilised reaktsioonid on omavahel ajaliselt mitte üksnes valjult kooskõlastatud, miks nad seostuvad ühtses korras, vaid ka seda, miks see kord on suunatud kogu elusa süsteemi kui terviku eneseuendamisele ja enesäilitamisele ja miks kõik see on kooskõlastatud keskkonna tingimustega.

Seda küsimust ei ole võimalik lahendada, kui lahutada ta metafüüsiliselt materia arenemise ajaloost tervikuna. Selle küsimuse lahendamiseks on vaja ühendada kaasaja bioloogiliste süsteemide uurimine elu tekkimise ajaloo uurimisega.

Selle ajaloo võib jagada järgmisse kolme põhietappi: 1) orgaaniliste ainete tekkimine; 2) valkude kui amiinohapete kõrgemolekulaarsete polümeeride tekkimine; 3) elusa aine, s. t. ainevahetuse omadustega varustatud valkkehade tekkimine.

Viimane etapp tähistabki elu tekkimist. Sellele järgneb elu enda arenemine: rakkude, hulkraksuse, närvisüsteemi jne. tekkimine. Juba kolmkümmend aastat tagasi, vastupidiselt tol ajal teaduses valitsenud vaatele, esitasin ma väite, et orgaanilised ained, iseäranis süsivesinikud kui kõige lihtsamad nende hulgast, tekkisid meie planeedil materia arenemise protsessis enne elusolendite tekkimist, primaarselt, elust sõltumatult. Niisuguse väite aluseks olid astronoomilised andmed, milledest selgus süsivesinikkude olemasolu tähtede atmosfääris (eriti Päikese atmosfääris), suurte planeetide pinnal ja lõpuks meteoriitide koostises, s. t. niisugustel taevakehadel, kus elu ei ole ega võinudki olla ja kus järelikult orgaaniliste ainete tekkimine pidi toimuma väljaspool mistahes sõltuvust elu olemasolust. Ja meilgi Maakeral tekib teatud hulk (tõsi küll väga väike hulk) süsivesinikke ka praegu mittebiogeenselt kogeniitide reageerimisel veega. Seepärast on kõik põhjused arvata, et orgaaniliste

ainete tekkimine organismide kaudu, mida me praegu täheldame Maakeral igal sammul, on üksnes iseloomulik Maakera praegusele epohhile ja et Maakera ajaloos oli orgaaniliste ainete primaarse tekkimise periood, mis eelnes elu tekkimisele meie planeedil.

Nõukogude astronoomide (Ambartsumjan, Šein, Fessenkov, Smidt jt.) hiilgavad saavutused, mis avavad meile otseselt tähtede ja planeetide süsteemide tekkimise protsessi kosmilisest gaasi- ja tolmutaolisest ainest, kinnitavad minu poolt esitatud väidet ja muudavad täiesti kaheldamatuks, et juba Maakera tekkimise protsessis, Maakera hüdrosfääri tekkimisest peale esinesid Maakera vetes süsivesinikud ja ammoniaak, s. t. oli olemas kõik see, mis on vajalik mitmesuguste orgaaniliste ainete mittebiogeenseks sünteesiks.

Orgaanilise keemia kaasaja andmed võimaldavad selgesti kujutada ka materia arenemise teist etappi teel elu tekkimisele. Need andmed näitavad, et süsivesinikud ja nende kõige lihtsamad hapniku ja lämmastiku terivaadid, mis leidsid Maakera primaarse hüdrosfääris, pidid polümeriseeruma ja kondenseeruma, muutudes sel teel mitmesugusteks orgaanilisteks aineteks, mis on nende ainete taolised, mida me praegu leiame loomade ja taimede organismides.

Selles orgaaniliste ainete segus pidid tekkima ka amiinohapped. Kuid nende amiinohapete polümeriseerumise võimalus valgutaolisteks molekulideks meie poolt osutatud tingimustes leidis veel hiljuti tõsiseid vastuvaiteid, mis tuginesid sellele, et niisuguseks protsessiks läheb vaja tunduvalt hulki energiat. Kuid nüüd on need raskused võidetud nii teoreetiliselt kui ka, ja see on eriti tähtis, eksperimentaalselt, eriti valgutaoliste ainete sünteesi tõttu rõhumise all. Järelikult on meile enamvähem selged valkude kui amiinohapete kõrgemolekulaarsete polümeeride primaarse tekkimise teed. Kuid see ei lahenda veel elusa aine, s. t. ainevahetuse omadustega varustatud valkkehade tekkimise küsimust, kusjuures ainevahetus on niisugune seaduspärane keemiliste muutuste ahel, mis on suunatud kogu elusa süsteemi kui terviku püsivale eneseuuendamisele ja enesäilitamisele tihedas sõltuvuses keskkonna tingimustega.

Palju aastaid kestnud töö selle küsimuse kallal viis mind järeldusele, et materia arenemise protsessis pidid tekkima ülemolekulaarsed kompleksed valgusüsteemid.² Need süsteemid eraldusid neid ümbritsevast orgaaniliste ainete lahusest individuaalsete moodustiste — koatservadiitilgakeste — näol ja ainult niisuguse eraldumise tõttu võis kujuneda individuaalsete süsteemide ja väliskeskkonna too dialektiline ühtsus, mis oli otsustavaks faktoriks elu tekkimise protsessis Maakeral.

Kunstlikult saadud koatservadiitilgakeste eksperimentaalsel uurimisel ilmneb, et neis kulgeb kaks vastandlikku protsessi: lagunemine ja süntees, mis toimub lahuses olevate orgaaniliste ainete arvel. Nende vastandlike protsesside kiiruse suhe sõltub antud tilgakese individuaalsest organisatsioonist ja tema suhetest väliskeskkonna tingimustega. Kui need vastastikused suhted tingivad sünteesi ülekaalu lagunemisest, omandab tilgake dünaamiliselt püsiva süsteemi iseloomu. Hoolimata temas toimuvast lagunemisprotsessidest võib ta pikka aega olelda ja isegi kasvada ning jaguneda. Vastupidisel juhtumil, kui lagunemisprot-

² Ülemolekulaarsed kompleksed valgusüsteemid hõlmavad niihästi valkude endi keerukamaid komplekse kui ka komplekse, millel on valgud koos muude keemiliste ühenditega.

sessid on ülekaalus, kaotab tilgake oma dünaamilise püsivuse ja tema individuaalne olelemine peab varem või hiljem lõppema.

Taolist laadi suhted pidid tekkima ka Maakera primaarses hüdro-sfääris, kus valke moodustavad koatservaaditilgakased ei ununud lihtsalt vees, vaid väga mitmesuguste orgaaniliste ja anorgaaniliste ainete lahuses. Need tilgakased neelasid endasse neid aineid ja võisid selle arvel mahus ja kaalus suurenedada — kasvada. Kuid see võis toimuda üksnes nende tilgakeste suhtes, millede individuaalne organisatsioon tõi kaasa dünaamilise püsivuse kujunemise antud keskkonna tingimustes. Ainult niisugused koatservaaditilgakased võisid kehtvalt olelda, kasvada ja tütar moodustisteks jaguneda. Igasugune muutus, mis toimus nende tilgakeste organisatsioonis väliskeskkonna mõjul, jäi püsima ainult sel juhtumil, kui ta vastas ülalpool osutatud tingimustele, kui ta tõstis koatservaadi dünaamilist püsivust. Rööbiti orgaanilise aine hulga suurenemisega, rööbiti koatservaaditilgakeste kasvuga, toimus seepärast Maakera pinnal kogu aeg nende tilgakeste organisatsiooni kvaliteedi muutumine täiesti kindlas suunas, ja nimelt keemiliste protsesside niisuguse korra tekkimise suunas, mis pidi tagama elusolenditele iseloomuliku eneseuuendamise kõrvuti püsivalt toimuva lagunemisega. Lõpuks viiski see protsess ainevahetuse omadusega varustatud valkkehade tekkimisele, s. t. elu tekkimisele. Sellele järgneb juba elu enese arenemine Maakeral.

Pärast eespool öeldut võime siirduda antud artikli põhiküsimusele, kas elu tekkimine on võimalik praegusel ajal. Nagu ma juba osutasin, esineb selles küsimuses segadust, mis tuleneb peamiselt sellest, et küsijad ja vastajad käsivad sageli seda küsimust täiesti erinevaist aspektidest. Vaatleme järjekorras kõiki neid aspekte. Kas elu tekib ka nüüd, praegusel ajal? Jah, kahtlemata tekib. Materie ei püsi kunagi paigal, ta areneb alati, läbides üha uusi ja uusi liikumisvorme. Need astronoomilised andmed, milledest me juba kõnelesime, näitavad veenvalt, et ka nüüd tekivad tähed ja uued planeetide süsteemid. Ja pole kahtlust, et ka neil uutel planeetidel kulgeb materie arenemisprotsess ja et järkjärgult tekib see materie uus, täiuslik liikumisvorm, mida me nimetame eluks.

Kuid need, kes ülalpool nimetatud küsimuse esitavad, käsivad seda harilikult kitsamalt, elu tekkimise mõttes praegu Maakeral, ent mitte üldse maailmaruumis. See on juba arutletava küsimuse teine aspekt. Kuid ka sellele peame vastama jaatavalt. Me täheldame kõikjal elusolendite tekkimist. Elus aine tekib ka nüüd, kuid ainult elusa aine kaudu.

Väga oluline on see, et elusolendite tekkimine elusolendite kaudu toimub materie arenemise väga kõrgel astmel. Elu tekkimisega, ainevahetuse omadusega varustatud valkkehade tekkimisega ilmus uus tee sünteesiks, uus, erakordselt täiuslik meetod elusa aine ehitamiseks. Nähtavasti ei saanud seda olla enne elu tekkimist, ja seepärast kulgeski materie arenemine elutust ainult elusale ainele ülalpool kirjeldatud kõverat, aeglast teed: algul tekkisid paljude miljonite aastate jooksul orgaanilised ained, seejärel need polümeerisid ja tekkisid valgud, valkudest — koatservaaditilgakased. Vastastikusel mõjutusel väliskeskkonnaga tegid need koatservaaditilgakased läbi pikaajalised muutused ja lõpuks tekkis elus aine. Kuid nüüd, millal ülemolekulaarsed valgusüsteemid saavutasid küllaltki arenenud organisatsiooni, kui ilmus matee-

ria uus vorm — elu, hakkas elus aine tekkima määratu suures ulatuses erakordse täiuslikkusega ja harukordse kiirusega — nii nagu me seda tänapäeval võime täheldada.

Kuid küsimuse esitajaid ei huvita harilikult elu tekkimine elusa aine kaudu (see näib neile väga triviaalsena), vaid see, kas elu võib ka praegu tekkida primaarselt, vahetult elutus looduses. See on juba meie küsimuse kolmas aspekt. Paljud püüavad vastata sellele küsimusele puht abstraktselt, väites, et materia igasugune liikumisvorm, kui see on juba kunagi tekkinud, peab tekkima ka praegu. See on õige üksnes siis, kui on juttu maailmaruumist üldse, mitte aga ühest või teisest süsteemist üksikult, eriti kui on juttu meie Maakerast. Sel juhtumil võib küsimuse niisugune asetus viia sügavalt ebaõigeile järeldustele.

Selgituseks toon järgmise lihtsa näite. Teadvuse tekkimine on kahtlemata kõige tähtsamaid dialektilisi hüppeid materia arenemises, mida võib täielikult kõrvutada elu tekkimisega. Kui elu tekkimine tähistab uue, materia liikumise bioloogilise vormi ilmumist, siis on teadvus bioloogilise arenemise tippsaavutuseks, mille tekkimine tähistab juba üleminekut materia liikumise sotsiaalsele vormile. Me ei kahtle, et kunagi väga kauges minevikus tekkis inimene Maakeral elu arenemise protsessis, kuid vaevalt keegi hakkab väitma, et ka praegu tekib inimene meie planeedil ahvide inimeseks muutumise teel.

Kujutleme enesele mistahes orgaanilist süsteemi — ükstapuha, olgu selleks siis retort orgaaniliste ainete lahusega või ürgne ookean Maakeral. Kui me selle süsteemi jätame iseenda hoolde, siis toimuvad temas aegamööda need ainete muundumise protsessid, mida eespool kirjeldasime. Paljude, paljude miljonite aastate jooksul on nende protsesside lõpptulemuseks elu tekkimine. Kuid kui me asetame oma süsteemi juba täiesti väljakujunenud elusolendid (näit. — bakterid), siis kulgeb kõik teisiti, sest siis võtab protsessist osa materia liikumise uus vorm, mis dialektilise materialismi järgi tõuseb alati esiplaanile. Nüüd ei toimu enam elutu aine muutumine elusaks aineks vana, aeglast teed mööda, vaid uuel viisil, täiusliku ainevahetuse alusel, mis muudab väga suure kiirusega lahuse orgaanilised ained elusa aine valkudeks. Seepärast on neis tingimustes elu primaarne tekkimine (s. t. mitte elusa aine kaudu) faktiliselt välja lülitatud, mida me ka kõikjal meid ümbritsevas looduses täheldame.

Muidugi, meie planeedi mingisugustes kolgastes, kus organismid puuduvad, võib vahest ka nüüd kulgeda elu primaarse tekkimise protsess, kuid et seda võimalust kinnitada, on see vaja faktiliselt avastada looduslikes tingimustes.

Sootu avaramaid perspektiive pakub elutu aine elusaks aineks muutumise nende teede uurimine, mis sisalduvad ainevahetuses. Selle ainevahetuse üksikasjaline uurimine, kõigi tema üksikute lülide ja tema kui kogumi uurimine, materia liikumise selle vormi uurimine, mille me leiame eest kaasaja organismides, võimaldab meil lahendada küsimuse elu kunstlikust taasloomisest, elu sünteesist. Oppinud tundma materia organisatsiooni seda kõrgesti arenenud vormi, mis on omane elusatele kehadele, võime kunstlikul teel, hoopiski mitte sel teel, mida mööda käis loodus, vaid palju täiuslikumal teel ja sootu kiiremas tempos, elu sünteesida. Nõukogude teadlaste edusammude tõttu polegi see enam nii kauge tuleviku küsimus.

A. S. Makarenko pedagoogilistest vaadetest ja nende juurutamisest ENSV koolides.

Prof. A. PINT,

Tallinna Pedagoogilise Instituudi pedagoogika kateedri juhataja.

(Lõpp. Algas vt. „Nõukogude Kool“ nr. 4, 1953. a.)

Makarenko õpilaskollektiivi järgmiseks iseärasuseks on kasvandike massiline osavõtt mitmekülgsest ühiskondlikult kasulikust tööst, mis soodustab noorsoo kasvatamist teadvuse ja käitumise ühtsuses ja tõelise lastekollektiivi kujundamist koolis.

Sellest Makarenko pedagoogilisest kogemusest on paljud Eesti NSV koolid teinud õiged pedagoogilised järeldused.

Tallinna 18. ja 21. kooli, Tartu 4. kooli, Tõrva ja Ahja Keskkooli kogemuste põhjal võime veenduda, kui võrdviljastavalt mõjub hästiorganiseeritud ühiskondlik töö õpilaste moraalse ilme kujunemisele, klassi- ja koolikollektiivi ühteliitmisele ja organiseerimisele.

Ühiskondlike kohustuste täitmise kaudu teostub iga üksiku kasvandiku seos kollektiivi kui tervikuga.

Nii üksmeelne õppimine kui ka jõukohane ühiskondlik töö liidavad lapsi ja tänu sellele tunneb end iga õpilane kollektiivi täisväärtusliku liikmena, selle lahutamatu osana.

Kandes ühiskondlikke kohustusi, täites kollektiivi ülesandeid õpivad lapsed kooskõlastama oma tegevust kollektiivi tegevusega, alluma kollektiivi tahtele, elama kollektiivi huvidel.

Kahjuks peab aga ütlema, et paljud Eesti NSV koolid alahindavad õpilaste ühiskondlik-kasuliku töö tähtsust.

Need koolid pole veel mõistnud Makarenkot, kes kõneles korduvalt, et täites iga päev ühiskondlikke ülesandeid harjutavad lapsed sooritama kõlbelsi toiminguid, et sel teel tugevneb nende tahe, karastub nende iseloom.

On juba aeg kõigil meie õpetajail mõista, et õpilastesse kasvatatud patriootilised püüdlused ja elamused kajastuvad mitte ainult õpinguis, vaid ka ühiskondlikus tegevuses.

Edasi olid Makarenko kollektiivis väga väärtuslikuks kasvatusvahendiks erandlikult soojad ja seltsimehelikud suhted vanemate ja nooremate kolonistide vahel, oskuslik šefluse organiseerimine kolonistide vahel, samuti üksikute tööalade, lülide ja rühmade vahel.

«10—12-aastased poisid ja tüdrukud,» jutustab Makarenko artiklis «Suhted, stiil ja toon kollektiivis», «...tundsid end suurepäraselt kaitsututena, teadsid, et neid ei saa keegi solvata, kuna iga solvatu leiab kaitset mitte ainult omalt rühmalt, brigaadilt ja minult, vaid ka esimeselt vastutulevalt seltsimehelt.»⁸

Seni me kahjuks niisuguseid suhteid laste vahel kõigis koolides ei ole kohanud, kuid vastupidised suhted on aga sagedaseks nähtuseks.

⁸ А. С. Макаренко, Избранные педагогические сочинения, кн. 4-я. Москва, 1949, стр. 110—111.

Nagu teada, kiinduvad väikesed lapsed haruldaselt tugevasti täiskasvanutesse, suhtuvad neisse siira armastusega, püüavad neid jäljendada. Me aga mõtleme liiga vähe sellele, et täiskasvanud ei eraldaks end väikestest. «On tarvis saavutada selline olukord,» kirjutas A. S. Makarenko, «et 8—9—10-aastane poiss vaataks vanemale, 10. klassi õpilasele nagu oma kaunile tulevikule, et ta teda armastaks, et ta oleks temasse armunud, just armunud, et ta näeks temas midagi kõrgemat, et vanem oleks temale eeskujuks...

Niisugune vanemate sõprus noorematega loob kollektiivis imeväärsed suhted, annab neile niisuguse kauniduse, mis esineb ainult perekonnas, nooremate ja vanemate vendade suhete kauniduse.»⁹ Tuleb teha nii, et see sõprus alati tugevneks ja areneks, muutudes üheks koolikollektiivi paljudest traditsioonidest.

Eriti huvitav oli Makarenko koloonias ka see, et vanemad kolonistid alusid vastuvaidlematult nooremaile, kui need olid korrapidajajaks ja täitsid ülidisi ülesandeid.

See üksteise kaitsmine ja vastastikune austamine ei saabu muidugi isendast, vaid selle saavutamiseks tuleb järjekindlalt töötada.

Palju positiivseid kogemusi soojade seltsimehelike suhete kasvatamisel vanemate ja nooremate õpilaste vahel, samuti šefluse organiseerimise alal üksikute õpilaste ja klasside vahel on juba kogunud Tallinna 7. ja 17. kool, Tartu 1. ja 4. kool ning teised koolid, kes püüavad loovalt kasutada Makarenko kogemusi.

Tõelise lastekollektiivi väga heaks jooneks pidas Anton Semjonovištš isikliku väärrikuse tunnet, ent samuti õpilaste veendumust, et nende kollektiiv on väärikas, ja seda, et nad on uhked oma kollektiivi üle.

See kõik aga kindlustatakse eelkõige kollektiivi sisurikka tööga, tema

⁹ A. С. Макаренко, Избранные педагогические сочинения, кн. 1-я, Москва, 1949, стр. 138—139.

liikmete mitmekülgse tegevusega ühiste ürituste teostamisel.

«Kooli töö tuleb korraldada nii,» kirjutas sm. Manuilski ajalehes «Pravda» 27. augustil 1940. a., «et selles allikana vuliseks loov ühiskondlik tegevus, et lapsed tunneksid end vastutavatena kooli elu eest, oma õppimise ja käitumise eest. See on peamine.»

Just see konkreetse ühise töö sisu määrab iga lastekollektiivi pedagoogilise väärtuse.

Tingimata on vajalik mitmesuguste vahendite ja meetoditega veenda õpilasi, et heade tegude ja hea käitumisega kaitsevad nad mitte üksnes isenda, vaid ka oma klassi ja kogu kooli head nime.

Ja ümberpöörduvalt, iga halb tegu häbibast mitte üksnes õpilast, kes selle teo sooritas, vaid ka seda kollektiivi, mille liige see õpilane on, s. o. vastavat klassi ja kooli.

Õpilase autundest areneb nõudlikkus mitte üksnes oma käitumise, vaid ka oma seltsimeeste käitumise ja tegude vastu.

Selline õpilane, olles juba täiskasvanu, hakkab võitlema ka oma tehase ettevõtte või asutuse au eest.

Kõike seda tuleb meeles pidada, kasvatades ja arendades õpilastes isikliku väärrikuse ja autunnet, nagu seda tegi suurepäraselt Anton Semjonovištš.

Makarenko kollektiivi iseloomulikuks jooneks oli ka positiivse ühiskondliku arvamuse kõrge tase.

Kolonistide silmade ees seisib alati elavana mõte, kuidas suhtuvad seltsimehed sellesse või teisesse teosse, ja see hoidis harilikult ära ebaväärika käitumise ja sundis kollektiivi liikmeid tegema seda, mis on kasulik ühiskonnale.

Mõnede meie koolide praktikas on kahjuks ülekaalus negatiivne arvamus, mille vastu tuleb võidelda.

On küll imelik, kuid siiski leidub veel palju klasse, kus etteütlemist ja mahakirjutamist peetakse sõpruse ja

seltsimehelikkuse väljenduseks, kus õpilase korraldikkust riietumises ja välisilmes hinnatakse toretsemisena, kus õpilased vaatavad distsipliinirikkumisele kui täiesti loomulikule nähtusele.

Oige ühiskondliku arvamuse kasvatamisel omistas Makarenko suurt tähtsust hästi ettevalmistatult ja organiseeritult läbiviidud klassi- ja ülekooolilistele koosolekutele.

Just siin kerkivad erilise teravusega õpilaste ette sellised küsimused, nagu isiklike huvide allutamine ühistele huvidele, vastutustunne seltsimeeste ees, suhted nendega. Koosolekul õpivad nad kriitika ja eneskriitika abil paljastama ja kõrvaldama puudusi, parandama seltsimeeste käitumist ning kõrvaldama üksikuid ebaterveid nähtusi kollektiivis.

Paremad õpetajad ja klassijuhatajad on juba läbi töötanud teatavad nõuded klassikoosolekute läbiviimiseks; eriti õpetlikud ses suhtes on Tallinna Keskrajooni klassijuhatajate töökogemused. Siin eelneb reeglipäraselt igale klassikoosolekule hoolikas ettevalmistus, mille kohustuslikeks elementideks on: ettekandja määramine, ettekande plaani või teeside koostamine, sõnavõtuga esinejate ettevalmistamine ja otsuse projekti väljatöötamine. Kogu selle töö sooritab klassijuhataja aktiivile toetudes. Ta kiidab heaks ja arendab õpilaste initsiatiivi. Klassikoosoleku õige organiseerimise puhul peab õpetaja osa koosolekul jääma märkamatuks.

Selles küsimuses on järgmine dialektiline seaduspärasus: mida suurem on klassijuhataja osa koosoleku ettevalmistamisel, seda vähem ilmneb see väliselt koosolekul. Lastekollektiivi väärtust võib määrata õpetaja käitumise järgi koosolekul. Kui õpetaja on siin peamine tegutsev isik, siis järgneb sellest, et klassis lastekollektiivi ei ole. Kui aga küsimus otsustatakse õpilaste poolt aktiivselt, kusjuures pedagoog väliselt etendab passiivset osa, siis tähendab see, et klassis on elavalt tegutsev lastekollektiiv.

Tallinna 2. Keskkooli klassijuhatajast peab sm. Virkhaus ettevalmistustööd õpilaste koosolekuks peaaegu otsustavaks etapiks, sest õpilaste aktiivsus koosolekul sõltub sellest, millist ettevalmistavat tööd teeme aktiiviga enne koosolekut.

Siis õpilased tõstavad üles ja otsustavad küsimusi julgelt; kollektiivile jääb mulje, et nad ise on kõige algatajad, see aga on rohkem kui pool asja õnnestumisest.

Sm. Virkhaus pöörab suurt tähelepanu õpilaste initsiatiivi ja iseseisvuse arendamisele. Ja selles võib temalt palju õppida.

Edasi peab Makarenko õpilaskollektiivi kujunemise vältimatuks tingimuseks õiglase, terve, seltsimeheliku kriitika ja eneskriitika arendamist.

Suure püsivuse ja järjekindlusega kasvatas Anton Semjonovitš kommunaarides oskust kõnelda seltsimehele ebameeldivaist asjust ja kuulata, kui sulle kõneldakse ebameeldivaist asjust.

Kriitika ja eneskriitika abil teostas Makarenko ühe oma kasvatussüsteemi tähelepanuväärsetest printsiipidest — «võimalikult rohkem nõudmisi inimesele, kuid ühtlasi ka võimalikult rohkem austust tema vastu».

Paljude Tallinna õpetajate töökogemused kõnelevad sellest, et kriitika ja eneskriitika arendamine ka meie üldhariduslike koolide kollektiivides annab samuti soodsaid tulemusi.

Suure kollektiivi mõjul hävivad elukondlike suhete tingimustes kujunenud ebaõige seltsimehelikkuse vormid, õpilaste isiklikud huvid allutatakse ühiskondlikele huvidele, õpilased õpivad kriitikat vastu võtma, kriitika abil oma puudusi parandama.

Suure töö kriitika ja eneskriitika arendamisel on teinud Tallinna 19. kooli ja eriti Tallinna 20. kooli pedagoogide kollektiiv.

*

Erakordselt suurt osa kollektiivi kujundamisel etendasid Makarenko koloonias mitmekesised traditsioonid, mis

Anton Semjonoviši sõnade järgi väljendasid kollektiivi teadlikku suhtumist vanemate põlvkondade kogemustesse.

«Miski ei tugevda kollektiivi nii kui traditsioon,» ütles Makarenko. «Kasvatada traditsioone, säilitada neid — see on kasvatustöö erakordselt tähtis ülesanne. Kool, kus ei ole traditsioone, ei saa midugi olla hea kool ja parimad koolid, mida ma olen näinud, ... olid niisugused koolid, kes olid kogunud traditsioone.»¹¹

Makarenko arvas, et kollektiiv võib eksisteerida kaua, kui tal on kujunenud kindlad traditsioonid.

Näitena esitab ta Tšapajevi diviisi kollektiivi: «Diviisis pole enam neid inimesi, kes olid varem. Pole enam Tšapajevitki. On uued inimesed. Kuid nad on Tšapajevi ja tema polkude kuulsuse ja au kandjaks. Nad vastutavad Tšapajevi kuulsuse eest. Aga kui nad end häbistavad, vastutavad uued inimesed viiekümne aasta pärast nende häbi eest.»¹²

Kes eitaks nüüd seda vaieldamatut tõde? Kuid sellegipärast ei osuta mitte kõik koolid sellele küsimusele küllalidast tähelepanu.

Tegelikult aga pole üheski koolis raske leida õppe-kasvatustöö selliseid külgi, mida võib eduga muuta traditsiooniks.

Kas ei oleks näiteks tähtis kasvatada igas noormehes ja igas neius säästlikku suhtumist aja kasutamisse.

Kahjuks kasvatatakse aga meil paljudes koolides alles nõrgalt õpilastes täpsust, distsipliini ja tõsist suhtumist aja kasutamisse.

Sageli algavad hilinemisega isegi pedagoogilise nõukogu koosolekud, veel sagedamini ei alga plaani kohaselt pioneerikoondused ja kommunistlike noorte koosolekud, koolipeod ja aktused.

¹¹ А. С. Макаренко, Избранные педагогические сочинения, кн. 4-я, Москва, 1949, стр. 24.

¹² А. С. Макаренко, Педагогическая поэма, Советский писатель, Москва, 1947, стр. 563.

Iga kool võib muuta heaks, kasulikuks traditsiooniks ka õppeaasta piduliku alguse ja lõpu.

Tallinna 19. Keskkoolis teostatakse juba mitu aastat järgemööda nn. viimase kella tseremooniat. Selle tseremoonia puhul kogunevad õpilased viimasel koolipäeval saali, kus nad üles rivistatakse. Vasakul tiival asuvad kõige väiksemad, kolonni peas — viimase klassi õpilased. Meie kaardivägi — nii nimetatakse siin abituriente. See on tõepoolest kaardivägi. Kooli tulid nad lastena, nüüd on nad aga haritud ja kasvatatud, avara elu künnisel seisvad noorukid.

Õppealajuhataja loeb ette pedagoogilise nõukogu otsuse selle kohta, kes lõppklassi õpilastest on lubatud küpsuseksameile. Seejärel esineb kooli direktor lühikese kõnega, mille ta lõpetab järgmiselt:

«Jäägu teile ikka meelde see liigutav hetk, me noored sõbrad. Olgu kooliaastad alati teie elu helgemaks mälestuseks... Meie, õpetajad, oleme sügavalt veendunud, et igaüks teist õigustab meie lootusi ja säilitab pühalt nõukogude inimese au ja väarikust.»

Järgnevalt võtab sõna viimase klassi parim õpilane. Ta avaldab pedagoogidele tänu ja pöördub seejärel rivis seisvate õpilaste poole:

«Me lahkume, te jääte. Ärge unustage suure Lenini õpetusi, õppige kannatlikult, püsivalt... Hinnake õpetaja tööd, pidage kalliks meie kooli au...»

Direktor teeb korralduse: «Andke lõppklassile viimane kell.»

Heliseb kelluke, mis on täna pidulikult kaunistatud punase siidlindiga. Vastava käskluse järel asetub lõppklass silm silma vastu seitsmeaastastega — esimese klassi õpilastega. Iga noorem õpilane kinnitab tema vastas seisva vanema õpilase rinda kimbukese helesiniseid kevadlilli.

Abituriendid lähevad rivis saalist oma klassi — viimasesse koolitundi. Nende kohale asuvad eelmise klassi õpilased — nüüd juba kõige vanem

generatsioon koolis. Mõne hetke pärast aga keeb koolis taas pingeline eksamieelne elu.

Süvenedes nimetatud traditsiooni mõttesse on kerge veenduda, kui palju sisaldub selles kasvatuslikke momente. Esimese klassi õpilased näevad endi ees oma täiskasvanud seltsimehi, kes kunagi, samuti nagu nemadki, kandsid ranitsates ja portfelliges aabitsaid, õppisid lugema, kirjutama ja arvutama. Aga varsti lõpetavad nad kooli, kusjuures ühed neist jätkavad õpinguid ülikoolides ja instituutides, teised asuvad juba tööle meie kodumaa hüvanguks. On tarvis veel palju ja palju õppida, õppida visalt ning püsivalt, et ära käia see tee, mille on juba ära käinud vanemad seltsimehed; on tarvis olla nende sarnane. Mõõdub veel üheksa-kümme aastat ja samasugusel ilusal kevadpäeval seisavad nad juba abiturientidena väiksemate õpilaste — kooli uue generatsiooni ees ning nende rinda kinnitatakse samuti kevadlilled kimbukesed...

Elviimase klassi õpilased, asunud abiturientide kohale, on nüüd kõige vanemaks generatsiooniks, kooli pere-meesteks. Nad peavad olema teiste eeskujuks, pidama ausalt kinni koolikorrast, säilitama traditsioone, kaitsma oma kooli au ja väärikust. Ka teised õpilased — viimase kella tseremoniast osavõtjad — mõtlevad palju selle üle järele, elavad nii mõndagi läbi. Need mõtted ja tunded jäävad kauaks nende juurde ja võib-olla kannavad nad neid läbi kogu oma elu...

Traditsioonilisel lõppõhtul kingitakse koolitunnistuste kätteandmisel Tallinna Keskrajooni mitmes koolis igale õpilasele raamat juhtlausega, mis on abiturientidele teenäitajaks tema edaspidises elus.

Niisuguseid positiivseid traditsioone rakendatakse edukalt ka teistes Eesti NSV koolides.

Muidugi, kollektiivi traditsioonid, stiil ja toon ei kujune ühekorruga, vaid kõigi kollektiivi liikmete kestva ühise töö tulemusena. Seepärast on

väga tähtis, et koolis oleks õpetajate ja teenindava personali võimalikult stabiilne koosseis.

*

Makarenko kolooniale on iseloomulik ka see asjaolu, et komsomol on lastekollektiivi juhtiv ja suunav jõud.

Anton Semjonovitš pidas pedagoogide üheks tähtsamaks ülesandeks tugevdada komsomoliorganisatsioonide kui eelväe ja aktiivi poliitilist mõju kogu kooli elule.

Nendele Makarenko mõtetele toetudes hakkasid meie vabariigi eesrindlikud õpetajad samuti pühendama suurt tähelepanu kooli komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni tööle, suunates neid organisatsioonide peamise eesmärgi saavutamisele: teaduste aluste põhjalikule omandamisele ja õppiva noorsoo kasvatamisele kommunistliku vaimu.

Seda saavutatakse eelkõige komsomoli- ja pioneerorganisatsiooni töö sisu rikastamise ja nende üldise autoriteedi tõstmise teel.

Tartu 4. Keskkoolis oli möödunud aastal väga hea traditsioon: kooli komsomolikomitee igal koosolekul viibisid kooli parteiorganisatsiooni sekretär ja õpetajate kollektiivi esindaja. Kooli parteikomitee sekretär kogus igal nädalal 20—30 minutiks enda juurde klasside komsomoliorganisatsioonide sekretärid ja arutas nendega kooli siseelu aktuaalseid küsimusi. Kommunistlike noorte abiga selgusid halva edasijõudmise ja distsipliinirikumiste tõelised põhjused, mis võimaldasid mobiliseerida kollektiivi võitlusele puuduste vastu.

Tartu 4. Keskkooli klassijuhatajad aitavad pioneridel ja kommunistlikel noortel organiseerida kohtumisi meie vabariigi kuulsate inimestega ja pidada nendega kirjavahetust.

Tallinna 21. Keskkooli komsomoliorganisatsiooni koosolekule kutsuti tuntud stahaanovlane, kes jutustas noortele tähelepanuväärseid fakte tehase võitlusest kõrge töötötlikkuse

eest, inimestest, kes on võitnud kõik takistused, nende suurest patriotismist, kommunistliku partei juhtivast osast, kes innustab tehase kollektiivi uutele saavutustele.

Huvitavad on õhtud, näitused ja fotoseinalehed, mis on pühendatud kommunistliku partei poolt juhitava nõukogude rahva rahulikule loovale tööle ning kommunismi suurehitustele.

Kogu see sisukas ja mitmekülgne töö avaldab tõhusat mõju kooli õppe- ja kasvatustöö taseme tõusule.

Seepärast mõtlevad paljud koolid selle üle, kuidas paremini, loovamalt kasutada Makarenko pedagoogilist pärandit, eriti kindla lastekollektiivi loomise osas.

Kuid tõelise lastekollektiivi loomiseks on vaja veel üks tähtis tingimus, nimelt kooli kõigi lülide ühtne tegevus, eriti pedagoogide kooskõlastatud ja sõbralik töö.

Makarenkol oli täiesti õigus, kui ta ütles, et lastekollektiivi on võimatu vajalikul määral kasvatada, kui pole ühtset õpetajatekollektiivi.

Mitu korda avaldas Anton Semjonoviš kahetsust, et «Õpetajail ei ole siinamaani aidatud aru saada, et kooli normaalne töö on mõeldamatu ilma tihedasti ühte liitunud pedagoogilise kollektiivita, kes peab kinni ühtsest meetodikast ja kannab kollektiivsel vastutust mitte ainult «oma» klassi eest, vaid kogu kooli eest tervikuna.»¹³

Kahjuks puuduvad praegu paljudes Eesti NSV koolides, ka paljudes Tallinna koolides, tõelised õpetajate kollektiivid. Väga palju on veel koole, kus pole sisse seatud vajalikku korda, kus pole ühiseid nõudmisi tundide ja klassivälise töö suhtes, kus puuduvad pedagoogilise nõukogu loov töö ning kriitika ja enesekriitika.

Kasvatustöö mõjutamise määratu suur jõud oligi Makarenko koloonias seotud sellega, et kogu personal, alates

koloonia juhatajast ja lõpetades õõvahiiga, moodustas ühtse kollektiivi.

Lõpuks oleneb lastekollektiivi edukas arenemine juhataja osast, tema oskusest õigesti suunata kollektiivi elu ja tööd.

Makarenko ütleb, et tema kui juhataja töö andis häid tulemusi sellepärast, et uued nõudmised ja ülesanded, mis koloonia elu ise esile kutsus ja mis ta laste ette seadis, võeti laste poolt vastu nii, nagu oleksid need nõudmised ja ülesanded nende omad.

Kirjeldades koosoleku käiku koloonias ja kolonistide sõnavõttude asjalikkust, märgib A. M. Gorki, et Makarenko istub kõrval ja ainult harva ütleb mõne sõna vestluse sekka.

Kuid on teada, et koloonias võeti alati vastu neid otsuseid, mida taotles Anton Semjonoviš.

Tuletagem siinkohal meelde gorkilaste koosolekut, mis oli pühendatud Kurjaži kolimise küsimusele. Alustades seda ohtlikku eksperimenti tundis Makarenko suurt erutust.

Koosolekul aga kujunes asi nii, nagu oleksid kolonistid selle küsimuse ise üles seadnud ja ise lahendanud, Anton Semjonoviš aga ainult sanktsioneerinud nende otsuse.

Pärast kolonisti Lapoti tulihingelist esinemist Kurjaži kolimise kasuks hüüdsid kasvandikud: «Ütelgu Anton Semjonoviš, mis ta arvab!»

Siis tõusis Makarenko viimasena üles ja ütles ainult lühidalt: «Elagu Gorki-nimeline koloonia!»¹⁴

Juhtida kollektiivi nii, et see alati väljendaks oma juhtija tahet, võivad ainult seesugused kasvatajad, kellel on laste silmis kindel autoriteet ja usaldus ning kes ise mõistavad hästi lapsi, tunnevad põhjalikult nende püüdlusi ja ootusi ning elavad nendega ühist elu.

Kõik need tingimused esinesidki Gorki-nimelises koloonias ja selle-

¹³ А. С. Макаренко, Избранные педагогические сочинения, кн. 4-я, Москва, 1949, стр. 237.

¹⁴ А. С. Макаренко, Педагогическая поэма, Советский писатель, Москва, 1947, стр. 407.

pärast oli ka Makarenko oma laste-kollektiivi tõeliseks juhtijaks.

Kuid tuleb silmas pida, et kollektiiv pole absoluutne eesmärk, vaid erakordselt tähtis ja tõhus kasvatustöö vahend, ning et temaga üksi ei piirdu kasvatuslike abinõude süsteem, mis on õpetaja ja direktori käsutuses.

Pedagoog võib kasutada ja on kohustatud kasutama kollektiivi mõju, kuid mitte alati ei pruugi ta mõju avaldada ainult kollektiivi kaudu.

Ei tohi kõrvale jätta ka «paaris-mõjutust», sest see on tingimata tarvilik ning ilma selleta on mõeldamatu pedagoogiline protsess.

Seega ei tohi ülehinnata ja absoluutseks muuta kollektiivi kaudu kasvatamise põhimõtet, sest see põhjustaks õpetaja osa alahindamist.

Viimasel ajal ongi mõningates Tallinna koolides ilmsiks tulnud, et mõni õpetaja hoidub õpilaste otsesest mõjutamisest kõrvale. Nii näiteks viis Tallinna 2. Raudteekoolis kehakultuuri õpetaja distsipliinirikkujad klassijuhataja ja pioneerisalgale juurde, et need avaldaksid mõju distsipliinirikkujaile, kuid ise jäi asjast kõrvale.

*

A. S. Makarenko pedagoogilise süsteemi järgmiseks tähtsamaks jooneks on noorte kasvatamine töös. Partei XIX kongressi poolt meie koolile esitatud uute ülesannete, eriti polütehniiseerimise küsimuse valguses omandab tööõpetus uuesti teravuse ja aktuaalsuse. Ja siin peavad koolid ära kasutama Makarenko rikkaliku pärandi.

«Loengutes laste kasvatamisest» õpetab Anton Semjonovitš, et «Õiget nõukogulikku kasvatust on võimatu kujutleda mittetöökasvatuseks... Seepärast peab ka kasvatustöös töö olema üheks kõige põhilisemaks elemendiks».¹⁵

¹⁵ A. C. Макаренко, Лекции о воспитании детей, Учпедгиз, 1952, стр. 52.

Seepärast ongi tähtis pöörata tõsist tähelepanu sellele, et arendada õpilastes oskust õigesti planeerida tööd, hoolikalt suhtuda tööriistadesse, säästlikult kasutada materjali, viia alustatud töö lõpuni, teha töö kõrge kvaliteediga.

Makarenko rõhutab oma teostes ja sõnavõttudes korduvalt, et ainult mõistlik osavõtt kollektiivsest tööst võimaldab inimesel välja töötada õige sotsialistliku suhtumise teistesse inimestesse ja tõstab kasvandiku eneseväärtuse tunnet.

Käesoleval ajal peab meie kool eriti intensiivselt arendama õpilastes valmisolekut anda oma töö Nõukogude kodumaa hüvanguks.

Miks mitte alustada väiksemast: panna lapsed korras hoidma oma klassi, oma pioneerituba, täitma jõukohaseid tööülesandeid perekonnas?

Miks ei saa lapsi kaasa tõmmata kooliõue koristamisele?

Lapsi tuleb õpetada ise sisustama ja korras hoidma elavnurka, spordiväljakut ja kooli ümbrust, lastele tuleb organiseerida koolis töökodasid, kus nad võiksid õppetööst vabal ajal töötada.

Töö oma mitmesugustes avaldumisvormides ühendab õpilasi ja aitab neil paremini valmistuda tulevaseks praktiliseks tegevuseks.

*

Lõpuks au- ja kohusetunde ning tahte, iseloomu ja distsipliini kasvatamisest Makarenko pedagoogilises süsteemis.

Vastukaaluks väikekodanlikule vabakasvatuse teooriale esines Anton Semjonovitš laste kindla, vankumatu juhtimise pooldajana.

Määratu suurt tähtsust omistab Makarenko oma pedagoogilises süsteemis au- ja kohusetunde kasvatamisele.

«Loengutes laste kasvatamisest» kirjutab Anton Semjonovitš Makarenko: «Me nõuame meie kodanikult, et ta oma elu igal hetkel oleks valmis

täitma oma kohust, ootamata korraldusi või käske, et ta omaks initsiatiivi ja loovat tahet. Me loodame sellejuures, et ta teeb ainult seda, mis on tõeliselt kasulik ja vajalik meie ühiskonnale, meie maale, et ta selles ürituses ei peatu mingisuguste raskuste ja takistuste ees. Vastupidi, me nõuame nõukogude inimeselt oskust hoiduda niisugustest tegudest ja sammudest, mis toovad kasu või rahuldust ainult temale üksi, aga teistele inimestele või kogu ühiskonnale võivad tuua kahju».¹⁶

Teadlikkuse, au- ja kohusetunde kasvatamise seob Makarenko tihedalt distsipliini probleemiga. Ka selles küsimuses tõi ta palju uut nõukogude pedagoogikasse.

Makarenko rääkis, et nõukogude ühiskonnas ei jätku ainult kuulekusest, veel vähem — pimedast kuulekusest, mida kultiveeriti vana koolis. Teadlik distsipliin nõuab nõukogude inimeselt, et ta mitte ainult mõistaks, miks on vaja täita üks või teine käsk, vaid et ta ise aktiivselt püüaks täita seda võimalikult paremini.

Niisiis mõistis Makarenko distsipliini all mitte niivõrd pidurdavat, kui võrd aktiivsust arendavat jõudu. Ta näitas kogu veenvusega, et distsipliin tiivustab ja innustab uute võitude ja edusammude saavutamisele.

«Võitluse ja võitmise» distsipliini kasvatamise eesmärgil on tarvis esitada lastele jõukohaseid ja mõistlikke ülesandeid, samaaegselt taotledes nende ülesannete kõrvalkaldumatut ja täpset täitmist.

Anton Semjonovitš pühendas teadliku distsipliini kasvatamise metoodikale artikli «Distsipliin, režiim, karistused ja ergutused», kust iga õpetaja võib leida palju väärtuslikke juhendeid ja nõuandeid.

Teadliku distsipliini kasvatamise põhilised ideed, mis Makarenko välja töötas, on leidnud ulatuslikku raken-

damist ka meie üldhariduslikes koolides.

Paljudes koolides Tallinnas ja Tartus hakati «Opilasreeglite» täitmist nii koolis kui ka väljaspool kooli rangelt kontrollima, üha suuremal arvul rakendatakse õpilasorganisatsioone ja õpilasi distsipliini ja korra loomisele.

Ei saa märkimata jätta, et meie koolides leidub veel õpetajaid, kes ei taha tegelda laste süstemaatilise kasvatamisega. Sellepärast piirduvad niisugused õpetajad distsipliini ja korra loomisel klassis ja koolis ainult puht-administratiivsete abinõudega, kusjuures nad sel puhul meeleldi tsiteerivad Makarenko väljendusi laste karistamise vajadusest, täiesti maha vaikides aga tema kasvatussüsteemi tervikuna.

Siin on kohane nende õpetajatele meelde tuletada Anton Semjonovitši enda sõnu karistuste kohta, et «... karistused ei tohi kogu kollektiivi kurdiks teha ja muutuda igapäevaseks asjaks kollektiivis, karistused peavad olema niivõrd harukordsed, et kogu kollektiiv pööraks määratud karistusele tähelepanu»¹⁷.

Väga tähtis koht Makarenko pedagoogilises süsteemis on ka perekondliku kasvatuse probleemil.

Nõukogude perekond peab Anton Semjonovitši arvates olema täisväärtuslikuks kollektiiviks. Kui perekond kaotab kollektiivi tunnused, kirjutas Makarenko, siis kaotab ta suure osa oma tähtsusest kasvatuse ja õneorganisatsioonina.

Kõneldes perekondliku kasvatuse üldtingimustest, peab Makarenko silmas täiuslikku perekonda, s. t. sellist perekonda, kus isa ja ema elavad üksmeeles, kus valitseb armastus ja vastastikune lugupidamine ja kus on mitu eri vanusega last. Makarenko kriipsutab alla vanemate vastutust kodumaa ees laste kasvatamise suhtes, tõstes esile vanemate isikliku eeskuju ja autoriteedi osa.

¹⁶ A. C. Макаренко, Избранные педагогические сочинения, кн. 1-я, Москва, 1949, стр. 31—32.

¹⁷ A. S. Makarenko, Valitud pedagoogilised teosed, Tallinn, 1948, lk. 239.

Makarenko arvates peab vanemate tõeline autoriteet rajanema nende tööarmastusele, nende nõukogulikule käitumisele, lapse elu tundmisele, lapse abistamisele, nõudlikule armastusele laste vastu.

Ulisuure vastutuse laste perekondliku kasvatamise parandamisel ja pedagoogilise propaganda laiendamisel lastevanemate hulgas paneb Anton Semjonovitš koolile, kellel tuleb pidada lastevanematega tihedat kontakti.

*

Tuginedes oma põhiprintsiibile — kasvatamine kollektiivis ja kollektiivi kaudu — töötas A. S. Makarenko välja terve süsteemi pedagoogilisi vahendeid ja võtteid.

Sealjuures lähtus ta sellest, et meetodite ja vahendite valiku küsimus tuleb otsustada sõltuvalt kasvatuses eesmärgist, et kasvatuses eesmärk ja kasvatusvahendid moodustavad dialektilise ühtsuse.

Vahendi ja eesmärgi suhe on see, mille abil kontrollitakse pedagoogilise loogika õigsust, kirjutab A. S. Makarenko. Selle loogika seisukohalt ei või me lubada ühtki vahendit, mis ei viiks meie poolt püstitatud eesmärgile, rõhutab Anton Semjonovitš.

Miks on nii, küsib Anton Semjonovitš, et mõned vahendid, mis mõjusid positiivselt ühel juhtumil, osutusid kasutuks teisel juhtumil? Selles on süüdi pedagoogi mitteküllaldane paindlikkus, tema oskamatus rakendada üht või teist vahendit, vastab A. S. Makarenko. Pedagoogiline protsess peab olema eelkõige otstarbekohane, järelikult on võimatu lubada mistahes šabloonide olemasolu.

Kasvatusvahendite valikul ilmutas Makarenko harukordset leidlikkust ja nõudis õpetajatelt pedagoogilise meistriksuse täiustamist.

Anton Semjonovitš pidas tähtsaks kasvatusprintsipiiks mõjustamist positiivse kaudu.

Esiteks on tingimata tarvilik ilmutada võimalikult rohkem austust ja

usaldust lapse isiku vastu, õpilasi julgustada ning esile tõsta nende iseloomu ja käitumise häid külgi, rõhutas A. S. Makarenko.

Suure kunstnikuna märkas Makarenko kergesti oma kasvandike iseloomus täisväärtuslikuks inimeseks kasvamise algeid, mis olid tagatiseks nende edaspidisele tõusule.

Need alged ja jooned on väga mitmesugused, nagu on mitmesugused Makarenko kasvandikud ja kaastöölisedki.

Kalina Ivanovitši puhul on nendeks helesinised silmad, mis säravad elurõõmsalt ja armastusest inimeste vastu; nendeks on Zadorovi ilus, rahulik ja avameelne naeratus, Karabanovi võime anduda kogu hingega kollektiivi üritustele, Marusja Levštjenko puhas ja arukas laup, Buruni põhjalikkus ja tõsidus, Lapoti ja Ossadtši huumor, Georgijevski armastus «jõnglaste» vastu, majandusmehe-organisatori Denis Kudlatõi toimekus, tallimees Anton Brattšenko kiindumus hobuste ja töö vastu jne.

Isegi niisuguses «klassikaliselt» negatiivses kujus, nagu seda on Kurjaži «aristokraat» Perets, leiab Makarenko midagi sümpaatset, mis talle meeldib.

Selgitades oma süsteemi aluseid ütleb Anton Semjonovitš:

«Head inimeses tuleb alati projekteerida, ja pedagoog on kohustatud seda tegema. Ta on kohustatud lähema inimesele optimistliku hüpoteesiga, isegi kasvõi teatud määral riskides eksida. Ja nimelt seda oskust projekteerida inimeses paremat, tugevamat, huvitavamalt tuleb õppida Gorkilt... Gorki oskab näha inimeses positiivseid jõude, kuid ta ei härdunud kunagi nende ees, ei vähenda kunagi oma nõudlikkust inimese vastu ning ei kohku kunagi tagasi ka kõige karmimast hukkamõistmisest.

Selline suhtumine inimesesse on marksistlik suhtumine.»¹⁸

¹⁸ А. С. Макаренко, Избранные педагогические сочинения, кн. 4-я, Москва, 1949, стр. 200.

«Pedagoogilise poemi» igal leheküljel näeme, kuidas Makarenko koloonia kogu atmosfäär, kasvandikele esitatud nõudmised ja kasvandike austamine ning usaldamine justkui «õgvendavad» isegi kõige «köverdunud» iseloomud.

Erilist tähtsust omistab Makarenko samuti käitumise harjutustele.

Korduvalt rõhutas ta eeskuju tähtsust ja käitles veenmise ning karistamise viise.

Kui nüüd kokku võttes veel kord puudutada Makarenko pedagoogilise pärandi kasutamist, on tingimata tarvis silmas pida Makarenko pedagoogilise süsteemi põhiküsimusi, millel on koolide suhtes hindamatu teoreetiline ja praktiline tähtsus. Kuid sellest ei järgne, nagu näitasime juba eespool, et Makarenko kõiki pedagoogilisi võtteid saaks automaatselt üle kanda üldhariduslike koolide praktikasse.

Illustreerime seda väidet mõningate näidetega.

Makarenko hindas kõrgelt sõjalise rivi kasvatuslikku tähtsust. Ta märkis õigesti, et sõjaliste harjutuste kaudu saab kasvata sirget rühti, head esinemist jne. Ent kas tähendab see seda, et peame harrastama ka koolides sõjaväelist korda? Muidugi mitte. Peame rohkem rõhku panema kehalisele kasvatusle koolis, tõstma kõrgemale järjele sportlike ürituste taset, praktiseerima mitmesuguseid mängu maastikuid jne.

Selle asemel aga mõningates Eesti NSV koolides on praktiseeritud raporteerimist ja käsklusi... tunnis!

Kui õpetaja, kel on kaasas palju raamatuid, tuleb klassi, õpilased aga tema ees rivistuvad ja raporteerivad, on see lihtsalt naeruväärne. Kui õpetaja klassi tuleb, ei ole lastele tarvis käsklust anda püstitõusmiseks. Nad peavad ise tõusma ja kohe asjalikult tööle asuma.

Distipliini rikkuvate laste kollektiivne mõjutamine on õige printsiip. Me peame jõudma selleni, et lapsed

ise mõistavad hukka vääritud käitumise ja võitlevad selle vastu. Makarenko suutis seda väga oskuslikult ära kasutada. Kollektiivi mõju oli tema koloonias väga suur.

Kuid kõige tähtsam tema juures oli see, et ta suutis luua kollektiivis positiivse ühiskondliku arvamuse, et lapsed õppisid iseseisvalt ja asjalikult distipliiniküsimusi üles seadma ja neid printsiipiaalselt lahendama.

Kuidas hakkasid mõned Eesti NSV koolid seda kogemust kasutama?

Hakkasid lapsed «lineikale» seadma ja igakord šablooni järgi rivi ees distipliinirikkujaid «läbi võtma» ja neile karistusi määrama.

Kus on siin kollektiivi osa? Kus on siin asja läbiarutamine, kollektiivi ühiskondliku arvamuse loomine? See on teatud võtte mehaaniline ülevõtmine ilma asja sisusse tungimata.

Aga kas võime vahel kogu klassi või isegi kogu kooli ees õpilasele noomitust teha? Võime, kuid ainult erandjuhtudel, siis, kui meil on tegemist niisuguse tõsise juhtumiga, kus õpilane seisab koolist kõrvalelõikamise lähedal. Me anname talle siis sellise õppetunni, et tal kaoks mõte, et kool ei suuda teda karistada, et õpetaja on jõuetu temaga võitlema. Kuid seda ainult erandjuhtudel.

Ja lõpuks viimane näide — töökasvatus. See, mis A. S. Makarenko tegi töö kaudu oma kolooniates, oli omal kohal ja õige.

Kuid kas me peame koolile üle kandma, ütleme näiteks, põrandate küürimise laste poolt, laste karistamise töö kaudu jne.?

Selge, et ei pea ja ka ei tohi. On iseenesest mõistetav, et perekonnas tuleb püstitada küsimus teenindamisest tööga.

Ent on vaja ka aru saada, missugune töö oli meil paratamatult vajalik esimeste kolooniate tingimustes, missugune töö on otstarbekohane perekonnas ja missugune võib olla töö

koolis seoses õppe-kasvatustliku tegevusega.

Kõik need näited tõendavad veelkordselt, et ei saa mehaaniliselt üle võtta Makarenko kõiki pedagoogilisi võtteid, kuid tuleb loovalt kasutada tema pedagoogilisi ideid, silmas pidades vastava kooli konkreetseid tingimusi. Muidu ei pääse me vigade kordamisest ja suretame A. S. Makarenko meetodite sügava ideelise sisu.

Süvenedes rohkem Makarenko pedagoogilisse pärandisse on meie üldhariduslikud koolid hakanud tõsisemalt mõtlema Anton Semjonoviši kogemuste loovale kasutamisele.

Paljud ENSV eesrindlikud õpetajad avastavad ikka uusi ja uusi kasvatustöö organisatsioonilisi vorme, mis vastavad elu ja noorsoo tegevuse konkreetsetele tingimustele.

Nii on näiteks reas meie koolides organiseeritud seltsimehelik vastastikune abistamine vanemate ja nooremate õpilaste vahel, on leitud vanemate klasside šefluse vormid nooremate klasside suhtes (eriti 5. klass 1. klassi üle, 7. klass 4. klassi üle).

Selleks, et igas klassis teostada ühtlust pedagoogilistes nõuetes, moodustasid mõned koolid teatavas klassis töötavate õpetajate koondised.

Eesrindlikes koolides viiakse edukalt läbi traditsioonilisi päevi ja tseremooniaid: kohtumisõhtuid kooli lõpe-

tanutega, kooli aupäeva pidustus, viimase kella tseremoonia jne.

Selleks, et kollektiivil oleks võimalik iga päev oma saavutusi jälgida, on mõnedes koolides sisse seatud selline kord, kus klassi volinik iga päev kannab direktorile lühidalt ette päeva kõigest sündmustest, klassijuhatajad aga annavad klassile regulaarselt informatsiooni õppenädala kokkuvõtetest.

Väga tähtsa organiseeriva vahendina praktiseeritakse paremates koolides laialdaselt õpetajate ja õpilaste korrapidamist.

Seega omab A. S. Makarenko pedagoogiline pärand määratu suurt tähtsust meie nõukogude pedagoogika arenemisele. Tema vaadete, ideede, tema kogemuste tundmaõppimine on alles algusjärgus ja seepärast on vajalik kindlustada, et see töö ei areneks edaspidi tema kolooniate kogemuste mehaanilise kopeerimise suunas, vaid tema pedagoogilise süsteemi ideelise sisu omandamise suunas.

Tuginedes Lenini-Stalini õpetusele kommunistlikust kasvatusest ja nõukogude kasvatusteaduse saavutustele, nende hulgas A. S. Makarenko pedagoogilistele ideedele ning meie pedagoogide ja koolide eesrindlikele kogemustele, viib Nõukogude Eesti õpetajaskond meie kooli pidevalt edasi üha suurematele ja suurematele edusammudele.

Koolis teostatava kasvatustöö kogemustest.

S. JEVDOKIMOVA,

Tallinna 19. Keskkooli direktor.

Noorpõlve kommunistlik kasvatamine on Nõukogude riigi eluline vajadus. Nõukogude ühiskonna arenemise kõigil etappidel on kommunistlik partei ja Nõukogude valitsus pööranud suurt tähelepanu niihästi noorsoo kui ka rahvahulkade haridusele ja kasvatusel. Partei Keskkomitee ajaloolised otsused ideoloogilistes küsimustes on suunavaiks juhendeiks ka kõigile koolidele ja pedagoogidele.

J. V. Stalini töö «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» ja partei XIX kongressi otsused seavad koolide ja pedagoogide ette veelgi ulatuslikumad ja tõsisemad ülesanded: asuda teostama üleminekut polütehnilisele õpetusele ja täielikule keskharidusele.

Nende uute suurte ülesannete valguses peab veelgi tõusma koolides teostatava õppe-kasvatustöö kvaliteet.

Nagu teame, ongi viimaseil aastail õppe-kasvatustöö meie maa paljudes koolides paranenud, on tõusnud õppe-õppedukus ja õpilaste teadlikkus, on paranenud distsipliin. Kuid paljudes koolides jääb siiski õppe-kasvatustöö tase maha neist nõuetest, mis kommunismi ülesehitamise praegusel etapil sellele tööle esitatakse.

Seepärast on õpetajate ülesandeks tõsta õpilaste sotsialistlikku teadlikkust, süvendada neis marksistlik-leninlikku ideoloogiat, võidelda kapitalismi igandite vastu üksikute õpilaste teadvuses.

Allpool käsitletakse koolis teostatava kasvatustöö üht tähtsat lõiku, nimelt seda lõiku, mida juhib klassijuhataja, sest hästi korraldatud klassijuhatajate töö etendab suurt osa kooli üldises õppe-kasvatustöö süsteemis.

Meie koolis töötab juba kolmandat aastat klassijuhatajate koondis. Selle koondise ülesanded on üksikasjaliselt kirja pandud «Klassijuhataja põhimääruses», kus pööratakse erilist tähelepanu klassijuhatajate ideelis-poliitilise ja pedagoogilise kvalifikatsiooni tõstmisele.

Meie koolis on 13 klassijuhatajat lõpetanud marksismi-leninismi õhtu-ülikooli ja 7 klassijuhatajat jätkavad seal õpinguid. Kui varemail aastail töötas meil kaks klassijuhatajate koondist: üks algklasside (1.—4. kl.) ja teine 5.—11. klasside klassijuhatajatele, siis sel aastal on meil üks ühine klassijuhatajate koondis, mis hõlmab kõigi klasside klassijuhatajaid. Ühe koondise puhul on kooli direktsioonil hõlpsam klassijuhatajate tööd juhtida. Sel õppeaastal on kooli üldises tööplaanis eri peatükk: «Klassijuhatajate töö», mille pedagoogiline nõukogu läbi arutas ja kinnitas.

Paljudel klassijuhatajatel, eriti noortel, on töös palju raskusi. Klassijuhatajate koondis ongi kutsutud neile tõhusat abi andma.

Klassijuhatajate töö seisneb kõigepealt visas ja süstemaatilises võitluses «Õpilasreeglite» kõrvalekaldumatu täitmise eest. «Õpilasreeglite» sisaldub kõlblate omaduste ja kõlbla kasvatuse terviklik programm. Meie ei saa veel praegu öelda, et kõik meie kooli õpilased täidaksid laitmatult «Õpilasreeglid». Töö «Õpilasreeglite» alal on pikaajaline ja vaevarikas, nõudes kogu kollektiivilt tõsiseid pingutusi. «Õpilasreeglite» tundmaõppimist ja nende ellurakendamist teostatakse kõigis klassides, arvamata nende hulgast välja ka vanemaid klasse, sest nende klasside õpilased tunnevad endid sageli juba täiskasvanuina, mistõttu klassijuhatajate töö neis klassides on veelgi vastutusrikkam. «Õpilasreeglite» tundmaõppimist ja nende ellurakendamist tuleb teostada nii, et seejuures võetaks arvesse õpilaste vanuselisi iseärasusi.

Möödunud õppeaastal töötasid klassijuhatajad meetodiliselt läbi «Õpilasreeglite» üksikud, kõige raskemad punktid. Klassijuhataja T. Karasseva töötas läbi «Õpilasreeglite» 15. punkti: «Hoida kooli vara, suhtuda hoolikalt omaenda ja oma seltsimeeste asjadesse».

Selle teema meetodilise käsitluse plaan on järgmine: 1. Kapitalismi aluseks on eraomandus. 2. Sotsialismi aluseks on ühiskondlik omandus. 3. Hoida ja kindlustada sotsialismi alust.

Kirjandus: 1. Stalinlik Konstitutsioon, paragrahvid: 131, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

2. NSV Liidu Konstitutsiooni õpik.

3. Raamat «NSV Liidu ühiskondlik ja riiklik korraldus».

4. Sm. Zverevi ettekanne NSV Liidu 1951. aasta riigieelarvest.

5. Ajaleht «Pravda» 7. sept. ja 22. sept. 1951. a.

Nõukogude Liidu Konstitutsiooni üldiste sätete juurest, Nõukogude-maa ees seisvate üldiste ülesannete juurest pöördub sm. Karasseva kooli juurde, koolipingi juurde. See meetodiline käsitus, mis on üks paremaid, arutati läbi kooli tootmisnõupidamisel, kus tehti rida väärtuslikke täiendusi. Need võttis sm. Karasseva arvesse ja viis need käsitluse plaani sisse.

Nüüd kasutavad seda meetodilist käsitlust ka teised klassijuhatajad, täiendades seda omapoolsete mõtete ja uuema pedagoogilise kirjandusega.

Hästi on meetodiliselt läbi töötatud ka «Õpilasreeglite» 2. punkt: «Hoolsasti õppida, korralikult käia koolis, mitte hilineda tundidesse». Selle teema töötas läbi klassijuhataja J. Vassiljeva.

«Õpilasreeglite» 5. punkti töötas läbi sm. Z. Šibalova. Selle teema meetodiline käsitus algab epigraafiga «Inimesel peab olema kõik ilus: niihästi nägu, riided, hing kui ka mõtted» (Tšehhov).

«Need sõnad kirjutas oma päevikusse Zoja Kosmodemjanskaja. Ja me teame, et ta ise ei sallinud korratust, aitas ema ja vanaema koduses majapidamises ning hoidis venda.» Nende sõnadega alustas sm. Šibalova selle teema käsitlemist. Kõnelnud Zoja Kosmodemjanskaja suurepärasest positiivsetest omadustest, siirdub õpetaja kasvatustöö kirjeldamisele lasteaedades, koolides ja perekondades. Ta toob Nõukogudemaa igapäevasest elust arvukalt konkreetseid näiteid. Siis kõneleb ta vilumuste kasvatamisest. Vilumus on aga korduva harjutamise tulemus. Peame kasvatama endis korravilumust. Korralikkus ja täpsus väikestes asjades karastab ja harjutab tahet suurte eesmärkide saavutamiseks.

«Ärge loobuge väikestest asjadest töös, sest väikestest asjadest ehitatakse suured asjad,» ütles J. V. Stalin. Nende sõnadega lõpetas sm. Z. Šibalova kõnealuse teema käsitlemise.

Meie kooli klassijuhatajate koondis töötas välja «Meelespea «Õpilasreeglite» täitmise vilumuste kasvatamiseks». See dokument sisaldab järgmisi sõlmküsimusi: 1. Missuguses välimuses tulla kooli. 2. Kuidas tervitada vanemaid inimesi. 3. Kuidas istuda tunnis. 4. Millal ja kuidas kätt tõsta. 5. Kuidas käituda vastamise puhul. 6. Kuidas õppetunde ette valmistada. 7. Hoida puhtana ja korras oma istekoht klassis («Õpilasreeglite» 6. punkt). 8. Kuidas klassist väljuda ja kuidas klassi tulla. 9. Kuidas end ülal pidada vanemate inimeste ja kaasõpilaste suhtes. 10. Mitte kasutada jämedaid väljendusi («Õpilasreeglite» 14. punkt). 11. Kuidas suhtuda asjadesse ja kooli varasse.

Kuigi me oleme mõndagi saavutanud kultuurse käitumise vilumuste kasvatamisel, esineb meie koolis siiski veel korrarikkumisi. Seepärast tuli kõrvuti kasvatustööga organiseerida ka süstemaatilist kontrolli õpilaste käitumise üle. Meie koolis on sisse seatud eriline raamat, kuhu märgitakse klasside korrasoleku kontrollimise tulemused. Nimelt kontrollib meie koolis klasside korrasolekut komisjon, mille koosseisus on õppealajuhataja või direktor ja õpilaskomitee liikmed. Nimetatud komisjon kontrollib õppevarustuse, koolipinkide ja klassiruumi üldist seisukorda, õpilaste välimust jne. Sel aastal kutsusime sellest tööst osa võtma ka lastevanemate komitee. Klassides endis teostatakse kontrolli igal nädalal. Kui hoolikas suhtumine kooli varasse ja õpilaste isiklikesse asjadesse muutub vilumuseks, võib niisuguseid järelevaatusi harvemini korraldada.

Muidugi ei tööta «Õpilasreeglite» alal ainult klassijuhatajad. Sellest tööst võtavad osa kõik õpetajad, komsomoli- ja pionieriorganisatsioon ning õpilaskomitee ja ringid. Esinedes kolmandate ja neljandate klasside õpilastele Stalinliku Konstitutsiooni päeval, sidus kommunistlik noor Jelena Illo oskuslikult täiskasvanute töösse suhtumise (kui nõukogude kodaniku kohustuse) laste õppimiskohustusega. Kõneldes sotsialistliku omanduse hoolikast hoidmisest, sidus ta selle küsimuse õnnestunult koolielu küsimustega. Peale selle tõi ta veel elavaid näiteid ilukirjandusest. Ja missuguse tähelepanuga kuulasid teda nende klassi õpilased! Ta kõitis täielikult väikeste kuulajate tähelepanu, mida ei õnnestu saavutada igal õpetajalgi. Kõigel sel oli suur kasvatuslik mõju.

Kasutades meie maa parimate klassijuhatajate kogemusi, rakendavad meie kooli klassijuhatajad «Õpilasreeglite» käsitlemisel ilukirjandust ja materjale ajalehtedest ning ajakirjadest, püüdes kõige selle kaudu saavutada seda, et õilsad patriootilised tunded avalduksid õpilaste tegudes ja käitumises.

Mõned õpetajad arvavad, et õpilaste korralik välimus, puhtad ja tagasihoidlikud riided, siledaks kammitud pea jne. on pisiasjad. Mõnes koolis võib näha tüdrukuid niihästi pikkades pükstes kui ka pikkades kleitides, elektrilokkides ja kaproonsukkades. Meil ei ole lubatud kooli tulla niisuguse välimusega, kuigi mõni lapsevanem kipub selle üle pahandama.

Võtame teise näite. Nii mõnigi kord võib kuulda emade kaebeid selle üle, et tütreid suhtuvad nendesse halvasti.

Meie kool ei jäta neid fakte arvesse võtmata. Möödunud aasta 8. märtsil, rahvusvahelisel naistepäeval, korraldasime koolis vestluse teemal

«Ema inimese eluteel». Sel teemal peeti vestlusi ka klassides. Selle teema metoodiline käsitlus leidub meie kooli metoodilises kabinetis.

Võiks tuua veel teisigi näiteid ja fakte, millele suhtes kool ei või jääda pealtvaatajaks, vaid peab rakendama omapoolset kasvatuslikku mõju. Nii leiduvad meie kooli metoodilises kabinetis metoodilised materjalid niisuguste teemade kohta, nagu on seda: «Sõpruse, seltsimeheliikkuse ja kollektivismi kasvatamisest», «Tahte jõust ja sihipüüdlikkusest», «Tahte ja iseloomu kasvatamisest», «V. I. Lenini ja J. V. Stalini elu ning tegevuse eeskujude kasutamisest esimese klassi õpilaste kasvatamisel» jt.

Sel õppeaastal töötas klassijuhatajate koondis läbi «Klassijuhataja põhimääruse», sest mitmed õpetajad asusid esmakordselt tööle ja neile oli vaja anda juhtnõore niihästi tööplaanide koostamise alal kui ka paljudes muudes küsimustes. Klassijuhatajate tööplaanid hõlmavad ka komsomoli- ja pioneiritööd ning koolivälisist tööd. Esimese küsimusena kuulati sel aastal ära 9-b kl. klassijuhataja V. Kasse ettekanne teemal «Klassikollektiivi organiseerimisest ja kollektiivi ühiskondliku arvamusjuhtimisest võitluses kindlate ja püsivate teadmiste, täieliku õppeedukuse ja teadliku distsipliini eest». Selsamal koosolekul kuulati ära ka 6-b kl. klassijuhataja J. Jekimova ettekanne teemal «Oma klassi õpilaste tundmaõppimise tulemustest ja tööst oma klassi õpilastega».

Sel aastal võtsime arutlusele niisugused aktuaalsed küsimused, nagu on seda: pedagoogiliste nõuete ühtluse teostamisest õpetajate poolt, kes töötavad viienda klassides; klassijuhatajate koostöö komsomoli- ja pioneeriorganisatsiooniga; vastutustunde kasvatamisest; klassivälise lugemise juhtimisest jne., samuti klassijuhatajate aruandeid ja muid küsimusi. Talvisel õppetöö vaheajal korraldasime õpetajate konverentsi teemal «Kasvatustöö koolis».

Klassijuhatajate koondise esimesel töökoosolekul möödunud aasta septembris määrati kindlaks järgmised teemad metoodiliseks läbitöötamiseks: «Lihtsusest ja tagasihoidlikkusest», «Täpsus ja korralikkus», «Klassi au», «Sõnad ja teod», «Raskuste võitmisest», «Visadus ja otsekohesus» jt. Teema «Tööarmastusest ja hoolsusest» töötas läbi kaks klassijuhatajat (üks nooremaile, teine vanemaile klassidele) — seltsimehed A. Mukinina ja J. Luts, mille järele see küsimus arutati põhjalikult läbi klassijuhatajate koondise koosolekul. Niisugustest metoodilistest käsitlustest on klassijuhatajail palju kasu.

Tublimate klassijuhatajate töökogemused näitavad, et neis klassides, kus klassijuhataja oma õpilasi hästi tunneb, kus ta on tähelepanelik nende suhtes, kus ta jälgib pidevalt nende edasijõudmist õppetöös ja teeb kasvatustööd järjekindlalt, on ka kõrge õppeedukus ja laitmatu distsipliin. Seevastu aga neis klassides, kus klassijuhataja on oma klassist irdunud, kus ta ei suuda või ei oska nõutaval kombel kasvatustööd organiseerida, on ka arvukalt õppetöös mahajäämise ja distsiplineerimatuse juhtumeid.

Kommunistliku kasvatus õige organiseerimise suhtes, õpilaste tähelepaneliku kohtlemise ja nende tundmaõppimise suhtes pälvib tähelepanu meie kooli klassijuhataja V. Kasse töökogemus. Kolme viimase aasta jooksul juhatas ta klassi, mis lõpetas kooli heade töötulemustega. Enamik 11-b kl. õpilastest andis mullu küpsuseksamid hinnetele 4 ja 5. Sisseastumiseksameil kõrgemasse õppeasutustesse ilmutasid need õpilased sügavaid ja kindlaid teadmisi.

Oma töös juhindub V. Kasse partei ja valitsuse koolialastest otsustest, «Klassijuhataja põhimäärusest» ja Makarenko ideedest kasvatusküsimustes. Sm. Kasse tõstab pidevalt oma tööalast kvalifikatsiooni ja ideelis-poliitilist taset. Ta lõpetas edukalt pedagoogilise instituudi ja õpib praegu marksismi-leninismi õhtuülikoolis II kursusel. Ta on põhjalikult läbi uurinud kõik Makarenko teosed. Oma töös otsib ta üha uut ja kasutab meie maa parimate klassijuhatajate kogemusi, saavutades seetõttu häid tulemusi. Allpool peatume mõnedel momentidel tema töös.

Meie koolis peab iga klassijuhataja klassijuhataja päevikut. V. Kasse päevik pälvib erilist tähelepanu. Selles leidub õpilastele korraldatavate vestluste konspekte, komsomolikoosolekute kirjeldusi ja nende koosolekute ettevalmistamise käigu kirjeldusi, muljeid teiste õpetajate tundide külastamiselt, lastevanematele peetavate vestluste konspekte, üksikute tööpäevade kirjeldusi (mis õnnestus ja mis ei õnnestunud), samuti leiduvad siin tööplaanid igaks päevaks, mis peegeldavad mitmepalgelist kasvatustööd (klassiväliline lugemine, vestlus õpetajatega ja õpilastega, pedagoogilise nõukogu poolt püstitatud ülesanded) jne.

«Minu klassijuhataja-päevik,» ütleb Veera Ivanovna, «on õpilaste elust võetud faktide ja sündmuste kirjeldus. Siin leidub ka väljavõtteid Makarenko, Krupskaja jt. silmapaistvate pedagoogide teostest kommunistliku kasvatusalal, samuti märkmeid teiste vennasvabariikide klassijuhatajate töökogemustest, ülestähendusi ajalehtedest «Utsitel'skaja Gazeta», «Komsomolskaja Pravda» jne. Päevikus kirjeldatakse üksikute õpilaste tegusid, olgu need siis positiivsed või negatiivsed, ent samuti klassi kui terviku meeleolu ja käitumist ja minu enda mõtteid, mis on tekkinud tööpäeva lõpul. Mulle meeldib mõnikord päevikut uuesti läbi lugeda, vestelda temaga nagu vana auväärsse sõbraga. Sel puhul meenutad uuesti sündmusi klassi elust ja analüüsid need veelkord läbi...»

V. Kasse päevikus leidub materjali õpilaste iseloomustamiseks, samuti on siin iga õpilase töö analüüs õppeveerandite järgi, õpilastele antud ülesannete, ent ka korrarikumiste arvestus jne.

Seega on päevik sm. Kassele tõsiseks abimeheks tema töös.

Märkisime ära ainult mõned küsimused, et iseloomustada klassijuhataja V. Kasse töö mitmekülgust. Asi on selles, et kasvatusöö lõppklassides ja üldse vanemais klassides komplitseerub sageli õpilaste vanuseliste iseärasuste tõttu. Paljud klassijuhatajad satuvad seetõttu raskustesse ega leia alati õiget lahendust kasvatusküsimustele, sest neis klassides tuleb tegelda nii mõnelgi korral üksikute õpilaste ümberkasvatamisega, mis on sootuks raskem kui kasvatamine. Lõppklasside õpilased tunnevad endid sageli juba täiskasvanuina, kuid nende iseloomus on üksikuid eitavaid jooni, millest tuleb jagu saada. V. Kasse otsib alati õiget lahendust niisugustele kasvatusküsimustele. Tema päevikus on neil teemadel lastevanematega peetavate vestluste konspekte. Nii näiteks on huvitavalt läbi töötatud teema «Teadliku distsipliini kasvatamine», mis algab J. V. Stalini sõnadega: «Inimesi on vaja hoolikalt ja tähelepanelikult kasvatada, nagu aednik kasvatab armastatud viljapuud.»

Klassijuhataja V. Kasse töötas välja ka «Meelespea lastevanemaile». Tema juhatavas klassis peeti kolme aasta jooksul klassi kroonikat, kuhu õpilased panid kirja tähtsamad sündmused ja faktid klassi ja kooli elust. Toome siinkohal väikese väljavõtte möödunud aasta 11-b kl. õpilase S. Aleksejeva sissekirjutusest klassi kroonikasse: «Kallis Veera Ivanovna (s. t. Veera Ivanovna Kasse, möödunud aasta 11-b kl. klassi-

juhataja. — Autor). Palju tänu suure hoolitsuse ja hella suhtumise eest! Te olite meile teiseks emaks, raskeil minuteil julgesime alati teie juurde tulla. Soovim Teile noorpõlve kasvatamisel palju jõudu ja tervist!»

Klassi kroonikat kirjutavad need, kes seda soovivad. Klassi koosolekul loetakse vastav osa kroonikast ette, arutatakse see läbi ja antakse sellele hinnang, siis tehakse kindlaks, mida edaspidi kroonikasse kirja panna ja kes seda teeb. Soovijaid leidub alati. Kroonikas kirjeldatakse kõige huvitavamaid ja erutavamaid sündmusi: kohtumine kirjanikuga, huvitav kasvatusliku iseloomuga vestlus, nagu näit. vestlus sõprusest, seltsimehelikkusest ja armastusest, vestlus kollektiivselt külastatud kinofilmist või teatrietendusest, koostööst nooremate klassidega, distsipliinirikumistest jne.

Klassi kroonika aitab kollektiivi kokku liita, õpetab kriitiliselt suhtuma kogu kollektiivi elusse, samuti iseendasse ja oma seltsimeestesse, õpetab andma õige vastuse rasketele küsimustele, arendab kirjandusliku loomingu oskust jne.

Huvitavaks momendiks sm. V. Kasse töös on õpilaste iseloomustuste koostamine. Sel alal töötab sm. Kasse juba kolm aastat. Materjaliks iseloomustuste koostamisel on klassijuhataja päevik. Üksikuid iseloomustusi arutletakse ka klassis ja õpilane, kelle puudustele iseloomustuses tähelepanu juhitakse, püüab neid parandada. Koolist lahkudes on niihästi õpilasel kui ka klassijuhatajal kindel teadmine, et õpilase iseloom on muutunud paremuse suunas.

Sel töö on suur kasvatuslik tähtsus. Õpilaste iseloomustuste koostamisest ja nende iseloomustuste kasutamisest kasvatustöös kõneles V. Kasse rajooni koolide klassijuhatajate nõupidamisel. Arakirjad üksikute õpilaste iseloomustustest on kooli metoodilises kabinetis, kus neid saavad eeskujuna kasutada ka nooremad õpetajad.

Oma töö aluseks seab V. Kasse võitluse täieliku õppeedukuse ja teadliku distsipliini eest. Ta organiseeris hästi edasijõudvate õpilaste korrapidamise nõrgemate õpilaste suhtes. Tema klassi õpilased on tähelepanelikud kaasõpilaste vastu. Ka valmistasid nad ette huvitavaid ettekandeid teemadel: «Vaimse töö kultuurist», «Kriitikast ja enesekriitikast» jne.

Suurt tähelepanu väärivad õpilaste kirjandid, mis on kirjutatud V. Kasse initsiatiivil teemadel: «Mis on vastutustunne ja missugust tegu oma elus pean ma kõige vastutavamaks», «Nõukogude tütarlapse moraalne ilme ja kes meie klassist minu arvates läheneb sellele ideaalile» Need kirjandid hoitakse koolis alal.

V. Kasse juhatavat 11-b kl. võttis mullu aktiivselt osa kooli aupäeva ettevalmistamisest ja korraldamisest. See oli meie kooli esimene aupäev ja see korraldati nimelt kevadisel koolivaheajal. Selle päeva ettevalmistamise perioodil tõusis klassi õppeedukus, õpilased valmistasid arvukalt näitlikke õppevahendeid ja väärtusliku kingituse: «Aadress õpetajaile» ja «Käsund nooremale».

Möödunud aastast alates korraldatakse meie koolis igal aastal kooli aupäev, milleks õppetöö esimestest päevadest peale hakkavad ettevalmistusi tegema nii õpetajad kui ka õpilased. Seoses kooli aupäevaga korraldati möödunud õppeaastal meie kooli õpetajate konverents, kus kuulati ära rida huvitavaid ettekandeid õpetamise küsimustest, nagu näit.: dialektilis-materialistliku maailmavaate kasvatamisest füüsika, keemia ja loodusteaduse õpetamisel; nõukogude patriotismi kasvatamisest ajaloo,

kirjanduse ja geograafia tundides; õpilastes iseseisva töö vilumuste kasvatamisest vene keele alal ja matemaatikas; teadliku distsipliini kasvatamisest; meie kool viie aasta jooksul jne.

Need ettekanded ära kuulanud, oli õpetajail täielik ülevaade üksikute ainete õpetamise seisukorrast. Sel aastal võtame kooli aupäeva puhul korraldataval õpetajate konverentsil päevakorda eranditult kasvatusküsimused, mis on seotud A. S. Makarenko pedagoogilise pärandiga. Sel puhul esineb teiste klassijuhatajate kõrval ka V. Kasse.

Saatnud mullu oma kasvandikud ellu, asus V. Kasse tänavu uue klassi, 9-b klassi juhtimisele. Tutvunemist selle klassiga alustas ta juba möödunud kevadel, viibides selle klassi eksameil. Ta õppis tundma selle klassi õpilaste iseloomustusi, isiklikke toimikuid ja vestles endise klassijuhataja ning õpetajatega, seejärel ka õppealajuhatajaga. Ta mõtles kaua selle üle järele, kuidas ja millest tööd alustada, otsustades lõpuks rajada töö omaenda senistele positiivsetele kogemustele.

30. aug. Õppetöö proov koolis. Peale V. Kasse võtab klassi koosolekust osa möödunud kevadel kooli lõpetanud Jelena Illo, kes nüüd on Ždanovi-nimelise Riikliku Ülikooli üliõpilane. Oma sõnavõtus rõhutas üliõpilane Illo, kuidas on vaja koolis õppida, märkides, et mõned õpilased ei saa veel aru õppimise tähtsusest. Ta pööras õpilaste tähelepanu füüsilisele kasvatusesele, mida mõnedki meie õpilased alahindavad, osutades sellele, kui suuri nõudeid esitatakse sel alal ülikoolis. Ta ütles: «Mul on koolist kõige parem mälestus. Kommunistliku noorena püüdsin ma alati Veera Ivanovnat tema üllas kasvatustöös aidata. Ma ei unusta kunagi kooliaastaid ja teid, kallid tütarlapsed (ta oli selle klassi pioneerijuhiks. — Autor). Ma kirjutan teile oma edusammudest ja oma sõprade edusammudest, aga teie kirjutage mulle, kuidas teil õppimisega läheb.»

Seda ettekannet kuulasid õpilased üliisuure tähelepanuga. Kõik see omab kahtlemata suurt kasvatulikku tähtsust, sest klassijuhataja oskas esimese koosoleku osavalt ja õigesti organiseerida.

6. september. Klassi koosolek, kus V. Kasse tutvustab klassi esimese veerandi tööplaani. Kõigepealt teeb ta klassi iseloomustuse. Positiivsete momentide kõrval märgib ta ka seda, et klassi kollektiiv on veel nõrk, et distsipliinis ja käitumises on tõsiseid puudusi. Klass on väga liikuv, kärarikas, mille poolest paistavad eriti silma õpilased R. P., T. S. ja E. P. Mitmed tütarlapsed ei oska veel näha ilu välimuses, ümbritsevas elus; peaaegu poolel klassist pole vormiriideid, mistõttu klassi välisilme on kirju. Paljud ei saa aru lihtsaist asjadest: miks ei ole kohane valjult kõnelda ja naerda, miks on kohane vormiriietus jne. Kuid klassis on väga häid, distsiplineeritud, kasvatatud ja tasakaalukaid tüdrukuid: L. R., L. P., V. B., T. A. jt., kuid nad ei suuda veel kollektiivi juhtida.

Lugenud ette üksikud väljavõtted klassi iseloomustusest, esitas V. Kasse klassile küsimuse: «Kas olete selle iseloomustusega päri?» «Jah, oleme päri,» vastasid õpilased. «Kas see teile meeldib?» küsis klassijuhataja edasi. «Ei, püüame puudustest jagu saada,» vastasid õpilased.

Tööplaani arutlemisel esitasid õpilased palju väärtuslikke täiendusi. Oli tunda, et klassijuhataja töös on süsteemi. Oli ilmne, et klassijuhataja peab silmas kogu aasta töö perspektiive.

Kõigest sellest järgnes klassijuhatajale, et ülesanded on tähtsad ja vastutusrikkad: 1. Kanda kollektiivi juhtimine üle komsomoli algorganisatsiooni komitee liikmetele Pavlovale ja Rumjantsevale, aidates neil

klassi juhtijaiks tõusta ja olles neile kõigiti abiks, et saavutada klassis eeskujulik õppeedukus ja teadlik distsipliin ning kultuurne käitumine. 2. Kutsuda kasvatustööle kaasa ka õpilaste vanemad, pidades nendega vestlusi õpilaste kultuursest käitumisest, tahtejõu ja iseloomu kasvatamisest, päevarežiimist, distsipliinist jne.

13. september. Klassijuhatajatund, kus V. Kasse esines hästi ettevalmistatud ettekandega teemal «Kultuursest käitumisest». Tema ettekande plaan oli järgmine: 1. Nõukogude inimese moraalsed omadused. 2. Nõukogude inimese käitumine peab vastama elutingimustele kommunistlikus ühiskonnas. 3. «Õpilasreeglite» tähtsus õpilaste elus. 4. Võitlus kultuurse käitumise eest on võitlus meie kooli au eest.

Oma ettekandes kasutas V. Kasse klassi kroonikat, lugedes sellest ette üksikuid väljavõtteid, ja «Käsundit nooremaile».

Oma sõnavõttudes ütlesid õpilased, et nad mäletavad veel tänini kooli esimest aupäeva, millal õpilane Petrova luges ette «Käsundi nooremaile». Õpilased kõnelesid ka sellest, et nii mõnigi asi ei ole neile veel täiesti selge ja et neil on palju puudusi. Õpilane Jurtšenko ütles: «Me tahame olla head õpilased igas suhtes; me võidame raskused ja tahame parandada kõik meie puudused. Aidake meid, Veera Ivanovna!»

Sel koosolekul kasutas klassijuhataja ka «Meelespead «Õpilasreeglite» täitmise vilumuste kasvatamiseks». Õpilased otsustasid hakata pidama klassi kroonikat.

V. Kasse ise kirjutab praegu kooli ajalugu, mida klassijuhatajad kasutavad kasvatustöö eesmärkides. V. Kasse leiab aega ka ühiskondlikuks tööks, pidades kasvatusküsimustes loenguid ettevõtetes ja asutustes. Ajaloo õpetajana korraldab ta agitkollektiivile seminare.

Peale V. Kasse on meie koolis veel terve rida häid klassijuhatajaid, nagu näit. J. Luts, J. Beljajeva, J. Vassiljeva jt.

Iga klassijuhataja valmistub hoolikalt kõigiks üritusteks, mis ta teostab, ja õppealajuhatajad kontrollivad laupäeviti klassijuhatajate konsepte, tundes huvi ka selle vastu, mis klassijuhatajad ühes või teises küsimuses on lugenud. Peale selle peetakse iga klassijuhatajaga individuaalseid vestlusi üksikutes eriküsimustes.

Muidugi ei või kasvatustöö piirduda õpilastega tehtava tööga. Seda on vaja teha laialdaselt ka lastevanematega. Viimase kolme aasta jooksul peetakse meie koolis kuus kord regulaarselt lastevanemaile loenguid kasvatusküsimustes. Nii on näiteks sel aastal lastevanemaile loenguid peetud järgmistel teemadel: «Õpilaste füüsiline kasvatus», «Tahte ja iseloomu kasvatus», «Klassivälisest lugemisest», «Iseloomu kasvatamisest Makarenko järgi» jt. Samuti on sel aastal peetud lastevanemate konverents teemal «Kuidas ma kasvatan oma lapsi». Peale selle esineb iga klassijuhataja ettekandega oma klassi lastevanemaile.

Hoolimata edusammudest õppe-kasvatustöös üldse, sealhulgas ka klassijuhatajate töös, on meie koolis tänini veel küllalt tõsiseid puudusi kasvatusel: esineb juhtumeid, et õpilased käituvad jämedasti, suhtuvad õppetöösse hooletult, et vähe on kasvatustööle kaasa tõmmatud klassi lastevanemate aktiiv jne.

Et kasvatustööd paremini korraldada, oleme sel aastal tõsisemalt uurinud ja üldistanud meie kooli paremate klassijuhatajate tööd, tehes nende positiivsed töökogemused kogu kooli ühiseks omanduseks.

Tööst lastevanematega.

H. LIIMETS,

*Eesti NSV Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi pedagoogika
kabineti juhataja.*

Sotsialismilt kommunismile ülemineku perioodil omandab eriti suure tähtsuse noorsoo õpetamise ja kommunistliku kasvatamise küsimus. Oma geniaalses teoses «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» näitab J. V. Stalin, et kommunismile ülemineku ettevalmistamiseks on muude tingimuste kõrval vaja «... saavutada niisugune ühiskonna kultuuriline tõus, mis kindlustaks ühiskonna kõigile liikmeile nende füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgse arenemise, et ühiskonna liikmeil oleks võimalik saada haridus, mis on küllaldane selleks, et saada ühiskonna arendamise aktiivseteks tegelasteks, et neil oleks võimalik vabalt valida elukutset, mitte aga olla olemasoleva tööjaotuse tõttu eluajaks mingi ühe elukutse külge aheldatud.»¹

Otsustav osa noorsoo kommunistlikus kasvatamises ja õpetamises kuulub koolile, igale nõukogude pedagoogile. Selleks kohustab meid Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, kus kirjutatakse: «Proletariaadi diktatuuri perioodil, s. t. tingimuste ettevalmistamisel, mis teevad võimalikuks kommunismi täieliku teostamise, peab kool olema mitte ainult kommunismi printsiipide teostajaks üldse, vaid ka proletariaadi ideelise, organisatsioonilise ja kasvatusliku mõju kandjaks töörahva poolproletaarsetesse ja mitteproletaarsetesse kihtidesse eesmärgil kasvatada põlvkond, kes on võimeline lõplikult teostama kommunismi.»

Seda koolil lasuvat suurt ülesannet ei suuda ta täita ükski. Siin on paratamatult vajalik kooli ja kodu tihe koostöö. Laps veedab ainult osa päevast koolis, olles kooli pedagoogilise mõju objektiks, kuid suurema osa ajast veedab õpilane siiski kodus, väljaspool kooli.

Kasvatustöös on vajalik kasvatusliku mõjutamise, vaadete ja nõuete ühtsus. Õpilases ei saa kujuneda kultuurse käitumise harjumusi, kui teda ainult koolis sellele suunatakse, kui ta aga kodus võib käituda kuidastahes; ei saa kasvatada distsiplineeritust, kui distsipliini nõuab ainult kool, ent kui kodu ei püstita selles suhtes mingeid nõudeid. Aine sügav ja püsiv omandamine ei ole võimalik, kui kodu ei loo õpilasele tingimusi koduste ülesannete edukaks täitmiseks. Kogu õppe-kasvatustöö teostamine eeldab kodu ja kooli kooskõlastatud tegevust.

Rahvahulkade ja kooli tõeline koostöö kapitalistlikes riikides ei ole võimalik, sest töötajate perekondade huvid ei saa seal ühtuda kooli huvidega. Koolides töötavad õpetajad on sunnitud teenima oma pere-meeste — kapitalistide huvisid.

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 146.

Nõukogudemaal ei ole antagonistlikke klasse. Seega puudub ka klassiline alus vastuoluks kooli ja kodu vahel.

Parimaks tõendiks kooli ja kodu huvide ühtsusest meie maal on senised tulemused, mis on saavutatud kooli ja kodu koostöö alal. Nii näiteks korrastasid Uzbekistanis Tširtšiki linna töötajad mitu internaati väljastpoolt linna pärinevatele õpilastele. Paljude Eesti NSV koolide lastevanemad on kooli abistanud küttega varustamisel, koolimaja remontimisel (Puiatu Seitsmeklassiline Kool Viljandi rajoonis jt.). Tartu 2. Seitsmeklassilise Kooli lastevanemad organiseerisid mahajäävate õpilaste abistamist ja parandasid laste koduseid töötingimusi. Tallinna 29. Seitsmeklassilise Kooli 6. klassi lastevanemad arutasid, kuidas parandada distsipliini selles klassis jne.

Kooli ja kodu koostöös kuulub juhtiv koht koolile kui riiklikule kasvatusasutusele. Kool peab juhtima ja abistama kodu ühiste kasvatuslike eesmärkide taotlemisel, sest lastevanematel puuduvad sageli pedagoogilised teadmised. Küllalt esineb lastevanematel enestelgi mitmesuguseid igandeid, mis kanduvad edasi ka lastele. Suur nõukogude pedagoog Makarenko ütleb: «Perekondi on halbu ja häid... Meie peame organiseerima perekondlikku kasvatust. Organiseerijaks peab olema kool kui riikliku kasvatusesindaja. Kool peab juhtima perekonda.»

Perekonna abistamine ja juhtimine kasvatusküsimustes võib toimuda väga mitmesugustes vormides. Meie maa paremad koolid ja paremad õpetajad on kogunud selles küsimuses rohkesti väärtuslikke kogemusi. Allpool vaatlemegi lastevanematega tehtava töö sisu ja vorme.

1. Individuaalne töö lastevanematega.

Lapsed tulevad kooli väga mitmesugustest perekondadest, kus lapse arenemis- ja töötamistingimused on erinevad. Erinevad on perekondade poliitiline ja kultuuriline tase, erinevad on teadmised ja kogemused laste kasvatamise alal. Olulist mõju avaldavad lapse arenemisele ka vanemate suhtumine lastesse, vanemate omavahelised suhted, nende suhtumine oma töösse.

Paljudki raskused koolielus võivad selguda laste koduse olukorra uurimisel. Ühest perekonnast õppis kaks last Enn ja Jaan 4. klassis. Enn jõudis hästi edasi, Jaanil aga esines sageli puudulikke hindeid. Põhjused selgusid laste koduse töö uurimisel. Mõlemad töötasid koduülesannete kallal koos. Enn omandas aga materjali tunduvalt kiiremini. Jaan tahtis ka vennaga üheaegselt mängima pääseda ja kiirustas harilikult töö lõpuleviimisega. Nii omandas ta materjali puudulikult. Vanemad laste õppimist ei kontrollinud. Kui aga õpetaja juhtis sellele asjaolule vanemate tähelepanu, hakkasid viimased pidevalt kontrollima Jaani tööd. Juba mõne kuuga jõudis Jaan kõigis aineis rahuldavalt edasi.

Individuaalne töö lastevanematega toimub põhiliselt kahel viisil: 1) kodude külastamise kaudu ja 2) kooli külastamise kaudu vanemate poolt.

Kodude külastamisel on kaks eesmärki: 1) kindlustada õige pedagoogiline lähenemine lastele nende koduste tingimuste tundmaõppimisega ja 2) abistada vanemaid laste kasvatamisel nõuannetega, tõsta vanemate poliitilist teadlikkust ja üldist kultuuritaset, kindlustades sellega ühise suuna kooli ja kodu kasvatustöös.

Külaskäikude puhul koju tuleks tingimata jälgida järgmisi küsimusi: 1. Millised on perekonna kasvatuslikud kogemused, milliseid võtteid kasutatakse laste mõjutamisel. 2. Milline on vanemate suhtumine lastesse ja laste suhtumine vanematesse. 3. Milline on kodu suhtumine koolisse. 4. Millised on lapse töötingimused koduste ülesannete ettevalmistamiseks. 5. Millistes küsimustes vanematel on raskusi, milles nad vajavad abi.

Muidugi ei või külaskäigud piirduda ainult nimetatud küsimuste selgitamisega. Vanematele tuleb tingimata kasvatusküsimustes ka nõu anda. Juba esimesel külaskäigul tuleks vanemaile selgitada järgmisi küsimusi, pannes seega aluse kooskõlastatud tegevuseks:

1. Vanemad tundku alati huvi, kuidas lapsel koolis läheb. Vanemate huvi lapse koolitöö vastu tõstab lapses arusaamist oma töö tähtsusest ja arendab temas vastutustunnet.

2. Tuleb hoolitseda selle eest, et lapsel oleks omaette töötamiskoht. Mitte segada last töö ajal majanduslike ülesannete andmisega, kõrvaliste jutuajamisega ja muul teel.

3. Tuleb kontrollida ülesannete täitmist lapse poolt. Abistada vajaduse korral, ent mitte lapse eest tööd ära teha.

4. Mitte rääkida õpilase kuuldes arvustavalt koolist. Mitte hirmutada õpetajaga.

Vanemad peavad teadma, millised on tema lapse edusammud koolis, milliseid puudusi esineb lapse töös või käitumises. Kõige sellega tutvustab klassijuhataja lapsevanemaid, kui ta lapse kodu külastab. Mõistagi peab klassijuhatajal endal olema hea ülevaade kõnealuselt õpilasest, milleks ta astub veel kord ühendusse mitte üksnes aineõpetajaga, vaid ka pioneerijuhi ja kooliarstiga. Klassijuhataja peab tutvustama vanemaid ka õpilase tööga pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonis, et nad tunneksid oma lapse ideelis-poliitilist ja organisatoorseid võimeid arengut.

Kodude külastamise ettevalmistus on paljudel klassijuhatajatel puudulik. See peegeldub juba nende kasvatustöö plaanideski, kus on harilikult märgitud: «Tutvuda lapse elutingimustega ja käitumisega perekonnas».

Kasvatustöö plaanis tuleb püstitada konkreetseid ülesanded tööks lastevanematega. Need ülesanded püstitatakse klassi õppe-kasvatustöö olukorra analüüsi alusel, eelmise õppeaasta töötulemuste analüüsi alusel. Vastavalt sellele töötatakse välja diferentseeritud ülesanded tööks iga lapsevanemaga.

Niisugune konkreetne tööplaan on näiteks Abja Keskkooli 7-a kl. klassijuhatajal sm. E. Otsal. Eelmise poolaasta töö analüüsi tulemusena seab ta ülesandeks külastada kõikide õpilaste vanemaid ja vestelda nendega õpilaste kodustest töötingimustest, päevarežiimist, kooli lõpetamisega seoses olevatest küsimustest ja edasiõppimisest. Eelmisel poolaastal puudulikult edasijõudnud ja distsiplineerimatute õpilaste kodude külastamine märgitakse plaanis nimeliselt.

Halliste Seitsmeklassilise Kooli klassijuhataja sm. L. Rannap märgib õppe-kasvatustöö olukorra analüüsis «Õpilasreeglite» mittetäitmise juhtumeid. Töös lastevanematega püstitatakse ülesanne vestelda «Õpilasreegleid» rikkunud laste vanematega sellest, kuidas kodu peaks jälgima «Õpilasreeglite» täitmist.

Kasvatustöö plaanis märgitud ülesannete ja töö käigus selgunud raskuste alusel märgib klassijuhataja igakordsel kodu külastamisel küsimused, mida ta tahab välja selgitada. Moskva 545. Keskkooli

1. klassi õpetaja M. Bulanovskaja märgib rea küsimusi, mida ta puudutab vestluses õpilase ja tema vanematega, nagu näiteks: kus hoiab õpilane oma õppetarbeid, õpikuid ja muid raamatuid? Kus õpilane täidab oma koduseid ülesandeid? Kuidas ta istub laua juures? Kust langeb valgus? Kas laud on sobiv õpilase kasvule? Kus magab õpilane? Mis ajal heidab magama, millal tõuseb? Kas teeb hommikvõimlemist? Kõik need küsimused esitatakse õpilase juuresolekul.

Vesteldes vanemate ja teiste perekonnaliikmetega selgitab sm. Bulanovskaja järgmisi küsimusi: kuidas suhtuvad õpilasesse vanemad õed ja vennad? Kas abistavad teda õpinguis? Kuidas õpilane täidab ema ja teiste vanemate perekonnaliikmete korraldusi? Kellega õpilane sõbrustab? Mida ta teeb vabal ajal? Missugused on ta lemmikharrastused? Missuguseid puudusi on märganud õpilase iseloomus ja käitumises?

Mõned klassijuhatajad on praktiseerinud ka kirjavahetust lastevanematega, nagu näit. Pärnu rajooni Surju kooli õpetaja sm. M. Haljaste.

Paljudes meie vabariigi koolides on väärast suunas arenenud kooli külastamine vanemate poolt. See on seni enamasti seisnud selles, et lapsevanem kutsutakse kooli lapse halva õppeedukuse või ebakohase käitumise pärast. Nii on vanematel kujunenudki arvamus, et kooli kutsumine on alati seotud mingite ebameeldivustega.

Kool peab harjutama vanemaid süstemaatiliselt kooli külastama. Ainult nii saab vanem igakülgselt kursis olla lapse arenemisega. Häid tulemusi on selles saavutanud näit. Puiatu Seitsmeklassiline Kool Viljandi rajoonis. Selles koolis on klassijuhatajatel ette nähtud kindlad ajad, millal nad võtavad lastevanemaid vastu. Neil puhkudel saab lapsevanem andmeid lapse käitumise ja edasijõudmise kohta. Ühiselt leitakse ka vahendeid puuduste kõrvaldamiseks. Niisugused konsultatsioonid on aidanud suuresti kaasa usaldusliku vahekorra loomisel kooli ja kodu vahel.

Individaalses töös lastevanematega esineb veel küllaltki puudusi.

Sageli pööratakse tõsisemat tähelepanu ainult puudulikult edasijõudvate laste kodude külastamisele, kuid teiste õpilaste kodude külastamine jäetakse tagaplaanile. Kuigi laps jõuab koolis hästi edasi ja käitub korralikult, ei tähenda see veel, et kodus ei esineks raskusi, milles vanematele on vaja nõu ja abi anda. Nii ilmnes ühes koolis, et üks 4. kl. paremaid õpilasi käitus kodus egoistlikult, oli jäme õdede ja vendade vastu. Vanemad ei osanud midagi ette võtta. Õpetaja nõuanne oli hädavajalik.

Side koduga on tihedam nooremate klasside klassijuhatajatel, vanemate klasside klassijuhatajad kipuvad mõnikord seda tööloiku unarusse jätma. See pole õigustatud. Pealegi tõuseb vanemais klassides palju uusi küsimusi, mida on vaja tingimata lahendada kodu ja kooli koostöös, nagu seda on lapse huvide arendamine, kutsevaliku küsimus jne.

2. Kollektiivsed konsultatsioonid lastevanematele.

Kodude külastamisel selguvad mitmesugused raskused, millega vanematel tuleb kokku puutuda kodus kasvatuses. Paljudel vanematel on ühiseid raskusi. Sellisel juhul kutsub õpetaja kõik need vanemad kokku kas kooli või mõne lapsevanema korterisse ja konsulteerib neid üleskerkinud küsimustes.

Valga 1. Seitsmeklassilises Koolis korraldati lastevanematele konsultatsioone küsimuses, kuidas abistada õpilasi koduste ülesannete täitmisel.

Mõnedes koolides on kollektiivsetel konsultatsioonidel käsitletud selliseid küsimusi, nagu: kuidas organiseerida lapsele oma nurk, kuidas kasvatada lastes viisakust, mida ja kuidas lapsed loevad kodus jne.

Kollektiivsetel konsultatsioonidel arutatakse ka vanemate väärsamme ühe või teise kasvatusküsimuse lahendamisel ja vahetatakse positiivseid kogemusi. Selles on kõnesoleva töövormi eelis loengute ees.

3. Ülekoolilised lastevanemate koosolekud.

Lapsevanem peab olema kontaktis selle kooli tööga tervikuna, mille õpilaseks on tema laps. Ülekoolilisi lastevanemate koosolekuid soovitatakse pidada 3 korda aastas: õppetöö algul, 1. semestri lõpul ja õppeaasta lõpul. Siin tutvustatakse vanemaid partei ja valitsuse otsustega kommunistliku kasvatus küsimustes, haridusala juhtivate asutuste korraldustega ja nendest tulenevate ülesannetega, mis seisavad kooli ees ja mille täitmiseks on vajalik kodu abi ja koostöö. Ülekoolilistel lastevanemate koosolekutel analüüsitakse ka kooli õppe-kasvatustöö seniseid tulemusi ning näidatakse kätte edaspidised ülesanded ja vanemate osa nende lahendamises. Ülekoolilistel lastevanemate koosolekutel valitakse ka lastevanemate komitee. Nii näiteks oli Moskva oblasti Kljazemski kooli lastevanemate koosoleku päevakord õppeaasta alguses järgmine: 1. Kooli, perekonna, pioneeri- ja komsomoliorganisatsioonide ülesanded võitluses kõrge õppeedukuse eest uuel õppeaastal. 2. Lastevanemate komitee aruanne ja uue komitee valimine.

Ettekanne õppe-kasvatustöö olukorrast peab sisaldama rohkesti näiteid sellest, kuidas kodude abi on aidanud ühe või teise õpilase õppeedukust tõsta ja käitumist parandada. Siinkohal tuuakse ka negatiivseid näiteid selle kohta, kuidas vanemate ükskõikne suhtumine laste kasvatamisse rikub laste töötahet ja laostab distsipliini. Peale ettekannete õppe-kasvatustöö olukorrast ja partei ning valitsuse vastavatest otsustest esitatakse ülekoolilistel lastevanemate koosolekutel ettekandeid mitmesuguste õppe-kasvatustöö üldküsimuste kohta.

Nii käsitleti Tartu 2. Seitsmeklassilise Kooli lastevanemate koosolekutel 1951/52. õppeaastal järgmisi küsimusi: 1. Perekond nõukogude ühiskonnas. 2. Õpilaste tervishoiust (kooliarsti ettekanne). 3. Lastevanemate ülesanded eksamielsel perioodil ja eksamite ajal. 4. Teadliku distsipliini ja tööarmastuse kasvatamisest.

Lastevanemate koosoleku ajaks on kasulik organiseerida näitus õpilaste töödest ning vihikutest. Nii anname lastevanematele võimaluse võrrelda oma lapse saavutusi teiste laste omadega. Paljudes koolides on lastevanemate koosoleku lõpuks organiseeritud veel laste ettekandeid.

4. Klassi lastevanemate koosolekud.

Klassi lastevanemate koosolekuid soovitatakse pidada õppeaasta algul ja igas veerandis. Õppeaasta esimesel koosolekul tuleb tutvustada vanematele õppe-kasvatustöö ülesandeid klassis ja soovitatavat päevarežiimi antud klassi õpilastele. Sel puhul antakse juhendeid ka päevarežiimi sisseviimise kohta. Soovitav on vanemaid tutvustada ka klassi õppeprogrammidega ja selles vanuses laste psüühiliste iseärasustega.

Esimese klassi õpilaste vanematele oleksid vajalikud ettekanded näit. järgmistel teemadel: «Seitsmeaastase lapse vanuselised iseärasused», «Kuidas kasvatada lapses armastust kooli ja õppetöö vastu?», «Kuidas õpetada lapsi hoidma vihikuid ja raamatuid?», «Kuidas kasvatada enese-teenindamise harjumusi?»

Iga õppeveerandi lõpul toimuval koosolekul tuleks arutada õppe-kasvatustöö tulemusi sel veerandil ja järgmise veerandi ülesandeid. Klassi lastevanemate koosolekul võib korraldada vestlusi kommunistliku kasvatusmeetodeist perekonnas, «Õpilastreeglite» juurutamisest perekonnas jne. Nende vestluste juures tuleb alati silmas pidada õpilaste vanust.

Tartu 2. Seitsmeklassilise Kooli 1951/52. õppeaasta esimese veerandi lõpu koosolekul arutati järgmisi küsimusi: 1. Õppe-kasvatustöö klassis eelmisel veerandil ja ülesanded järgmiseks veerandiks (klassijuhataja ettekanne). 2. Kogemusi õpilaste päevarežiimi täitmisest (lastevanemate ettekanded). 3. Õpilaste vaba aja kultuursest kasutamisest (õpetaja ettekanne).

Lõppklassides tuleks korraldada loenguid kutsevalikust, koolidest, kuhu on võimalik minna edasi õppima.

5. Lastevanemate lektoriumid.

Kaugeltki mitte kõikidel vanematel ei ole küllaldaselt teadmisi laste kasvatamise õigetest võtetest. Mõnedes perekondades võib kohata ka kapitalismi ajastu kahjulikke igandeid perekondliku kasvatuses. Ühine suund kooli ja kodu kasvatuses nõuab, et vanemad oleksid küllalt teadlikud nõukogude pedagoogika põhialustest, et nad oleksid ideelis-poliitiliselt küllalt arenenud. Sellepärast peab iga kool teostama pedagoogilist propagandat lastevanemate hulgas, s. o. süstemaatiliselt selgitama neile kommunistliku kasvatuses põhimõtteid, meetodeid ja võtteid.

Kõikide eespool mainitud töövormide puhul on tegemist pedagoogilise propagandaga. Selle ülesande teenistuses on loengud ja vestlused lastevanemate koosolekutel. Pedagoogilise propaganda olulisemaks vormiks on lastevanemate lektoriumid, kus kantakse ette loenguid üldpoliitilistel ja pedagoogilistel teemadel. Rohkesti on lektoriume organiseeritud Võru rajooni koolides, samuti ka Pärnu, Abja, Viljandi, Kingissepa jt. rajoonide koolide juures. Loengud toimuvad enamasti kord kuus.

Lastevanemate lektoriumide edukaks tööks on oluline leida need küsimused ja probleemid, milles on lastevanematel kõige rohkem raskusi, mis neid kõige enam huvitavad, samuti küsimused, mis on antud perioodil eriti aktuaalsed (näiteks kevadel küsimus eksamiteks ettevalmistumisest, küsimus võitlusest nn. kevadise väsimuse vastu jne.). Praegu peavad olema kõigis lastevanemate lektoriumides kesksel kohal teemad, mis tutvustavad lastevanemaid Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressi poolt püstitatud ülesannetega ja J. V. Stalini teosega «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus». Sel alal oleksid kohased niisugused teemad, nagu: «Noorsoo õpetamise ja kommunistliku kasvatamise ülesanded NLKP XIX kongressi otsuste ja J. V. Stalini teose «Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus» valgusel», «Polütehniline õpetus ja nõukogude perekonna ülesanded».

Tartu 4. Seitsmeklassilise Kooli lastevanemate lektoriumis peeti 1951/52. õppeaastal loenguid järgmistel teemadel: 1. Kommunistliku kasvatuses eesmärk ja ülesanded. 2. Lastevanemate autoriteedist ja selle saavutamisest. 3. Sõpruse ja seltsimehelikkuse kasvatamine. 4. Kasvatusraskused. 5. Nõukogude patriotismi kasvatamine perekonnas. 6. Laste aususe ja õigluse kasvatamine perekonnas. 7. Võitlusest laste nakkushaigustega. 8. Kuidas kasvatada lastes sõnakuulmist. 9. Kuidas võidelda laste väsimusega. 10. Kodu osa eksameiks ettevalmistumisel. 11. Elukutse valikust.

Kohtla-Järve 1. Keskkooli lastevanemate lektoriumis on käesoleval õppeaastal toimunud ettekanded teemadel: «Kommunistliku moraali kasvatamisest», «A. S. Makarenko kodusest kasvatuses», «Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XIX kongressi otsused nõukogude kooli ja hariduselu kohta», «Lastevanemate osa õppeedukuse tõstmisel».

Suuremaks raskuseks koolide lastevanemate lektoriumide töös on lastevanemate väike osavõtt loenguist.

Nii oli näit. Nursi Seitsmeklassilises Koolis keskmine osavõtjate arv ainult 25, Tartu 2. Keskkooli lektoriumis oli mõnel ettekandel ainult kümnekond osavõtjat. Mõned koolid on saavutanud aga küllalt suure osavõtjate arvu (Tartu 4. Seitsmeklassiline Kool, Puiatu Seitsmeklassiline Kool Viljandi rajoonis jt.). Väike osavõtjate arv on põhjustatud 2 asjaolust: esiteks loengute kvaliteedist ja teiseks kodu ja kooli koostöö tasemest. Osavõtjate arv on suurem nende klasside lastevanemate hulgas, kus klassijuhatajal on vanematega tihedam side, kus vanemad on harjunud kooli külastama. Üheks väikese osavõtu põhjuseks on ka puudulik teatamine loengutest. Sageli koolid lasevad õpilastel märkida sedelikesele või õpilaspäevikusse teadaande loengust, kuid teadaandele ei nõuta vanema allkirja. Tulemuseks ongi, et lastevanemad sageli ei saa teada loengust. Mõned koolid on praktiseerinud erilisi trükitud kutseid (Tartu 6. Keskkool).

Maakoolides on raskuseks, et mõnedel lastevanematel tuleb lektoriumi tulla üsna kaugelt. Sellepärast jäetakse sageli tulemata.

Puiatu kool korraldab loenguid lastevanematele mitmesuguste teiste üritustega üheaegselt, nagu näit. kolhoosi üldkoosolek, tootmisnõupidamised jne. Nii on suudetud kaasa tõmmata suuremat hulka lastevanemaid.

6. Lahtiste uste päevad lastevanematele.

See vorm on viimasel ajal leidnud üha suurenevat poolehoidu. Siin kombineerub individuaalne töö kollektiivsete töövormidega.

Kooli lahtiste uste päev algab tavaliselt loenguga mingil üldpoliitilisel või pedagoogilisel teemal. Peale loengut lähevad kõik klassijuhatajad ja õpetajad laiali klassidesse, kus nad võtavad lapsevanemaid individuaalselt vastu, konsulteerides neid kasvatusküsimustes. Lahtiste uste päeval võib lapsevanem saada hea ülevaate kogu lapse tööst koolis, vesteldes klassijuhataja ja ka aineõpetajatega.

Peale loengute, vestluste ja konsultatsioonide organiseeritakse lahtiste uste päeval veel näitusi õpilaste töödest, vihikutest, pedagoogilisest kirjandusest perekondliku kasvatuses kohta ja korraldatakse õpilaste isetegevust.

Tartu 2. Seitsmeklassilises Koolis ja Tartu 4. Seitsmeklassilises Koolis külastasid lastevanemad lahtiste uste päeval ka tunde. Nii tutvus Tartu 2. Seitsmeklassilises Koolis üks lapsevanem põhjalikult vene keele õpetamise seisukorraga ja tegi kasulikke märkusi vene keele õpetamise taseme parandamiseks.

7. Lastevanemate komitee töö.

Kool peab kasutama õppe-kasvatustöö kvaliteedi tõstmiseks kogu lastevanemate kollektiivi abi. Lastevanemate kollektiivi tegevuse parema juhtimise eesmärgil on organiseeritud kõigis üldhariduslikes koolides lastevanemate komiteed. Lastevanemate komiteede põhiülesandeks on kooli abistamine laste kommunistliku kasvatuse teostamisel, koolikohustuse täitmise eest hoolitsemine kooli mikrorajoonis, kooli abistamine õppe-kasvatustöö kõrge kvaliteedi kindlustamisel, sanitaar-hügieeniliste ja majanduslike küsimuste lahendamisele kaasaaitamine ja püsiva sideme loomine perekonnaga.

Lastevanemate komitee jaguneb reaks komisjonideks.

Komisjonide hulk ja nimetused on Eesti NSV koolides enamasti väga erinevad. Koolide direksioon sageli ei tea küllalt, millised on lastevanemate komitee üksikute komisjonide ülesanded. Mõnelpool komisjoni liikmeid ei juhendata ja selle tulemusena komisjon tegelikult ei töötagi. Lastevanemate komitee passiivsuses on täiel määral süüdi kooli direksioon, kes ei ole komiteed küllalt juhendanud ja ühistele üritustele kaasa tõmmanud. Nendes koolides, kus direksioon on küllalt tähelepanu pühendanud komisjonide juhendamisele, on andnud neile pidevalt ülesandeid, seal on lastevanemate komiteed saavutanud hinnatavaid tulemusi (Tartu 2. ja 4. Seitsmeklassiline Kool jt.).

Praktikas on end õigustanud järgmised komisjonid:

1. Koolikohustuse komisjon, kelle ülesandeks on kooli abistamine võitluses koolikohustuslike laste koolist ärajäämise vastu, puudumiste vastu. Koolikohustuse komisjoni liikmed külastavad õpilaste kodusid, et selgitada puudumiste ja nõrga edasijõudmise põhjusi. Nii külastasid Tartu 2. Seitsmeklassilise Kooli lastevanemad puudulikult koolikohustust täitvate laste kodusid ja vestlesid nende vanematega. Tulemuseks oli koolikohustuse täitmise paranemine. Mõnedel juhtudel ei aidanud komisjoni liikmete ja õpetaja vestlused, siis loodi side lapsevanema töökoha ametiühingu- ja parteiorganisatsiooniga, kes omalt poolt selgitasid lastevanematele koolikohustuse täitmise tähtsust. Nii lõi Tartu 2. Seitsmeklassiline Kool tihedad sidemed Tartu Kammivabriku ja Elvari kontori ühiskondlike organisatsioonidega. Sidet käitistega kasutavad meie koolid üldiselt vähe. Sellele tuleks senisest enam tähelepanu pöörata.

Maakoolides esineb talvel sageli laste koolist ärajäämise kauge maa tõttu. Ühe Moskva oblasti kooli lastevanemate komitee koolikohustuse sektor organiseeris lastele kolhoosist küüthobuseid. Seega likvideeriti puudumised kauge maa ja halbade ilmade tõttu.

2. Pedagoogilise propaganda komisjon aitab direktori ja õppealajuhataja juhtimisel organiseerida lastevanematele kasvatusküsimustes loenguid, vestlusi, konsultatsioone ja näitusi. Komisjon tõmbab lastevanemaid kaasa aktiivsele osavõtule mitmesugustest ühiskondlik-poliitilistest üritustest.

Tartu 4. Seitsmeklassilises Koolis organiseerisid pedagoogilise propaganda komisjoni liikmed sõnavõtte lastevanemate poolt lektoriumis peetud ettekannete kohta. See võte muutis lektoriumi ettekanded huvitavamaks. Kodu ja kooli koostöösse ning kodusesse kasvatusse puutuvates küsimustes otsustati kooli meetodilises kabinetis sisse seada lastevanemate nurk.

3. Õppe-kasvatustöö komisjon aitab kooli kõrge õppe-
edukuse saavutamisel. Tartu 2. Seitsmeklassilises Koolis kutsuti puuduliku hinde saanud lapsed koos oma vanematega komitee koosolekule. Arutati, millest on tekkinud lüngad õpilase teadmistes ja kuidas need kõrvaldada. Harilikult kohustus lapsevanem jälgima päevarežiimist kinnipidamist ja kontrollima pidevalt koduste ülesannete täitmist lapse poolt. Mõned lastevanemad olid nõus abistama mahajääjaid lünkade likvideerimisel. Õppe-kasvatustöö komisjon organiseeris nendele lastele, kellel kodudes puudusid õppimiseks vajalikud tingimused, õppimisvõimalused teistes perekondades.

Õppe-kasvatustöö komisjon aitab koolil jälgida, kuidas õpilased täidavad «Õpilasreegleid» nii kodus kui ka avalikes kohtades.

4. Kultuur-massilise töö komisjoni ülesandeks on abiks olla klassi- ja koolivälistes üritustes, mis on suunatud niihästi õpilaste teadmiste laiendamisele ja süvendamisele, nende ideelis-poliitilise taseme tõstmisele kui ka õpilaste puhkuse organiseerimisele. Sel eesmärgil aitab kultuur-massilise töö komisjon organiseerida ringide tööd, ekskursioone, kultuurihommikuid ja isetegevusõhtuid, samuti ka kino, teatri, kontsertide, muuseumide ja näituste ühiskülastamisi jne.

Meie vabariigi koolides on selle komisjoni töö sageli ühekülgne. Peamine rõhk on asetatud õpilaste isetegevusõhtute organiseerimisele, kuid muud üritused on aga kõrvale jäetud.

5. Sanitaar- ja majanduskomisjoni liikmed aitavad jälgida kooliruumide sanitaar-hügieenilist seisukorda, kooli ettevalmistatust uueks õppeaastaks (kooliruumide remonteerimist, kütte kohaletoimetamist, mööbli ja muu inventariga varustamist jne.). Koostöös kultuur-massilise töö komisjoniga organiseeritakse maksulisi kontserte, et saada summasid abi vajavate laste abistamiseks.

Lastevanemate üldkoosolek kuulab ära komitee aruande ja annab juhtnõure töö parandamiseks.

Nõukogudemaal on olemas kõik eeldused ja võimalused kooli ja kodu kasvatus töö kooskõlastamiseks, sõbralikuks koostööks kooli ja kodu vahel. Õpetajad ja lastevanemad, töötades üksmeelselt käsikäes, täidavad suurt riiklikku ülesannet — kasvatada igakülgselt haritud aktiivseid kommunistliku ühiskonna ülesehitajaid.

Работа над типичными ошибками в письменных работах учащихся.

Н. ГОНЕСТОВА.

Преподаватель 2-ой Таллинской средней школы.

Каждый учитель советской школы знает, какую громадную роль в процессе обучения имеют письменные работы учащихся. Они дают возможность в течение урока охватить сразу всех учащихся класса, проверить их знания по известному разделу программы, выявить ошибки, типичные для многих учеников, установить, какие недочеты в знаниях имеются у класса в целом и у отдельных учащихся.

После выхода в свет гениальных трудов И. В. Сталина по вопросам языкознания, после восстановления в правах грамматики особенно большое значение приобрели письменные работы по русскому языку в эстонских школах, как одно из важных средств обучения учащихся литературному русскому языку. Письменные работы в эстонских школах должны представлять из себя стройную систему работы по закреплению грамматических форм русского языка, с учетом особенностей русского и эстонского языка, с учетом уже известных учащимся грамматических явлений родного языка. Письменные работы должны научить ученика грамотно писать и грамматически правильно излагать свои мысли в письменной форме.

Виды письменных работ могут быть самые разнообразные: диктант, задания по грамматическому разбору, переводы с эстонского языка на русский, изложения, а в X—XI классах и небольшие сочинения.

Совершенно очевидно, что если ошибки, которые встречаются в письменных работах учащихся, не будут разобраны и ими поняты, то письменные работы не будут иметь смысла, ученик никогда не овладеет литературной письменной речью.

«На ошибках учимся», — говорит пословица, и, действительно, каждая ошибка учащегося должна быть проработана, обоснована, систематизирована учителем и умело доведена до понимания её учащимся. Каждая осознанная и исправленная ошибка должна закрепить знания учащегося в том или ином разделе грамматики.

Придавая большое значение разбору ошибок, я так составляю календарный план своей работы, что один урок в неделю отвожу на разбор ошибок, встречающихся в письменных работах учащихся. Если на уроке остается время, уделяю его контролю домашнего чтения.

Методика анализа ошибок у каждого учителя может быть различной.

Коротко расскажу, как я провожу разбор ошибок письменных работ учеников старших классов эстонской средней школы.

Прежде всего необходимо сказать, что методика разбора ошибок несколько видоизменяется в зависимости от вида письменной работы.

В одну группу отношу следующие виды работ: диктант, перевод, работы с каким-либо грамматическим заданием, и в другую — изложения и сочинения.

При исправлении письменных работ учащихся старших классов, ошибки только подчеркиваю, делая на полях отметки орфографических, пунктуационных и в изложениях — стилистических ошибок. Только подчеркивание, а не исправление учителем ошибки дает возможность осмысленного исправления ошибок, а не простого переписывания.

Имея в виду письменные работы I группы (диктант, перевод, грамматические задания), я так провожу анализ типичных ошибок. После того, как письменные работы учеников мною исправлены и оценены, провожу предварительную подготовительную работу: выписываю в особую тетрадь, где каждому ученику отводится отдельный лист, те ошибки, которые встретились в его работе.

Затем нахожу ошибки типичные, т. е. такие, которые встречаются у ряда учеников, по крайней мере, у двух. Эти ошибки группирую: на окончания, на согласования, пунктуационные и т. д.

Ошибки, имевшие место в работе только одного ученика, выписываю отдельно и прорабатываю их с ними отдельно после уроков, в часы консультаций или дополнительных занятий.

Внимание на уроке сосредотачивается только на типичных для данного класса ошибках. Такие типичные ошибки можно сгруппировать, примерно, следующим образом:

I. Ошибки орфографические, которые встречаются как у эстонских, так и у русских учащихся. Например:

1. Правописание безударных гласных (*попросила, молодой, развивать — развевать*);

2. Правописание звонких и глухих согласных в конце, в середине и в начале слова (*народ, тетрадка, просил, бросил*);

3. Отсутствие разделительных *Ь* и *Ъ* или неправильное их употребление (*убью, объяснение*);

4. Правописание приставок на *-з*, *пре-*, *при-* (*бессильный, прекрасный, прибрежный*);

5. Правописание родительного падежа в словах типа *революция* (*революции — с ъ на конце*).

6. Неправильное употребление личных окончаний I и II спряжения (*борются, чинят*) и целый ряд других подобных ошибок.

Разбор ошибок этой группы провожу методом применения того или иного выученного правила. Правило вспоминаем, даем аналогичные примеры. Например, учащиеся (трое) в слове *отблагодарить* написали приставку с звонким *д* (*од*), руководствуясь тем, что приставка стоит перед звонким *б*. Вспоминаем, что переход звонких в глухие и — глухих в звонкие в приставках относится только к приставкам на *-з*.

Приводятся примеры: *отдать, отдохнуть* и т. д. Часто ученики ставят разделительный *Ь* в родительном падеже таких слов, как *порт-*

фель, учитель, юность и т. д. Разбираем, почему при склонении *Ь* теряется (в им. пад. он обозначает смягчение, а в род. пад. смягчение уже обозначается буквами *я, и* — *портфеля, юности*). Также, вспоминая правила, разбираются и остальные ошибки этой группы.

II. Орфографические ошибки, возникновение которых объясняется влиянием эстонского языка:

1. Написание двойного согласного между гласными (в словах типа *Некрасов, Матросов* и в словах типа *стахановец*);

2. Написание *тс* вместо *ц*, особенно в словах иностранного происхождения (*цемент, революция, процент*).

В слове *революция* замечается тенденция заменять *ю* буквой *у* тоже под влиянием эстонского языка (*revolutsioon*).

3. Также по аналогии с родным языком учащиеся делают ошибки в написании прописной и строчной буквы. Так пишут в названии *Коммунистическая партия Советского Союза* слово *партия* с большой буквы (*Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei*) или *Великая Октябрьская социалистическая революция* слово *социалистическая* с большой буквы (*Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon*).

При разборе таких ошибок необходимо показать на данном слове и на сходных словах разницу написания в русском и эстонском языках. Пусть, например, ученики вспомнят, что в русском языке согласный *ц* (в эстонских словах *kaitse, tsirkus*) состоит из звуков *т+с*, но произносится как один звук и обозначается на письме одной буквой. В тех случаях, когда по аналогии с эстонским языком учащиеся пишут в слове *Матросов* двойное *с* или в слове *стахановец* двойное *х*, нужно обратить их внимание на то, что это фонетическое правило эстонского языка (об отвердении согласного между гласными) не находит применения в русском языке, где все согласные произносятся твердо, если после них не обозначено смягчение буквами *ь, и, е, ё, ю*.

III. Ошибки на отсутствие согласования между определением и определяемым словом, между подлежащим и сказуемым (*существенное различие, открытия воодушевляют* и т. д.). Эти ошибки происходят частично потому, что эстонский учащийся не привык употреблять род (говоря о согласовании между определением и определяемым словом), частично из-за невнимательности. Особого объяснения в этих случаях не требуется, достаточно бывает указать на ошибочное согласование и определить род и число.

IV. Ошибки на неправильное управление от глаголов (в переводах, в грамматических заданиях). Наибольшее число ошибок бывает в таких случаях, когда нет соответствия с эстонским языком, когда глагол требует после себя постановки вопроса, несходного с родным языком.

Часто в работах учащихся встречаемся с неправильным управлением от таких глаголов, как *помогать, мешать, оставлять* и от других.

Необходимо, чтобы учащиеся умели ставить правильно вопрос после глаголов, и особенно в тех случаях, когда нет сходства с эстонским языком. Хорошо для запоминания составить несколько стенных таблиц и, кроме того, обязательно, в тетрадах у учеников должна быть своя таблица, которую они постепенно дополняют.

Тетрадь или лист бумаги надо разделить пополам вертикальной линией, и налево вносить глаголы с вопросами на русском языке, а направо соответствие в эстонском языке. Например:

Родительный падеж

опасаться (кого? чего?)
лишаться (кого? чего?)
касаться (кого? чего?)
и т. д.

hirmu tundma (kelle? mille üle?)
ilma jääma (millest?)
puutuma (kellesse? millesse?)
jne.

Также разобрать глаголы, требующие дательного и творительного падежа.

Дательный падеж

помогать (кому? чему?)
мешать (кому? чему?)
вредить (кому? чему?)
завидовать (кому? чему?)
равняться (кому? чему?)
и т. д.

aitama (keda? mida?)
segama (keda? mida?)
kahjustama (keda? mida?)
kadestama (keda? mida?)
võrduma (kellega? millega?)
jne.

Творительный падеж

владеть (кем? чем?)
управлять (кем? чем?)
руководить (кем? чем?)
пользоваться (чем?)
гордиться (кем? чем?)
и т. д.

valdama (keda? mida?)
juhatama (keda? mida?)
juhtima (keda? mida?)
kasutama (mida?)
uhkust tundma (kelle või mille üle?)
jne.

Нужно составить таблицу и на такие случаи, когда вопрос ставится с предлогом.

Например, *готовиться (к чему?)* — *valmistuma (milleks?)* и т. д.

V. Ошибки на неправильное употребление видов глагола самые упорные, труднее всего поддающиеся искоренению.

Ученики выучивают способы образования видов глагола, но на практике все-таки употребляют их неправильно, т. к. не все случаи образования видов глагола точно охватываются правилами и нужна длительная тренировка для освоения всех особенностей. Постепенное составление таблицы на виды глаголов, пользование ею, занесение туда все новых и новых пар глаголов по группам — лучший метод запоминания их.

VI. Пунктуационные ошибки в письменных работах учащихся составляют отдельную группу. Опыт показывает, что здесь не встречается ошибок в том случае, если есть соответствие в расстановке знаков с эстонским языком. Наибольшее число ошибок падает, например, на случаи постановки запятой перед союзом *и* в сложно-сочиненных предложениях, в постановке тире при прямой речи и в других случаях несходства с родным языком. (*Перемена кончилась, и учитель вошел в класс. «Дай мне карандаш», — попросил Юрий*).

Учителю необходимо обратить внимание учащегося на все случаи расхождения и на них упражняться.

Сравнение с родным языком (там, где это возможно) — это метод от известного к неизвестному, это метод, развивающий у учащегося сознательное, вдумчивое отношение к своим ошибкам, это метод активизации работы классного коллектива.

Проверив письменные работы учеников, сделав предварительную группировку типичных ошибок, провожу на уроке их разбор.

Примерный план урока по разбору ошибок в диктанте.

I. Организационная часть: запись отсутствующих, приготовление рабочих тетрадей, разграфление доски.

II. Общая оценка письменных работ со стороны учителя (сколько отличных, хороших, удовлетворительных и слабых работ).

III. Запись слов и сочетаний слов, в которых были типичные ошибки и их анализ (в рабочих тетрадях и на доске):

Слово или сочетание слов, где была ошибка	Правило	Другие примеры или соответствие в эстонском языке
съезжился	Разделительный Ъ пишется после приставок перед ё, е, ю, я	съезд, съел
двигаться	В неопределённом наклонении пишется Ь	встречаться, находиться
октябрьский	В названиях месяцев перед суф. -ск пишется Ь , кроме январский	сентябрьский, ноябрьский, декабрьский
Часто приходили (пришли)	Часто показывает на несовершенный вид глагола	Часто брали, покупали —
Ходил в школу за работу	ходить куда? если за значит <i>eest</i> — винит. пад.	<i>käima kus?</i> за труд, за родину
Не было дождя	Ь не нужен, т. к. я и так смягчает предыдущий гласный	портфель — портфеля; конь — коня

IV. Раздача тетрадей — дежурный раздает ученикам тетради письменных работ.

V. Чтение диктанта, перевода или другой грамматической работы и разбор знаков препинания. Приводятся аналогичные примеры расстановки знаков препинания, вспоминаются правила, проводится сравнение с эстонским языком.

VI. Ответы учителя на вопросы отдельных учеников в тех случаях, если еще что-либо осталось непонятным.

VII. Домашнее задание — исправить ошибки, которые были в письменной работе ученика.

Исправления ошибок дома в тетрадях для письменных работ требуются необходимо. Вопрос о том, как требовать это исправление, часто решается каждым учителем по-своему. Мне приходилось, знакомясь с требованиями учителей по исправлению ошибок, встречаться с требованием простого переписывания учениками слова или предложения по несколько раз. Встречались школы, в которых ученик при исправлении ошибок чертил три графы: в одну вносил слово так, как оно должно быть написано, в другую писал слово так, как оно было написано, а в третью — правило, применимое для исправления данной ошибки.

Не приходится и говорить о неправильности таких приёмов исправления. Механическое переписывание, как и механическое зазубривание — временно действующее средство. Прочно лишь то, что понято учениками. Также ложно и второе исправление, когда ученик видит неправильное написание слова и сохраняет неправильный зрительный образ.

Я требую такого исправления ошибок: ученик переписывает целое предложение, подчеркивает слово, в котором была ошибка и в скобках или внизу дает короткое объяснение. Например: *До самой смерти, пока бьется сердце, ни минуты не стоять на месте, всё время двигаться вперед в святом служении народу.*

Сердце — в группе согласных *д* не произносится; изменить слово — *сердечный*.

Вперёд — на конце звонкий согласный *д*; изменить слово — *впереди*.

Кроме такого исправления в тетрадях для контрольных работ, ученики должны занести типичные ошибки в особую тетрадь-словарь по графам: существительные в отдел существительных, прилагательные в отдел прилагательных и т. д. с добавлением по 2—3 примера на каждый случай.

После некоторого промежутка времени ученикам дается задание просмотреть внесенные в тетради-словарики слова, составить с некоторыми из них предложения.

С некоторыми особенностями проходит работа над типичными ошибками в пересказах и сочинениях:

I. Вступительная беседа о выполненной работе вообще.

II. Обсуждение лучших и худших работ.

III. Разбор типичных орфографических, пунктуационных и стилистических ошибок, сравнительно с родным языком, учитывая пройденные правила по русскому языку.

Работа этой части урока проводится также, как было указано выше при разборе ошибок в диктанте.

IV. Домашнее задание — исправить грамматические и стилистические ошибки с переписыванием всего пересказа или частично.

Грамматические ошибки также вносятся в тетрадь-словарь.

Типичные стилистические ошибки мною исправляются, на уроке провожу работу по разбору предложений: исправляем неправильные синтаксические конструкции. На предложениях, записанных на доске, в XI классе провожу устную работу: замену придаточных предложений причастными и деепричастными оборотами, обращение прямой речи в косвенную и т. д.

Опыт показывает, что подобная работа над типичными ошибками в письменных работах учащихся, требующая от учителя большой затраты сил и времени, дает хорошие результаты: число ошибок в письменных работах учащихся заметно снижается.

Кроме того, такая работа дает наглядную картину роста знаний единичного учащегося в конце учебного года, а также сдвиги в работе целых классов.

Систематическая и упорная работа учащегося над своими ошибками в письменных работах учит их вдумчиво относиться к русскому языку, а тем самым повышает качество их знаний, их грамотность по русскому языку.

Keskkooli seitsmendate klasside pioneeridega tehtava kasvatustöö iseärasusi.

A. ALBITSKAJA.

7-ndas klassis on lastel tegelikult viimane aasta olla pioneeriorganisatsioonis. Läheneb aeg, millal noorukil on õigus astuda leninlik-stalinliku komsomoli ridadesse.

Sellega seoses muutub 7. klassi pioneerirühma töö sisu. Need muutused on tingitud õpilaste uute huvide ilmumisest. Õpilased taotlevad nüüd saada aktiivseiks kommunistlikeks noorteks ja see taotlus astuda komsomoli määrab 7. klassi pioneeriorganisatsiooni töö iseloomu ja suuna. Pioneerid osutavad suurt huvi komsomoli ajaloo vastu, vaimustuvad kommunistlike noorte kangelastegudest, harrastavad komsomolile pühendatud ilukirjandust ja filme.

Pioneerid teavad: selleks, et kommunistlikuks nooreks saada, tuleb eelkõige hästi õppida, eeskujulikult käituda ja aktiivselt osa võtta kooli ühiskondlikust elust. Püüdes saada leninlik-stalinliku komsomoli liikme kõrge nimetuse vääriliseks, võitlevad pioneerid sügavate ja kindlate teadmiste eest.

7. klass erineb järgnevaist ja eelnevaist klassidest selle poolest, et rööbiti pioneerirühma olemasoluga tekib ja kasvab siin komsomoli algorganisatsioon. Siit tuleneb pioneeri- ja komsomolitöö seose probleem, üleminek pioneeritöölt komsomolitööle. Tekib teatud raskus kasvatustöös. Nii pioneerid kui kommunistlikud noored taotlevad ühtede ja samade kasvatuslike ülesannete lahendamist — õpilaste kasvatamist tõelisteks nõukogude inimesteks, tulevasteks kommunismiehitajateks, kes valdavad teaduste aluseid. Mõlemat tööd on vajalik planeerida nii, et nad oleksid tihedasti seotud, et pioneeriorganisatsiooni tegevus soodustaks komsomoligrupi kasvu.

Toon näitena Rostovi Doni ääres 49. poiste keskkooli 7-b klassi töö.

Hakkasin töötama 7-b klassi pioneeridega kolme aasta eest. Siis oli see 5-b klass, keda koolis peeti kõige vähem distsiplineerituks. Õpilased segasid sageli tunde. Edukus klassis oli madal: 43-st vene keele tööst oli 20 puudulikku. Mõistsin esimestest tundidest, et ees seisab raske, vaevarikas, suurt tahtepingutust nõudev töö. Mõistsin samuti, et suudari toime tulla laste kasvatamise ja õpetamise ülesannetega üksnes nende endi abiga, pioneeriorganisatsiooni, pioneeriaktiivi abiga.

Tegin pioneeritöö kasvatustöö kui terviku orgaaniliseks osaks. Üksnes tihe kontakt pioneeriorganisatsiooniga andis võimaluse muuta klass sõbralikuks, üksmeelseks ja töövõimeliseks lastekollektiiviks ning suunata ta tegevus õppeedukuse tõstmisele, distsipliini tugevdamisele ja õpilastes kõrgete moraalseste omaduste kasvatamisele.

On väga tähtis, et klassijuhatajal oleks õpilaste seas autoriteeti, mis sõltub reast tingimustest. Klassijuhataja peab olema hea õpetaja, tundma hästi oma ainet ja seda oskuslikult õpetama. Ta peab olema igakülgsest arenenud inimene, omama laia silmaringi, olema poliitiliselt kirjaoskaja, mõistma vastata ükskõik millisele õpilase küsimusele. Tähtis on ka kasvataja suhtumine lastesse. Lapsed hindavad oma kasvatajates oskust läheneda peenetundeliselt igale õpilasele ja olla õiglane. Klassijuhataja autoriteet tõuseb ka sellest, kui võrd ta ise elab kaasa õpilaskollektiivi huvidele, kuidas ta võtab osa klassi ja rühma elust. Kasvatajal tuleb lastega palju töötada, säästmata jõudu.

Kui klassijuhataja on autoriteetne, siis omab iga ta osavõtt rühma tööst, teostugu see mis vormis tahes, suurt kaalu pioneeride töös. Ma otsisin võtit iga poisi südame juurde, õppisin tundma iga poisi mõtteid, tundeid, huvisid, kalduvusi ja iseloomujooni. Ma tundsin igaühe nõrku ja tugevaid külgi. Kuid eelkõige püüdsin avastada positiivset. Ja sageli, leidmata vajalikku omadust, «projekteerisin» ja kasvasin selle lapses. Õpilane Konstantin G. rääkis harva tõtt, ta valetas ja uskus ise oma valesid. Hakkasin teesklema, nagu usuksin teda. See usaldus viis poisi segadusse, pani teda mõtlema selle üle, mida ja kellele ta valetab.

«Alla Petrovna, mu pea valutab, kas ma tohin koju minna?»

«Muidugi, kui sa oled haige, mine, heida voodisse.» Ta väljus. Kuid siis tundis ta, et ta ei käitu nii nagu tarvis ja tal hakkas häbi. Ta seisis kogu tunni koolimaja juures. Teinekord küsis ta luba minna hambaarsti juurde — ma lubasin. Pärast tundi heitsin ma pilgu klassi. Kostja istus ülirahulikult klassis ja töötas. Sel korral ei suutnud ta üle saada südametunnistuse piinadest. Samm-sammult hakkasin märkama, et Kostja lakkas petmast õpetajaid ja muutus ka kodus.

Õppides tundma oma õpilaste huvisid ja kalduvusi, püüdsin neid kõiki tõmmata pioneeritõesse. Väärtuslikku materjali õpilaste tundmaõppimiseks annavad tundide kõrval ka klassivälised üritused ja pioneerikoonduused. Eriti palju annab nende ürituste ettevalmistamine, mille käigus tahes-tahtmata tekivad vestlused. Ja seal muutuvad ka distsiplineerimata poisid. Südamlikus vestluses jutustavad lapsed palju endast, oma unistustest ja püüdlustest, omavahelistest suhetest ja suhtumisest õpetajasse. Nad jagavad muljeid loetud raamatuid ja nähtud filmidest. Klassivälises töös ilmnevad iga poisi anded, mille tundmine aitab kasvatajal neid arendada.

Esialgul kulges rühma töö formaalselt, pioneerid tegid koondusi üksnes vanempioneerijuhi nõudmisel. Koondustest võttis osa väike grupp pioneere, ülejäänud läksid lihtsalt minema, koondused ei huvitanud neid. Rühmajuht, 8. klassi õpilane Vitali V., hea kommunistlik noor, koges, et rühma töö ei edene. Kuid kuidas seda korda seada, kuidas organiseerida pioneere — seda ta ei teadnud. Oli vaja pedagoogi, klassijuhataja abi.

Võtsin endale ülesandeks aidata rühmajuhil õpilastes huvi äratada pioneeritöö vastu, korda seada rühma töö, kuid seejärel tõmmata pioneerid kaasa sõbraliku, tööväimelise kollektiivi loomisele.

Esimeseks rühmakoonduseks valmistusin suure erutusega. See koondus oli pühendatud Nõukogude Armee päevale. Pioneeride esinemised võitmatu Nõukogude Armee suurusest ja võimsusest, lavastused, luuletused, laulud — kõiki neid kontrollisin mitu korda. Lapsed tõid koondusele filme meie sõjameeste kangelaslikest võitlustest Kodusõja ja Suure

Isamaasõja rindeil. Nad koostasid viktoriini, valmistasid ette mänge ja atraktsioone. Koondusele tuli viisteist pioneeri. Koondus möödus pidulikult, rõõmsalt ja huvitavalt. Keegi ei tahtnud koju minna. Ma ise innustusin, sest hoog ja laste elavus nakatasid ka mind, kadus tusk selle üle, et kõik pioneerid ei tulnud koondusele. Mõistsin, et töö rühmas saab huvitavaks siis, kui see muutub sisukaks, kui seda juhitakse laste endi initsiatiivi ja isetegevuse alusel. Rühmanõukogu tahtis pärast seda koondust välja kutsuda ja noomida neid, kes ei ilmunud koondusele. Kuid andsin nõu seda mitte teha. Lapsed kuulasid mind. Uudis huvitavast, kaasakiskuvast koondusest aga levis juba järgmisel päeval mitte ainult meie klassi, vaid ka paralleelklasside õpilaste seas. Kord-korralt hakkasid kõik pioneerid osa võtma rühma tööst. Meie koondustele hakkas tulema teiste rühmade pioneere. Salkades kees-elu. Õppeedukus ja distsipliin tundides ning võitlus klassi au eest said pioneerirühma peamiseks ülesanneteks. Pioneerid tundsid, et nende töö toob kasu ühisele asjale, koolile, õpetajatele. Minul klassijuhatajana oli tarvis ainult oskuslikult suunata nende energiat: seada rühma ette järjekordsed kasvatuslikud ülesanded ja aidata neid lahendada.

Möödunud aastal korraldas rühm sisuka koonduse teemal «Matk Volga—Donil». Selle koonduse eesmärgiks oli kasvatada õpilastes armastust oma sotsialistliku kodumaa vastu, täiendada ja süvendada bioloogia ja geograafia tundides saadud teadmisi kodumaa ja suure stalinliku looduse ümberkujundamise plaani tundmaõppimise teel, ühe kommunismiehituse — Volga—Doni laevatava kanali — tundmaõppimise teel. Pioneerid tegid kujutluses matka suurehitusele. Geograafia õpetaja S. Blohhiin vestles pioneeridega huvitavalt Volga—Doni suurehituse arenemiskäigust, rahvamajanduslikust tähtsusest ja nimetatud ehituse objektidest. Ligi kaks kuud uurisid pioneerid suurehituse materjale, jälgisid regulaarselt ajalehti, lugesid ajakirju ja raamatuid. Eriti kõitis laste tähelepanu ehituse tehniline varustus. Koonduseks valmistusid pioneerid salkade kaupa. Nad joonestasid Volga—Doni kanali skeemi, andsid välja seinalehe, koostasid albumi «Volga—Doni kanali ehitus», joonistasid sammuva ekskavaatori, tegid diagramme, mis näitasid masinatöö eeliseid käsitsi tööga võrreldes jne. Nad kirjutasid kirju suurehituse kangelastele-kommunistlikele noortele. Kõgu see töö jagunes salkade vahel, olenevalt pioneeride endi soovist, ja koonduseks ettevalmistumisel oli suur tunnetuslik tähtsus. Koondus toimus haaravas romantilises vormis, mängu näol. Kui rühm rivistus ja rühmanõukogu esimees andis käskluse salgajuhtidele valmistada rapordiks, osutus, et paljud pioneerid puuduvad, et pole ka kolmanda salga juhti. Lapsed muutusid rahutuks. On aeg alustada koondust. Sel ajal teatatakse, et rühmanõukogu esimehe nimele saabus «telegramm». «Telegrammi» saatsid puuduvad pioneerid. Nad teatasid, et matkates suurehitusel tekkis neil viivitus Tsimljanski hüdrosoleme vaatlemisel; nad palusid oodata. Anti käsk rivitult. Pioneerid istusid lõkke ümber, keegi tegi ettepaneku laulda rühma laulu, lapsed laulsid; sellele laulule löid sekka saali sisenavad «matkajad», nad tulid seljakottidega turjal ja laulsid rõõmsalt. Salgajuht raporteeris rühmajuhile salga saabumisest koondusele. Pärast koonduse pidulikku avamist palus rühmajuht matkajaid jutustada sellest, mida nad nägid suurehitusel. Salgajuht jutustas «matkast» järgmist.

Nad sõitsid esimese klassi elektrimootorlaeval, millelt nägid stalinliku ajastu suurejoonelisi ehitusi — Tsimljanski hüdroelektrijaama, paisu

jne. Tsimljanskite ümbritsevad aiad ja viinamarjaväljad. Siin tutvusid nad äsja ehitatud meresadamaga ja elektrifitseeritud kolhoosidega. Linnas on teatrid, klubid, koolid jne. Nad käisid laste spordikoolis ja vaatasid võistlusi võimlemise alal. Salgajuhil huvitava jutustuse ajal eemaldasid mõned pioneerid märkamata, riietusid spordidressi ja demonstreerisid muusika saatel vabavõimlemist. Harmooniline ja ilus esitus näitas, et pioneerid polnud harjutamisega vähe vaeva näinud. Pioneerid laulsid, tantsisid, lugesid luuletusi ja koonduse lõpul esitasid mõned stseenid pioneerinäidendeist. Jutustus oli niivõrd kaasakiskuv ja veenev, et koondusel viibivad lastevanemad küsisid klassijuhatajalt: kas on tõsi, et lapsed olid suurehitusel? Koonduse teostamisse oli toodud mängumoment. Kui pioneerid oleksid esinenud referaatidega, siis poleks see neile andnud midagi uut, sest koonduseks valmistumise käigus ja geograafia õpetaja jutustusest nad õppisid kõike, mis oli neile vajalik ja jõukohane. Kunstilise isetegevuse osa valmistati samuti ette salkade kaupa, rühmanõukogu valis paremad numbrid välja koondusel esitamiseks, seepärast olid isetegevuslikud ettekanded pioneeridele uued. «Malkajate» jutustus, mis oli nii hästi koostatud nende endi poolt, näitas pioneeridele, milline on suurehituse tähtsus.

Oma kirkuse ja emotsionaalsusega ning mängumomendi — pioneerimantika — kasutamisega meeldis koondus lastele väga ja jäi neile kauaks meelde. Koonduseks valmistumine aitas pioneeridel märkimisväärselt süvendada ja laiendada teadmisi kodumaast, suurehituse tähtsusest ja stalinlikust looduse ümberkujundamise plaanist. Nad õppisid kaardi järgi kindlaks määrama peamisi kaitsemetsavööndeid ja niisutatavaid ning veega varustatavaid rajooni.

Töö käigus tugevnes pioneeride kollektiiv, kasvas pioneeride vastutustunne mitte üksnes isikliku edu eest õppimises ja käitumises, vaid ka seltsimeeste edu eest.

Pioneerid aitasid õpetajal võidelda distsipliinirikkujatega, abistasid nõrku õpilasi ja avaldasid mõju hooletutele.

Pioneeritöö vormid, mida kasutasime õpilaste üleminekuni 7. klassi, lakkasid rahuldama pioneere. Pioneerid said vanemaks. Nende arenemisaste tõusis tunduvalt.

7. klassi pioneerid — need on 13—14-aastased noorukid, kelle huvid on muutunud: nende rahuldamiseks on tarvis juba süvendatud, sisukat tööd.

Tuleb silmas pidada, et õpilastel tekivad selleks ajaks uued püüded. Neid haarab mõte saada aktiivseks kommunistlikuks nooreks ja see peab määrama 7. klassi pioneeriorganisatsiooni töö iseloomu ning suuna. Kui 6. klassis kooli lõpetamise perspektiiv oli võrdlemisi kauge, siis nüüd saab see lähedaseks ja reaalseks. Pioneerid mõtlevad oma tuleviku üle, suhtuvad tõsisemalt õppimisse, et väljuda 7-klassilisest koolist täielikult ettevalmistatult edasisteks õpinguteks kaheksandas klassis või tehnikumis või selleks, et alustada iseseisvat tööriikast elu.

*

Selleks, et areneda ja tugevneda, peab pioneerirühmal olema kindel stiimul — «parem homme päev», mis virgutaks teda parematele tegudele, kollektiivi iga üksiku liikme ja kogu kollektiivi kui terviku täiustamisele.

Selleks «homseks rõõmuks», «visaks» unistuseks on seitsmenda klassi õpilastele komsomoliorganisatsiooni astumine.

Kuid astuda komsomoli — see tähendab saada palju paremaks oma käitumiselt kollektiivis, oma suhtumiselt õpinguisse, kaasõpilastesse ja vanematesse inimestesse. Astudes komsomoli tõuseb nooruk oma arenemises astme võrra kõrgemale, ja pioneerid teavad seda hästi — nad kõik mõtlevad sagedamini oma käitumise üle, selle üle, millist osa nad etendavad kollektiivis.

Unistus komsomolist vallutas meie 7-b klassi õpilased õppeaasta algusest peale: see innustas neid huvitavateks üritusteks ja õpingute kvaliteedi tõstmiseks. Mitte kunagi kogu nelja aasta jooksul, millal nad olid olnud pioneeriorganisatsioonis, polnud nad töötanud nii energiliselt. Kõik pioneerid püüavad täita ühiskondlikke ülesandeid, isegi kõige arglikumad paluvad rühmanõukogu esimeest, pioneerijuhti või klassijuhatajat, et ta annaks neile ühiskondliku ülesande, ja saanud ülesande, täidavad nad selle ausalt.

Komsomoliks saada on seitsmenda klassi õpilasele lähimaks, konkreetseks ja innustavaks eesmärgiks. Kuid selleks, et pioneerid võiksid saavutada selle eesmärgi, on vajalik nende ettevalmistamine pioneerirühma töö kaudu tervikuna.

Õppeaasta lõpul mõtlen ma järele, millega pioneerid tegelesid käesoleval õppeaastal ja millised on tulevikuperspektiivid. Kui pioneerid lõpetasid 6. klassi, andsin neile nimistu nõukogude kirjanduse teostest, mida tuleks lugeda suvisel õppetöö vaheajal. Sellesse kuulusid raamatud kommunistlikest noortest: M. Aligeri «Zoja», L. Kosmodemjanskaja «Jutustus Zojast ja Šurast», A. Perventsevi «Au noorest east», A. Fadejevi «Noor kaardivägi», N. Ostrovski «Kuidas karastus teras» jt.

Selline sihikindel lugemine valmistas ette soodsat pinda pioneeritööks uuel õppeaastal. Paljusid neist teostest arutleti lugejate konverentsil, mis oli pühendatud lemmikangelastele — kommunistlikele noortele.

Esimesel rühmanõukogu kokkutulekul ma meenutasin aktiivile, et see aasta on neil viimane pioneeriorganisatsioonis, et meie ülesandeks on järelikult valmistuda komsomoli astumiseks. Pioneeriaktiiv toetas mind üksmeelselt. Rühmanõukogus otsustati järgmisel kokkutulekul üles tõsta küsimus pioneeride ettevalmistamisest komsomoliorganisatsiooni astumiseks.

Rühma tööplaani kavastati rühmanõukogus. Plaani koostamist on tarvis juhtida. Kuid see ei tohi takistada kõigi pioneeride mõistlike soovide rahuldamist. Tavaliselt võetakse plaani arutlemise puhul rühma koondusel arvesse kõik pioneeride soovid. Toon näitena rühma koonduse, kus pioneerid kavastasid tööplaani II õppeveerandiks. See koondus oli pühendatud ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsuse «V. I. Lenini nimelise pioneeriorganisatsiooni tööst» tundmaõppimisele. See etendas suurt osa meie klassi pioneeritöö sisu kindlaksmääramisel ja aitas mul mõista, kuivõrd pioneeride huvid ja nõuded olid muutunud, võrreldes möödunud aastaga, ja milliseid uusi pioneeritöö vorme võib kasutada 7. klassis.

Arutleda ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsust tähendas analüüsida rühma kogu tööd, ära märkida, mida pioneerid on õppinud rühmas ja millega rühm edaspidi peab tegelema. Meie pioneerijuhiga hakkasime rühmanõukogu selleks koonduseks ette valmistama. Meile oli abiks ajaleht «Pionerskaja Pravda», mis 1951. aasta 26. oktoobri numbris

jutustas pioneeridele nimetatud otsusest. Rühmanõukogus lugesid pioneerid selle artikli läbi. Ma selgitasin neile kõnesoleva otsuse tähtsust pioneerorganisatsiooni töö parandamisel. Pioneerid otsustasid, et iga rühmanõukogu liige töötab läbi teatud osa otsusest, analüüsib seda ja mõtleb järele, kuidas parandada rühma tööd.

Nii märgiti plaani järgmised küsimused:

1. ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsus V. I. Lenini nimelise pioneerorganisatsiooni töö kohta.

2. V. I. Lenini ja J. V. Stalini biograafia õppimine.

3. Poliitinformatsioonide teostamine.

4. Oppida visalt ja kannatlikult on pioneeride peamine ülesanne.

5. Armastada tööd.

6. «Tähelepanu, start!» — parandada rühma sporditööd.

7. Pioneeride kultuurist.

8. Häist pioneerikoondustest.

9. Pioneerid — komsomoli vahetus.

Nii oli koonduse üldine käik läbi mõeldud. Kuid koonduse ettevalmistamine ei lõppenud sellega. VII pleenumi otsus loeti ette salkades. Pioneerijuht ja mina võtsime osa salkade koondustest; me selgitasime pioneeridele kõik, mis neis küsimusi esile kutsus. Näiteks, kuidas teha salga töö huvitavaks. Näitasime neile uusi töövorme, nagu seda on ekskursioonid tootmisalale, loodusse ja muuseumidesse. Üks salk otsustas teha ekskursiooni tehasesse, tutvuda seal tootmisprotsessiga ja kommunistlikest noortest stahaanovlastega. Teises salgas, kus oli palju fotoamatööre, anti nõu organiseerida foting. Pioneerijuht tegi pioneeridele ettepaneku jutustada oma plaanidest rühmakoondusel. Nii valmistusid koonduseks kõik pioneerid. Kontrollisin igaüht, millest ta tahab kõnelda koondusel. Aitasin valida eredamaid, õnnestunumaid näiteid rühma elust. Toimetuse kolleegium andis välja seinalehe erinumbri. Seinalehes kõneldi ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsuse tähtsusest rühma töö parandamisel, kritiseeriti salgajuhtide, rühmanõukogu ja üksikute pioneeride tööd. Oli tehtud huvitavaid karikatuure laiskadest, nendest, kes kiskusid tagasi rühma tööd.

Rühmakoondus, mis oli pühendatud ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsuse arutlemisele, näitas, et 7. klassis on tarvis rohkem toetuda pioneeride initsiatiivile ja isetegevusele ning jätta neile rohkem iseseisvust.

Oma esinemistes nimetasid pioneerid koondusi, mis neile kauaks meelde jäävad. Need olid koondused, mille ettevalmistamisest ja teostamisest nad kõige aktiivsemalt osa võtsid.

Pioneerid püüdsid kriitiliselt arutleda rühma eelseisvat tööd ja märkisid, et mitmed koondused olid huvitavad, kuid nendel etendasid peaosajad õpetajad, mitte aga lapsed ise. Füüsika-alane koondus, kus õpetaja jutustas vene teadlastest ja demonstreeris katseid, meeldis pioneeridele väga ja jättis neile sügava mulje. Veel parem oleks aga olnud, kui pioneerid ise selle kohta oleksid lugenud ja siis koondusel jutustanud ning teinud endi poolt ettevalmistatud katseid.

Koondusel esitasid pioneerid hulk huvitavaid ettepanekuid selle kohta, kuidas tööd paremini organiseerida ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenumi otsuse valguses: korraldada koondusi Leninist ja Stalinist, koondusi ja lugejate konverents komsomolist; arutleda pioneeride käitumist rühma-

nõukogus, arutleda üksikute pioneeride tegusid malevanõukogu istungil; abistada pioneere, kes vajavad õppimisel abi; korraldada koondusekursioone tootmisalale, tutvuda tootmisprotsessiga ja parimate töötajatega. Ka tegid pioneerid ettepaneku organiseerida fotoring ja korraldada võistlus parimale fotole; aidata 2. klassi õpilasi õppimisel, korraldada nendega raamatute ühislugemist, vestlusi Leninist ja Stalinist, aidata kooli näitlike õppevahendite parandamisel ja seadiste valmistamisel; jätkata tööd stalinliku Volga—Doni suurehituse tundmaõppimiseks, pühendades sellele teemale rühma koonduse; korraldada sportlikke võistlusi salkade kaupa jne.

See koondus toimus koosolekuna. Mitte ükski teine vorm ei oleks sobinud taolisele koondusele. Pioneerid pidid mõistma, millised tähtsad otsused võttis vastu ÜLKNÜ Keskkomitee VII pleenum, nad pidid neist aru saama ja uues valguses andma hinnangu kogu oma rühma tööle, selle töö ümber korraldama sisukamaks ja huvitavamaks, et pioneerid avaldaksid töös rohkem initsiatiivi ja iseseisvust.

Aidates rühmanõukogul oma tööd planeerida, teen seda taktiliselt, ei sunni peale oma tahet, vaid osutan ainult, mida oleks võimalik teha ja kuidas oleks parem teha.

Rühmanõukogu arutles, kuidas tähistada Rostovi Doni ääres saksa fašistlikest anastajaist vabastamise aastapäeva. Pioneerid arutlesid läbi kõikvõimalikud töövormid. Tegid näiteks ettepaneku lugeda läbi M. A. Andriassovi raamat «Kuus päeva», mis on pühendatud Rostovi vabastamisele, ja arutleda seda, kuid oli tunda, et see ei ole see, mida nad tahavad, sest liiga sageli kasutatakse seda töövormi; nad tahtsid midagi uut.

Andsin lastele mõtte — kutsuda külaliseks kirjaniku enda. See meeldis lastele. Nad koostasid koonduse plaani, märkisid üles küsimused, mis nad esitavad kirjanikule. Valisid pioneerid, kes pidid minema Nõukogude Kirjanike Liidu Rostovi osakonda, et paluda Mihhail Andrejevitši külastada neid jne.

Et vältida juhuslikkust, mis oleks võinud lastele tuua pettumust, kohtusin ise enne kirjanikuga ja leppisin temaga kokku koondusest osavõtu asjas. Lapsed olid vaimustuses sellest, et ta võttis vastu nende kutse ja külastas meid. Kui õpetajad mitme päeva pärast lastelt küsisid, kuidas koondus läks, siis vastasid lapsed, et nad elavad ikka veel selle kohtumise mulje all.

*

7. klassi pioneeritööle tuleb anda uus, leninlik-stalinliku komsomoli tegevusega seotud sisu. 7. klassi õpilasi-pioneere kütkestavad Kodusõja ja Suure Isamaasõja kangelaste vägiteod, eriti kommunistlikest noortest kangelaste vägiteod; neid ei kütkesta mitte üksnes väline külg, vaid ka nende kangelastegude motiivid, see, et need toimusid kodumaa nimel, rahva õnne eest. See on teadlik püüd kõige kangelasliku poole ja seda tuleb kasutada pioneerides nõukogude inimestele omaste iseloomujoonte kasvatamiseks.

7. klassi õpilasi-pioneere on tarvis tutvustada leninlik-stalinliku komsomoli kangelasliku ajalooga, kommunistlike noorte kangelastegudega Kodusõja ja Suure Isamaasõja rindeil, «komsomoliliku sugupõlve» ennastsalgava tööga rahuliku ülesehitustöö päevil, tutvustada nii, et nad

näevad, milline peab olema kommunistlik noor, milliseid omadusi ta peab evima, et kanda leninlik-stalinliku komsomoli liikme kõrget nime-tust.

Muutus töö sisus toob endaga kaasa omakorda muutuse ka töö vor-mides ja meetodeis. Muutub koonduste teostamise iseloom. Nii kõnele-sid pioneerid rühmakoondusel, mis oli pühendatud ÜLKNU Keskkomitee VII pleenumi otsuse arutlemisele, sellest, et rühma tööplaani on tarvis võtta Lenini ja Stalini eluloo õppimine.

Meie juhtide V. I. Lenini ja J. V. Stalini kangelasliku elu ja tegevuse tundmaõppimine omab tohutu suurt tähtsust pioneeriorganisatsiooni kasvatustöös. Iga Leninile ja Stalinile pühendatud koondus avab pioneeridele nõukogude patriotismi mõiste, õpetab neid armastama oma kodu-maad nii, nagu seda armastasid V. I. Lenin ja J. V. Stalin, andma talle kogu oma jõu, kõik teadmised, mitte arvestama mingeid raskusi. Val-mistudes komsomoli astuma peavad pioneerid hästi tundma õppima suurte juhtide ja nende võitluskaaslaste elu ja tegevust.

Kui nooremais klassides pioneerid oma koondustel kõnelesid juhtide lapsepõlve aastaist, sellest, kuidas nad õppisid, millised töökad ja hool-sad õpilased nad olid, siis, mida vanemaks saavad pioneerid, seda süga-vamad peavad olema need küsimused. 7-ndas klassis Nõukogude Liidu Konstitutsiooni tundides tutvuvad õpilased Nõukogude riigi loomisega, seepärast tutvuvad nad pioneeriorganisatsioonis Lenini ja Stalini kui suurte proletariaadi juhtide, maailmas esimese nõukogude sotsialistliku riigi loojate tegevusega.

Nooremais klassides loetakse jutustusi juhtidest ja vesteldakse loetu üle. Õpetaja või pioneerijuhi jutustusega kaasneb diapositiivide ja kino-filmide näitamine. Pioneerid õpivad luuletusi, laule jne.

7. klassis võivad pioneerid iseseisvalt koostada ettekande juhtide elu ja tegevuse erinevate perioodide kohta. Nii oli Oktoobrirevolutsiooni 34. aastapäeva puhul salgakoondusel pioneer Juri G. ettekande teemal: «V. I. Lenin 1917. aasta oktoobris». Esineja koostas ettekande klassi-juhataja abiga, kes andis talle nõu, millist kirjandust on kohane kasu-tada ja kuidas seda teha. Sellel koondusel esitasid pioneerid katkendeid V. Majakovski poemist «Vladimir Iljitš Lenin», mis seisab kirjandus-liku lugemise programmis. Nad esitasid ka teisi luuletusi Leninist. Koonduseks valmistus kogu salk. Vaadati filmi «Lenin Oktoobris». Teh-tud töö tulemusena said pioneerid selge kujutluse Vladimir Iljitšist kui inimesest, kelle kogu elu oli pühendatud võitlusele töötava rahva vabas-tamise eest. Seitsmendates klassides tehakse koondusi teemadel: «Juhtide kujud meie kirjanduses», «Rahva juhtide kujud kunstis». Sellega teostub seos õppeprogrammiga.

Pioneeride ettevalmistamisel ÜLKNU-sse astumiseks on suure tähtsu-sega õigesti korraldatud poliitinformatsioonid. Peab ju kommunistlik noor olema poliitiliselt kirjaoskaja inimene, kes orienteerub nii Nõuko-gude Liidus kui ka rahvusvahelisel areenil toimuvais sündmustes.

Poliitinformatsioonid laiendavad pioneeride ideelis-poliitilist silma-ringi, kasvatavad neid nõukogude patriotismi vaimus ja vihkamise vai-mus sõjaõhutajate vastu, kujundavad pioneeride ühiskondlikku teadvust, tõstavad ta nende nõudmiste tasemele, mis esitatakse kommunistlikele noortele.

Nagu ülalpool öeldud, kerkis seoses komsomoli astumise perspektiiviga 7. klassi pioneeride ette uus ülesanne — leninlik-stalinliku komsomoli

ajaloo õppimine. Selle eesmärgiga korraldati vestlusi. Vestles kommunistlikust noorest üliõpilane. Vestlustes jutustas ta pioneeridele komsomoli ülesannetest, sellest, kuidas loodi komsomol, kommunistlike noorte võitlusest nõukogude võimu eest, nende osavõtust stalinlikest viisaastakutest ja kangelaslikkusest, mida ilmutasid kommunistlikud noored Suures Isamaasõjas. Need sisukad vestlused, milles kasutati eredat illustreerivat materjali, andsid pioneeridele palju. Igaüks neist vestlustest täiendas teist, süvendas pioneeride teadmisi komsomolist ja kujundas nendes kommunistlikke veendumusi.

Komsomoli ajaloo õppimisele pühendati ka pioneerikoondusi. Rühma-koondus teemal «Kommunistlikud noored Volga—Doni suurehitusel» oli järjeks mullusele «Matkale Volga—Donile».

Sel aastal jätkasid pioneerid Volga—Doni kanali ehitamiskäigu jälgimist, kusjuures nad seoses leninlik-stalinliku komsomoli ajaloo õppimise ülesannetega valmistasid ette koonduse suurehituse kommunistlikest noortest. Sellise koonduse korraldamise mõttele tulid pioneerid ise — nad koostasid iseseisvalt koonduse ettevalmistamise ja teostamise plaani.

Pioneerid otsustasid koostada jutustusi üksikuist kommunistlikest noortest, sellest, kuidas noored ehitajad juurutavad edukalt tootmise eesrindlike töövõtteid, ent samuti nende kangelaslikest argipäevadest.

Pioneerid uurisid ajalehematerjale, milles jutustatakse kommunistlikest noortest ehitajate töökangelastegudest, nad lugesid ette ja arutlesid tuntud ekskavaatorijuhi J. I. Simaki esinemist III üleliidulisel rahupool-dajate konverentsil.

Koonduseks valmistumine oli keerukam kui möödunud aastal: pioneerid mitte üksnes ei tutvunud ehitajate tööga, vaid ettevalmistuste käigus mõtlesid järele ka selle üle, mille nimel kommunistlikud noored kommunismi suurehitustel töötavad kangelaslikult, milline on nende panus rahuüritusse, meie riigi võimsuse kindlustamisse; nad seostasid noorte ehitajate töökangelasteod kogu maailma noorsoo võitlusega rahu eest.

Rühmanõukogu pani ette kõigil pioneeridel valmistuda koonduseks. Neid, kes avaldasid soovi esineda koondusel jutustusega, kontrollisid pioneerijuht ja klassijuhataja ning aitasid neil keskendada tähelepanu peamisele.

Koondus toimus väga huvitavalt. Kasutades mitmekesisest materjali, ei korranud pioneerid üksteist, vaid igaüks neist pakkus midagi uut, nimetas uusi nimesid ja jutustas üha uutest kommunistlike noorte töökangelaslikkusest avaldustest. Lõike valgustasid pioneeride erutatud nägusid — nad unistasid taolistest kangelasistegudest.

Koondusel viibis ühe pioneeri isa — ehitustööst osavõtja. Ta jutustas saavutustest Tsimljanski hüdroõlme ehitustööl, sellest, et Nõukogude Liidu kaardile ilmub varsti uus, Tsimljanski meri, mis on sündinud nõukogude inimeste tahtel ja mille loomiseks noorsugu — komsomol — andis suure panuse. Ta jutustas pioneeridele ka sellest, kui tähtis on ehitusel teaduste aluste tundmine, ja kutsus pioneere üles vallutama teadus, ilma milleta ei ole võimalik kasutada kaasaja tehnikat.

Koonduseks koostasid pioneerid viktoriini Volga—Donist, albumi töökangelaste portreedega ja õppisid laulu «Sõbrad volga-donlased». Koondus toimus pioneeride maksimaalse aktiivsuse tähe all. See rikastas pioneere teadmistega, aitas neis kasvatada nõukogude patriotismi, armastust ja vaimustust meie töökangelaste vastu ning uhkustunnet nõukogude teaduse ja tehnika üle. See koondus näitas pioneeridele, mil-

lised on kommunistlikud noored töös ja millised peavad nad ise olema, et saada ÜLKNU liikme kõrge nimetuse väärilisteks.

Pioneerid valmistasid ette ja samuti teostasid koonduse «Komsomoli neli ordenit».

Selleks koonduseks soovitasin ma läbi lugeda ÜLKNU nelja ordeni kohta kirjutatud raamatud, ilmunud 1951. aastal «Molodaja Gvardija» väljaandel, V. Gubarevi raamatu «Pioneeridele komsomolist» ja muud kirjandust. Andsin nõu igal pioneeril koostada väike esinemine komsomoli kangelaslikust teest. Materjali selle küsimuse kohta on küllaldaselt.

Et kasvatada õpilastes arusaamist sellest, milline peab olema kommunistlik noor ja mida nõutakse kommunistlikelt noortelt, korraldati lugejate konverents teemal «Minu lemmikkangelane».

Seda konverentsi valmistati ette järgmiselt. Rühmanõukogus oli arutusele küsimus lugejate konverentsi korraldamisest seoses kommunistlikest noortest kangelaste Zoja Kosmodemjanskaja, Liza Tšaikina jt. hukkamise 10-nda aastapäevaga. Pioneerid vaidlesid kaua selle üle, missugune ilukirjanduslik teos võtta arutusele. Ühed tahtsid arutleda L. Kosmodemjanskaja raamatut «Jutustus Zojast ja Šurast», teised A. Fadejevi romaani «Noor kaardivägi». Lõppude lõpuks jõuti otsusele, et igaüks võib jutustada oma lemmikkangelasest. Seinalehe toimetuse kolleegium andis välja seinalehe, milles oli üleskutse kõigile pioneeridele võtta osa konverentsist. See üleskutse leidis pioneeride hulgas elavat vastukaja. Paljud teatasid otsekohe oma salgajuhtidele soovist esineda ja jutustada oma lemmikkangelasest.

Konverents oli väga hoogne. Pioneeride esinemistest võib järeldada, kui tohutu suurt kasvatuslikku tähtsust omab ilukirjanduse lugemine ja noorukeid erutavate küsimuste arutlemine. Õpilane Juri F. rääkis oma lemmikkangelasest: «Minu lemmikkangelane on Pavel Kortšagin. Ma ei saa kõnelda temast uhkustundeta. Üllas patriotismitunne iseloomustab Pavelit... Ta helge kaju on mulle elus alati eeskujuks.»

Erinevalt eelmistest aastatest koostasid pioneerid ettekanded iseseisvalt. Neile anti võimalus valida esinemiseks ükskõik milline materjal ilukirjanduslikest teostest. Klassijuhataja suunav osa seisnes selles, et ta andis esinejatele mõned üldised küsimused, et pioneerid ei «upuks» faktilisse materjali, vaid võiksid valida kõige olulisema. Antud küsimused ei olnud kohustuslikud. Need olid järgmised: 1. Kes on su kommunistlikust noorest lemmikkangelane? 2. Millega ta köitis su tähelepanu? 3. Millised silmapaistvad omadused tal on? 4. Milliseid kangelastegusid ta sooritas? 5. Mille nimel ta sooritas kangelasteod?

Need küsimused aitasid õigesti suunata pioneeride mõtteid. Klassijuhataja konsulteeris neid, kui nad pöördusid tema poole abi saamiseks.

*

Uueks pioneeritöö vormiks 7. klassis tuleb pidada tööd 2. klassi õpilastega.

Algas see töö nii. Rühmanõukogus moodustati süstemaatiliseks tööks 2. klassiga grupp pioneeridest, kellel ei olnud pidevaid ülesandeid. Nende pioneeride kohtumine 2. klassi õpilastega toimus pidulikult. Selle klassi õpetaja V. Sivova jutustas, et ta õpilased soovivad valmistuda pioneeriks. Kuid selleks peavad nad hästi õppima ja olema distsiplinee-

ritud. Ta loodab, et vanemad õpilased-pioneerid aitavad teda selles, ja et ta kasvandikud saavad väärilisteks kandma pioneerirätikut.

Rühmanõukogu ja 7. klassi juhataja koos pioneeridega, kes olid valitud tööks 2. klassiga, ja 2. klassi õpetaja koostasid tööplaani teise õppeveerandi jaoks. Plaani kuulus: edutute 2. klassi õpilaste abistamine, milleks tuli nendega täiendavalt töötada õpetaja ülesandel ja kontrolli all, kultuurihommiku korraldamine, mis oleks pühendatud vene rahva muinasjuttudele ja kus näidataks diapositiive. Peale selle oli plaanis õpetada lapsi valmistama näärikuuse ehteid ja aidata neid kostüümide valmistamisel.

Lapsed jaotasid kohustused märgitud ürituste teostamiseks ja hakkasid tööle.

Algul nad käitusid arglikult ja ebakindlalt, nad ei teadnud, kuidas rääkida lastega, kuid siis leidsid nad vajalikud töövormid ja meetodid ning asi hakkas edenema. Mudilased arvestasid oma vanemaid seltsimehi, kuulasid nende sõna ja püüdsid neid kõiges matkida.

7. klassi pioneeride tööst teise klassi õpilastega kirjutati kooli seinalehes. See innustas pioneere, nad mõistsid, et teevad tõsist tööd ja toovad kasu koolile. Töö mudilastega oli pioneeridele kahes suhtes kasulik. Esiteks osutati sellega märkimisväärset abi koolile nende õpetuslike ja kasvatuslike ülesannete täitmisel, mis seisavad algklasside õpetajate ees; teiseks arendasid pioneerid oma initsiatiivi, harjusid olema iseseisvad, esitasid endile suuremaid nõudmisi, püüdsid ise paremini õppida, enam teada, et tõepoolest olla eeskujuks mudilastele, olla neile organisaatoriks.

Selles töös mudilastega on pioneeridele klassijuhataja abi vajalik tööplaani koostamisel, ülesannete jaotamisel jne.

Küllastasin sageli õppusi, mida pioneerid korraldasid mahajäävatele mudilastele. Tavalisel toimusid õppused pioneeritoas. Vaadeldes nende töötamist tuli mul sageli noori «õpetajaid» parandada. Muidugi püüdsin seda teha võimalikult taktilisemalt ja «õpetaja» oli alati selle abi eest tänulik. Pioneerid olid minu otsese järelevalve all ja see hoidis mitmeid neist pingul; lapsed hakkasid mõistma, et töö mudilastega ei ole ajaviide, vaid tõsine töö, mis tuleb lõpule viia.

*

Kasvatustöö 7. klassi pioneeridega nende kommunistlikuks nooreks ettevalmistamisel lõpeb kasvatuslikus suhtes väga tähtsa momendiga — malevanõukogu annab pioneerile soovitusel komsomoli astumiseks.

Enne, kui anda selliseid soovitusi, palub malevanõukogu klassijuhatajat ja rühmanõukogu iseloomustada pioneeri — kuidas ta õpib, kui võrd ta on distsiplineeritud ja millist ühiskondlikku tööd ta teeb. Rühmanõukogu suhtub rangelt pioneeride väljavalimisse komsomoli jaoks ja pioneerid teavad, et rühmanõukogus arutatakse läbi kõik nende head ja halvad teod.

Ühel rühmanõukogu istungil arutleti kolme pioneeri iseloomustust. Nõukogu suhtus kriitikaga oma seltsimeeste tegudesse. Rühmanõukogu liikmed märkisid kahe pioneeri positiivset käitumist ja teatasid üksmeelselt, et toetavad nende taotlust komsomoli astuda. Kolmanda pioneeri Z. iseloomustuse arutlemisel märkisid paljud tema suurt viga: tal oli saksa keeles kolm, kuid ta ei püüdnud paremini teada, tal polnud alati tehtud

kodused ülesanded ja ta puudus tundidest. Pioneerid meenutasid seda oma seltsimehele. Nõukogu otsustas lugeda pioneeri Z. mitte-ettevalmistatuks komsomoli astumiseks, ja pioneer leppis selle otsusega.

Selline kriitika aitab hästi: kritiseeritav saab teadlikuks oma vigadest ja püüab neid parandada. Hinne «3» ei ole takistuseks komsomoli astumisel, kuid on tähtis, et pioneer püüaks paremat!

Otsustades pioneerile ÜLKNU ridadesse astumiseks soovitusel andmise küsimust, arvestab malevanõukogu klassijuhataja arvamust, kes annab õpilase kohta kirjaliku iseloomustuse. Klassijuhataja peab seejuures olema eriti peenetundeline, suhtuma individuaalselt igasse õpilasse, mitte mingil tingimusel laskuma formalismi.

Kuid mõnikord esineb selliseid juhtumeid: nõrgalt edasijõudev õpilane palus klassijuhatajalt iseloomustust komsomoli astumiseks. Klassijuhataja ütles, et komsomol ei vajavat selliseid õpilasi; sellega ta solvas õpilast, viimane tõmbus endasse, hakkas veel halvemini õppima, tundidest puuduma jne. Klassijuhataja tegi antud juhul jämeda vea, kuna ta oma sõnadega andis surmahoobi õpilase püüdmisele, röövis temalt stiimuli ja usu oma jõusse.

Mina läksin teist teed. Kui klassi pioneeride hulgas, kes said 14-aastaseks, oli kaks madala edukusega, meenutasin kõigile pioneeridele nõudmisi, mida esitatakse kommunistlikele noortele.

Selline meenutus ei solvanud kedagi, igaüks mõtles oma käitumise ja õpinguisse suhtumise üle järele. Vestlen ka individuaalselt nende komsomoli astujatega, kelle töös avastan puudusi, ja osutan vajadusele parandada need puudused, et saada ÜLKNU-sse vastuvõtu vääriliseks.

Alles pärast seda, kui minu poolt näidatud puudused on likvideeritud, annan pioneeridele iseloomustuse malevanõukogule esitamiseks.

*

Kogu töö pioneerirühmas ma teen käsikäes rühmajuhiga. See koostöö tuleneb ühistest eesmärkidest ja ülesannetest pioneeride kasvatamise alal. Opetan rühmajuhiti, kuidas pedagoogiliselt läheneda lastele ja püüan tõsta ta autoriteeti pioneeride silmis.

Tööle pioneerirühmaga tõmban kaasa ka aineõpetajaid, kes meelsasti abistavad pioneere temaatiliste koonduste ettevalmistamisel ja teostamisel.

Vestlen sageli lastevanematega pioneeritöö tähtsusest ja lastevanemad suhtuvad pioneeride ülesannetesse suure lugupidamisega, külastavad pioneerikoondusi, aitavad maleva- ja rühmanõukogul neid paremini teostada jne.

Hästi õnnestus minu poolt korraldatud lastevanemate koosolek teemal «Perekonna osa pioneeride ettevalmistamisel komsomoli astumiseks». Lastevanemad jutustasid, kuidas nad toetavad oma laste unistust saada kommunistlikuks nooreks ja kuidas nad tähistavad perekonnas lapse vastuvõtmist komsomoliorganisatsiooni.

Kasvatustöö iseärasus 7. klassis seisneb selles, et siin ei tööta mitte üksnes pioneerirühm, vaid ka komsomoligrupp. 7. klassis on niisiis pioneerid kui ka kommunistlikud noored.

See valmistab klassijuhatajale teatud raskusi. Tekib vajadus korraldada pioneerirühma ja komsomoliorganisatsiooni töö tihedas seoses.

Esimesel komsomoli koosolekul tõsteti üles küsimus pioneerirühma abistamisest kommunistlike noorte poolt. Otsustati lähimal ajal teha lahtine komsomoli koosolek, millest võtavad osa kõik klassi pioneerid ja kus rühmanõukogu esimees teeb ettekande rühma tööst; koosolekul käsitleb kommunistlik noor Anatoli I. ka kommunistlike noorte ülesandeid töös pioneeridega.

Kõik kommunistlikud noored, endised pioneerid, valmistusid aktiivselt koosolekuks. Koosolek oli elav. Esinesid nii kommunistlikud noored kui ka pioneerid. Esinejad kritiseerisid rühmanõukogu tööd, osutasid selle puudustele, eriti sellele, et rühmanõukogu osutab vähe tähelepanu õppetöös mahajäävatele pioneeridele. Kõneldi pioneerikoondustest, pioneeride initsiatiivi avaldustest, tööst mudilastega jne.

Oma esinemistes püüdsid kommunistlikud noored rõõbiti pioneerorganisatsiooni töö puuduste kritiseerimisega määrata kindlaks oma koha, kommunistlike noorte koha pioneerirühma elus.

Tundus, et pioneerirühma töö on kommunistlikele noortele eluline küsimus. Koosolek otsustas süstemaatiliselt kontrollida, kuidas kommunistlikud noored täidavad ülesandeid, mis on seotud tööga rühmas, ja komsomoli koosolekutel kuulata rühmanõukogu esimehe ja salgajuhtide aruandeid nende töö kohta.

Ühiskondlikud ülesanded pioneerorganisatsioonis on pioneeride ettevalmistamise vahendiks ühiskondlike ülesannete täitmisele komsomoliorganisatsioonis, pioneeride initsiatiivi ja iseseisvuse arendamise vahendiks, distsiplineerimise vahendiks.

7. klassis on vajalikud sellised klassivälise töö vormid, mis ühendaksid kommunistlikke noori ja pioneere, tagades kommunistlike noorte avangardliku osa.

Klassi komsomoliorganisatsioon peab olema kõigi huvitavate ja vajalike ürituste algatajaks ja organiseerijaks, ta peab olema õpetajate ja rühmajahi abistaja pioneeritöös. Nii alustati meie klassis kommunistlike noorte initsiatiivil ettevalmistust temaatiliseks õhtuks «Mööda imeilusa kodumaa avarusi», mille eesmärgiks oli paremini valmistuda eksameiks kirjandusliku lugemise, NSV Liidu Konstitutsiooni ja geograafia alal. Selle õhtu korraldamisest võtsid osa ka pioneerid, kuid vastutus selle ettevalmistamise eest lasus kommunistlikel noortel. Korraldati ka temaatiline komsomoli koosolek «Kelleks saada?» Õpilased arutlesid elukutse valiku küsimust seoses 7-klassilise kooli peatse lõpetamisega, kuna paljud nendest mõtlesid jätkata õpinguid kesk- ja erioppeasutustes.

Peale lahtiste komsomoli koosolekute, kuhu tõmmatakse kaasa pioneere, ja ühiselt korraldatavate temaatiliste õhtute, võtavad kommunistlikud noored osa pioneerikoonduste ettevalmistamisest ja teostamisest. Nende hulka võib lugeda koonduse, mis oli pühendatud V. I. Lenini mälestusele, koonduse, mis oli pühendatud Rostovi Doni ääres vabastamisele saksa fašistlikest rööv vallutajast, koonduse teemal «Komsomoli neli ordenit» jne.

Osutasin suurt tähelepanu komsomoligrupi esimestele sammudele. Enne esimest koosolekut jutustasin kommunistlikele noortele komsomoli-koosolekute teostamise tehnikast, käies eelnevalt komsomoli rajoonikomitees konsultatsiooni saamas, abistasin komsomoligrupi sekretäri tööplaani koostamisel ja soovitasin komsomoli koosolekute temaatikat.

*

Kindlate perspektiivide olemasolu, mis ergutavad pioneere tööle, muutis pioneerirühma elu täisvereliseks ja täitis selle sügava sisuga. Pioneerid hakkasid paremini õppima, tundides suuremat aktiivsust avaldama, täpsemalt koduseid ülesandeid täitma. Nad kõik jõuavad edasi, enamus neist õpib hinnetele «5» ja «4». Distsipliin tundides ja käitumine väljaspool kooli paranesid.

Kerkis esile pioneeriaktiiv, kes juhtis pioneerirühma ja viis ta võitlusse püsivate ja sügavate teadmiste eest. Kõigi pioneeride ühiskondlik aktiivsus kasvas. Tehtud töö tulemusena kujutab meie pioneerirühm endast sõbralikku, üksmeelset lastekollektiivi, kes võitleb klassi, rühma ja kooli au eest. Klassijuhatajana toetun sellele kollektiivile, mõjutan tema kaudu üksikuid pioneere, juhin rühma tähelepanu puudustele ta töös ja näitan teid nende puuduste kaotamiseks. Komsomoligrupi loomisega klassis sain hea toe pioneeritöös.

Tihe kontakt, mida hoian kasvatustöös pioneeride ja kommunistlike noortega, andis positiivseid tulemusi. Kõik pioneerid ja kommunistlikud noored lõpetasid õppeaasta hästi.

Polütehnilise õpetuse elemente algkoolis.

I. ROZANOV.

J. V. Stalini geniaalses teoses „Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus“ ja partei XIX kongressi otsustes märgitakse polütehnilise õpetuse kolossaalset tähtsust, mis peab kindlustama keskkooli lõpetajaile elukutse vaba valiku. Rahvahariduse tõusu edasised ülesanded NSV Liidus, tingimuste loomine üldiseks keskkariduseks ja üleminekuks üldisele kohustuslikule polütehnilisele õpetamisele on omandanud üldrahvaliku tähtsuse.

Need suured ülesanded nõuavad kooli õppeainete õpetamise ümberkorraldamist, et veelgi suuremal määral kaasa aidata õpilaste sotsialistliku teadlikkuse kasvatamisele, et iga õppeainet siduda veelgi tihedamalt eluga, et õpetamise protsessis rõhutada rohkem tootmise teaduslike aluste ning sotsialistliku tööstuse ja põllumajanduse printsiipide omandamist.

Algkoolis rajatakse vundament lapse üld- ja polütehnilisele haridusele. Esimese nelja aasta õppetöö avaldab otsest mõju lapse kogu edaspidisele arenmiskäigule. Alklassides saadud teadmised on õpilasele hariduse põhifondiks.

Algkoolis algab õpilaste tutvustamine nõukogude rahva loova tööga tööstuses ja põllumajanduses, tootmistöö eesrindlastega ja stahaanovlastega. Õpilased saavad aru, et meie maa on kommunismi ehitav maa. Nõukogude sotsialistliku riigi eesmärgiks on kommunistliku ühiskonna ülesehitamine; selleks aga on vajalik tootmise suurendamine ja saaduste külluse saavutamine rahvamajanduse kõikides harudes. Seda kümnete miljonite Nõukogude Liidu kodanike suurt tööd juhivad partei ja Nõukogude valitsus.

Meie kodumaa rahvamajandust ehitatakse viie aasta plaani alusel. Selle plaani täitmisest võtavad osa kõikide õpilaste vanemad perekonnaliikmed — isad, emad, vanemad vennad ja õed.

Eesrindlikud töölised, tehnikud ja insenerid tehastes mitte ainult täidavad, vaid ka ületavad tootmisplaani. Igas ettevõttes on stahaanovlasi ja leidureid, kes näitavad töösse suhtumises eeskujuga ja innustavad selleks ka seltsimehi. Meie maal on silmapaistvad tööinimesed ümbritsetud austusega. Nõukogudemaal on töö au, kuulsuse ja kangelaslikkuse asi.

Põllumajanduses, kolhooside ja sovhooside põldudel kogutakse kõrgeid saake, milliseid ei saadud tsaari-Venemaal ega saada kapitalistlikes maades. Töötajad põllumajanduses, taime- ja loomakasvatuse alal, on saavutanud ennenägemata edu. Sotsialistliku töö kangelasi tunneb kogu meie maa.

Armastust ja austust töö vastu hakatakse lastes kasvatama juba enne kooli kodu ja lasteaias. Kooli ülesandeks on arendada ja kindlustada õpilastes austust töö ja tööinimese vastu, kasvatada kommunistlikku töösuhetumist, püüdlust teha midagi kasulikku ühiskonnale; anda tehnilisele tegevusele ühiskondlik suund, jutustada ja näidata õpilastele, kuidas midagi tehakse. Need kõik on polütehnilise õpetuse eri küljed.

Esimesed kujutlused suurest stalinlikust looduse ümberkujundamise plaanist ja kommunismi suurehitustest peavad lapsed saama juba algkoolis.

Nendel teemadel on vaja korraldada selgitava lugemise tunde, organiseerida õpilaste kohtumisi tööstuse ja põllumajanduse stahaanovlastega, tutvustada õpilasi nende töösaavutustega ning rääkida üldisest vabast, ilma ekspluaterimiseta ja rõhumiseta sotsialistlikust tööst NSV Liidus. Õpetajal tuleb jutustada õpilastele meie võimsast sotsialistlikust tehnikast, kasutades selleks materjale ajalehtedest ja ajakirjadest.

Kuid ainult jutustuste ja vestluste korraldamisest klassis on vähe. Õpilastele on vaja näidata mõnd kooli läheduses olevat sotsialistlikku ettevõtet. Ning see tingib vajaduse tootmisalaste ekskursioonide korraldamiseks kohalikesse ettevõtetesse. Niisuguseid ekskursioone on täiesti võimalik korraldada juba 3. ja 4. klassi õpilastega.

Märgime siin mõned algklasside õpilaste polütehnilise silmaringi laiendamiseks vajalikud ekskursioonid, mis korraldatakse kooli lähemasse ümbrusse, nagu näit. ekskursioon tellistehasesse, kivimurdu, turbatööstusse, mõnda töökotta (sepikotta, tisleri-, lukksepa või õmlustöökotta jne.), kolhoosi, sovhoosi või masina-traktoriaama (põhiliste põllumajanduslike tööde näitamiseks). Võimaluse korral on soovitatav korraldada ekskursioon trükikotta teemal „Kuidas tehakse raamatut (ajalehte)“.

Õpilaste polütehnilise silmaringi laiendamise otstarbel tuleb neile selgitava lugemise tundides näidata pilte sotsialistliku tootmise aladelt. On olemas kümneid diafilme ja palju diapositiive kindlatele teemadele, mis suu-

resti abistavad õpetajat tema töös. Ikka sagedamini kasutatakse koolides kinofilme. Võimaluse korral võib ka algklassides mõnd õppefilmi demonstreerida.

Meie algkoolides on õpilastele raske näitlikult selgitada, kuidas kasvab põlul puuvill, kuidas puuvilla kiilvatatakse, kuidas toimub puuvillakultuuride eest hoolitsemine ja kuidas töötavad puuvilla koristamise masinad. Ometi tuleb õpetajal õpilasi tutvustada puuvilla kui põhimise toorainega, millest valmistatakse riiet, ülikondi, pesu jne. Siin on kinofilmid demonstreerimine tingimata tarvilik. Selleks on vaja näidata ka puuvillasaadusi, peamiselt kiudu, vatti, niiti ja puuvillriiet.

Selgitava lugemise tundide näitlikustamiseks tuleb kasutada nii üksikuid esemeid kui ka muid õppevahendeid. Sellepärast on soovitatav jagada õpilastele vaatlemiseks looduslikke materjale (proove metallidest, maavaradest, pinnasest jne.).

Kätteantava materjali kogumisel on õpetajale suureks abiks õpilased. Õpetaja ülesandel koguvad paljud õpilased suve jooksul mitmesuguste looduslike materjalide kollektsioone. Neid kollektsioone tuleb süstematiseerida ja alal hoida niisuguses seisukorras, et neid oleks käepärane kasutada. Niisugused kohaliku päritoluga kätteantavad materjalid on eriti olulise tähtsusega, sest need tutvustavad algklasside õpilasi ümbruskonna loodusega hoopis sügavamalt, kui seda saab teha õpik.

Polütehnilise õpetuse teostamisel on olulise tähtsusega aritmeetika õppeprogrammis ettenähtud mõõtmised maastikul (maa-ala mõõtmised kooli õuel, õppe-katseaias jne.), kuid selleks on tarvis lihtsaid mõõtmisriistu. Mõned neist (näiteks meetermõõt, tähistead, ekker) on valmistatavad 3. ja 4. klassi õpilaste endi poolt.

Algklasside õpilasi tuleb õpetada käsitsema ka lihtsamaid tööriistu (näiteks kääre, nuga, nõela, naasklit, haamrit, saagi, tange ja põllumajanduslikku inventari).

Kuidas asuda õpilastes kasvatama töö- ja tehnilisi vilumusi, pidades silmas polütehnilise õpetuse ülesandeid? Sel alal annab õpetajale suurt abi klassiväline töö nendel aladel ja eelkõige osavate käte ringid.

Kõigile on teada, et lapsed võivad näiteks masina töötamist jälgida tundide viisi. Jälgides töötamist esitavad lapsed ka arvukalt küsimusi. Nad tahavad teada, mida ja kuidas tehakse, miks seda tehakse nii, aga mitte teisi, kuidas töötab üks või teine masin,

kuidas on valmistatud selle mehhanism jne. Enamik lapsi, eriti poisid, tahab õppida meisterdama. Sagedasti näeme, kuidas lapsed püüavad nende kätte sattunud mehhanismi lahti võtta, et teada saada, kuidas see on ehitatud. Noori huvitab väga keerata masina käepideti, vajutada juhtimiskangi, käivitada tööpinki jne. Seda kõike tuleb õpetajal arvestada oma pedagoogilises töös.

Praktilised ülesanded 7—11-aastastele lastele peavad olema kooskõlas algklasside mitmepalgeliste õppekasvatulike ülesannetega.

Märgime ära peamised suunad, mida mööda võiks kulgeda polütehniliste vilumuste õpetamine algklasside õpilastele.

2. ja 3. klassis on soovitatav korraldada kogusid ekskursioonidel kogutud materjalidest, valmistada geomeetrilisi mudeleid, kaalusid ja lihtsamaid katseriistu loodusteaduse alal. 4. klassi õpilased võivad valmistada mõõtmisriistu, nagu seda on ekker, meetermõõt, mis on kohandatud maa-alade mõõtmiseks, mõned tähisteid, mõõdulint jne. Esimesteks geograafia tundideks on vaja valmistada tuulelipp, samuti on soovitatav ka päikesekella ja lihtsate loodusteaduslike katseriistade valmistamine.

9—11 aasta vanuste laste polütehnilise silmaringi arendamisel on suure tähtsusega modelleerimine. Igas klassis leidub tehnika harrastajaid, kes võivad valmistada ühe või teise mudeli, näiteks meisterdada paadi mudeli, mis liikumiseks on varustatud purjedega või kõige lihtsama kummi-paelast mootoriga. Lapsed valmistavad meeleldi vesiratta mudeli. Niisugused mudelid abistavad õpetajat selgitava lugemise ja loodusteaduse tundides, näidates, ehkki väga väikeses ulatuses, mõningaid looduses toimuvaid protsesse ja loodusjõudude kasutamise võimalusi tehnikas.

Niisuguste tehnika harrastajate poolt valmistatud mudelid on kogu lastekollektiivi uhkuseks. Õpilased jälgivad huviga nende tehnika harrastajate tegevust, paljud pöörduvad õpetaja poole küsimustega, neis ärkab uudishimu, nende vahel toimub arvamuste vahetamine, plaanistetakse valmistada veelgi huvitavamaid mudeleid jne. Kõik see rikastab kollektiivi elu ja mitmekesistab õppeprotsessi. Lastepoolt valmistatud esemeid on soovitatav teatavaks ajaks välja panna klassile üldiseks vaatamiseks.

Rääkides tehniliste vilumuste andmisest õpilastele, tuleb rõhutada vajadust tutvustada õpilasi põllumajanduslike töödega. Õppeprogrammides on ette

nähtud õpilaste töötamine kooli õppekatseaias. Peatumata nendel töödel lähemalt, meenutame ainult nõuet, et õpilaste poolt toimuks taimede kasvatamine „seemnest seemneni“ kooskõlas mitsuurinliku õpetusega.

Kõikides koolides on noorte naturalistide ringid, kelle liikmed kasvatavad taimi ja hoolitsevad loomade eest kooli elavnurgas. Noored naturalistid teevad katseid uute taimedega kõrgemate saakide saamiseks. Kooli õppekatseaias jälgivad nad taimede arenemist, võtavad osa taimede eest hoolitsemisest ja omandavad niiviisi ikka rohkem mitsuurinlikke meetodeid taimede kasvatamise ja arenemise juhtimiseks.

Taimede arenemise juhtimist võib demonstreerida järgmiste katsetega: kartuli kasvatamine jaroviseerimata ja jaroviseeritud mugulatest; tomati kasvatamine külgvõsude ärälõikamiseta ja nende ärälõikamisega; kurgi ladvapungade äränäpistamine.

ÜLKNÜ Keskkomitee VII plenum andis laiaulatusliku programmi pioneeride ja õpilaste töökasvatuse ja tehnilise silmaringi laiendamise alal. VII plenumi otsustes pööratakse erilist tähelepanu osavate käte ringide organiseerimisele koolides. Nende ringide liikmed valmistavad õpetaja või vanempioneerijuhhi juhtimisel mitmesuguseid esemeid, mis on õpetajale õpetamisprotsessis vajalikud. Nende ringide liikmed, 4. klassi õpilased, võivad jõukohaselt abiks olla ka õppevahendite remontimisel.

VII plenum soovitas korraldada temaatilisi pioneerikoondusi, kus osavõtjad tegelevad näiteks vesiratta ja paisu modelleerimisega, maja maketi valmistamisega, tutvudes sellejuures nõukogude tehnikaga jne.

Igas koolis peab olema eraldatud sobiv koht osavate käte ringi tööks. Oleks hea, kui selleks saaks eraldada eraldi töötoa.

Peatume algklasside õpilaste töötoa sisustusel. Siin peaksid olema tööriistade komplektid lihtsate köitmis- ja kartongitööde teostamiseks (raamatuköitmine, papist pildiraami väljalõikamine jne.). Samuti on vajalikud lihtsad puutööriistad (saed, haamid, 1—2 hõõvliit, põhilised mõõtmisriistad: joonlauad, nurklauad, sirkliid), väga vajalikud on ka lihtsamad õmblusvahendid (nöölad, käärid). Võimaluse puhul tuleks töötuba varustada ka õmblusmasinaga.

Õpilaste polütehnilise silmaringi laiendamisel on suure tähtsusega klassivälise lugemine. Klassivälisest lugemist peab juhtima õpetaja, andma õpi-

lastele nõu, mida lugeda, ja arutlema nendega loetut. Väiksemagi võimaluse puhul tuleks organiseerida klassi raamatukogu, mille loomisele ja milles töötamisele (raamatute kogumine, lugemiseks väljaandmine ja hooldamine) tuleks rakendada õpilasi endid.

Tehes õpilastega mõningaid tehnikaga seotud töid, peab õpetaja õpetama neid, eriti 3. ja 4. klassi õpilasi, kasutama jooniseid. Tuleb püüda selteni, et õpilased valmistaksid enne töö juurde asumist valmistatava eseme joonise. See annab õpilastele võimaluse antud ülesannet läbi mõelda ja tutvustab neid aegamööda graafika elementidega.

Kui pole võimalik osavate käte ringi töötoa sisseseadet tervikuna korraga soetada, siis tuleb seda teha osade kaupa, alates nende asjadega, mis on vajalikud esimesteks töödeks.

Kui koolil puuduvad võimalused osavate käte ringile eraldi ruumi andmiseks, võib ringi tööd organiseerida ka pioneeritoas. Osa töid võib teha klassis koolipinkidel, paigutades neile aluslaua, et ei rikutaks koolipinke. Peale tööd kogutakse kõik tööriistad kokku ja paigutatakse kappi. Tööriistade hoidmise eest vastutab korrapidaja õpilane või salgajuht.

Polütehniline õpetus on tihedalt seotud teaduse aluste õpetamisega. Õpetajal tuleb viia õppe-kasvatustöösse ikka enam polütehnilise õpetuse elemente. Selleks peab ta ise omandama töö- ja tehnika-alaseid vilumusi ja laiendama oma polütehnilist silmaringi. „Mis oleks,“ kirjutab J. V. Stalin oma geni-

aalses teoses „Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus“, „kui mitte üksikud tööliste rühmad, vaid enamus töölisi oleks tõstnud oma kultuurilise ja tehnilise taseme insener-tehnilise personali tasemele? Meie tööstus oleks tõstetud teiste maade tööstusele kättesaamatule kõrgusele.“¹

Suur Stalin seadis koolide ja õpetajate ette ülla ülesande: oma pedagoogilise tööga kaasa aidata üldrahvaliku ürituse teostamiseks — tõsta tööliste enamuse kultuuriline ja tehniline tase insener-tehnilise personali tasemele.

„Oleks naeruväärt arvata, et niisugune tõus ei ole teostatav,“ ütles J. V. Stalin. „See on täiesti teostatav nõukogude korra tingimustes, kus kogu maa tootlikud jõud on vabastatud kapitalismi köidikuist, kus töö on vabastatud eksploatatsiooni ikkest, kus võimul on tööliklass ja kus tööliklassi noorpõlvel on kõik võimalused saada küllaldast tehnilist haridust. Pole mingit alust kahelda selles, et ainult selline tööliklassi kultuurilise ja tehnilise taseme tõus võib hävitada vaimse töö ja kehalise töö vahel olemasoleva vastuolu alused, et ainult see võib kindlustada selle kõrge tööviljakuse ja selle tarbeesemete külluse, mis on vajalikud selleks, et alustada üleminekut sotsialismilt kommunismile.“²

¹ J. Stalin, Sotsialismi majandusprobleemid NSV Liidus, Tallinn, 1953, lk. 61.

² J. Stalin, Leninismi küsimusi, Tallinn, 1952, lk. 468.

ILMUNUD PEDAGOOGILIST KIRJANDUST.

Ajakiri „Советская педагогика“
nr. 3, 1953.

Ajakirja selles numbris tuuakse ära NLKP Keskkomitee, NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi teadaanne J. V. Stalini surma kohta ja J. V. Stalini portree.

Opetuse ja kasvatus teooria ning praktika alalt on selles numbris terve rida kirjutusi. Mainigem nendest siinkohal esijoones prof. Ogorodnikovi oma, mis käsitleb marksismi-leninismi klassikute õpetust igakülgsest arenenud inimeste kasvatamisest. Valgustanud küsimuste Marxi, Engelsi, Lenini, Stalini tööde najal, juhib autor tähelepanu sellele, et nõukogude pedagoogika teoorias pole senini vajalikult läbi töötatud niisugused tähtsad küsimused, nagu on seda õpetuse ühendamine tootva tööga ja laste vanuselised iseärasused, millel on väga suur tähtsus tegelikus õppe-kasvatustöös.

Õpilaste hindamisele on pühendatud kaks kirjutust. Ühes neist rõhutatakse, et hindamise peamiseks ülesandeks on õpilaste faktiliste teadmiste kindlakstegemine, teises seevastu näidatakse, et küsitlemise kui õpilaste teadmiste hindamise ühe vormi puhul on väga tähtsal kohal õpetuslik külg.

Õppetunni tüüpide küsimust oma kooli tegelike töökogemuste najal käsitleb Vladimiri oblasti Petušinski Keskkooli direktor V. Satski.

Polütehnilise õpetuse ülsannete teostamisel on suure tähtsusega õpilaste ekskursioonid ja matkad. Seda küsimust valgustab M. Odintsov.

Väljapaistva vene pedagoogi K. D. Ušinski tunnetusteoreetilisi vaateid ja tema õpetusteooriat käsitleb P. Rjabinšev.

Pedagoogika ja rahvahariduse ajaloost alalt on ajakirjas kaks artiklit: ühes neist kõneldakse kuulsa vene keemiku D. I. Mendelejevi tegevusest ja pedagoogilistest vaadetest, teises — keskkooliõpetajate teadusliku ettevalmistuse pedagoogilisest suunast revolutsioonielisel Venemaal.

Edasi valgustatakse ühes kirjutuses pedagoogilise praktika küsimust laulmise alal pedagoogilistes koolides ja teises kirjutuses näidatakse, kuidas Semjonovi Õpetajate Instituut Gorki oblastis teostab koostööd koolidega ja kuidas ta kooli abistab.

Peale selle on ajakirjas materjale kriitika ja bibliograafia alalt (tuuakse kriitiline ülevaade ajakirjast „Естественное в школе“, 1952 ja kogumikust „За высокую успеваемость учащихся школ“) ning pedagoogilist kroonikat, kus antakse ülevaade lastekodude töötajate nõupidamisest, mis peeti Moskvast möödunud aasta detsembri lõpul, ja A. I. Herzeni nimelise Instituudi pedagoogilise klubi tööst.

Ajakiri „Народное образование“
nr. 3, 1953.

Ajakirjas tuuakse ära NLKP Keskkomitee, NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi ühine teadaanne J. V. Stalini surma kohta ja J. V. Stalini portree.

Rahvahariduse organiseerimise alalt on ajakirja selles numbris kirjutusi järgmiste küsimuste kohta: 1) vene keele õpetamise parandamisest mitte-vene koolides; 2) õpetajate ettevalmistamisest, kusjuures üks artikkel piirdub algklasside õpetajate ettevalmistamisega, ent teine valgustab pedagoogilise kaadri ettevalmistamist seoses polütehnilise õpetusega; 3) rajoonide haridusosakondade ja keskkoolide inspekteerimisest niihästi oblasti kui haridusministeeriumi inspektorite poolt; 4) ühe rajooni haridusnõukogu töökogemustest; 5) keskhariduse andmisest kaugõppe teel ja 6) pioneerimaja töökogemustest koolide abistamisel.

Koolide õppe-kasvatustöö alalt käsitletakse ajakirjas järgmisi küsimusi: koolisisene pedagoogiline kontroll; õpilaste iseseisev töö klassis ja kodus; ajalehe kasutamisest õppe-kasvatustöös; pedagoogilise nõukogu töökogemustest.

Rahvademokraatia maadest tuuakse sedapuhku ülevaade Hiina Rahvavahariigi haridussüsteemist.

Kriitika ja bibliograafia osas näidatakse, et I. Kudinovi ja N. Sotserdovi raamat „Организация работы инспектора школ“ on inspektoreile nende töös tõsiseks abiks, kuigi kõnealuses raamatus on ka rida puudusi.

Kroonika osas antakse ülevaade Vene NFSV Haridusministeeriumi kolleegiumi tööst.

Ajakiri „Начальная школа“ nr. 4, 1955.

Ajakirja juhtkiri käsitleb teemat „J. V. Stalin — nõukogude kultuuri ja hariduse looja“.

Oppe- ja kasvatustöö alalt valgustatakse ajakirjas järgmisi küsimusi: kirjandite ja ümberjutustuste kasutamise kogemusi algkooli 4. klassis; klassiväline lugemine algklassides; poliitnilise õpetuse elemendid geograafia õpetamisel algkooli 4. klassis; kevadised tööd kooli õppe-katseaias; tund kooli õppe-katseaias.

Rubriigis „Õpetaja ja pioneeriorganisatsioon“ köidab lugejate tähelepanu tegelikel töökogemustel põhinev kirjutus teemal „Pioneerikoondus“.

Peale selle on ajakirjas materjale väga mitmesuguste küsimuste kohta, nagu näiteks: kuidas tõsta algklasside õpilaste õigekirja taset; mõningaist võtteist, kuidas kasvatada algklasside õpilasi kirjandusteoste kaudu; kuidas õpetada pikkus- ja raskusmõõte 1. ja 2. klassis; kuidas tutvustada algklasside õpilasi geograafilise kaardiga jne. Olgu märgitud, et kõik need artiklid käsitlevad kõnealuseid küsimusi tegelike töökogemuste najal.

Kriitika ja bibliograafia osas tutvustatakse M. Skatkini tööd „Методика естествознания в начальной школе“, mis ilmus möödunud aastal.

Lõpuks on ajakirjas kroonika osa, milles antakse ülevaade: 1) algkooli 4. klassi üleminekueksamite piletitest; 2) Gruusia NSV Haridusministeeriumi poolt õpetajaile ilukirja alal korraldatud kursuste kogemustest ja 3) Noorte Naturalistide Keskjaama tööst.

Konsultatsiooni rubriigis tuuakse metoodilist materjali 4. klassi ajaloos ettenähtud teema „NSV Liit pärast sõda“ käsitlemiseks.

SISUKORD

Juhtkiri. Kokkuvõte õppe-kasvatustööst olgu põhjalik 257

A. Oparin. Elu tekkimise küsimusest 262

A. Pint. A. S. Makarenko pedagoogilistest vaadetest ja nende juurutamisest ENSV koolides 267

S. Jevdokimova. Koolis teostatava kasvatustöö kogemustest 278

H. Liimets. Tööst lastevanematega 286

H. Гонестова. Работа над типичными ошибками в письменных работах учащихся 295

A. Albitskaja. Keskkooli seitsmendate klasside pioneeridega tehtava kasvatustöö iseärasusi 301

I. Rozanov. Polütehnilise õpetuse elemente algkoolis 314

Kriitika ja bibliograafia
Ilmunud pedagoogilist kirjandust 318

СОДЕРЖАНИЕ

Передовая. Глубоко обобщить итоги учебно-воспитательной работы 257

A. Опарин. К вопросу о возникновении жизни 262

A. Пинт. О педагогических взглядах А. С. Макаренко и их внедрении в школах ЭССР 267

C. Евдокимова. Из опыта воспитательной работы школы 278

X. Лийметс. Работа с родителями 286

H. Гонестова. Работа над типичными ошибками в письменных работах учащихся 295

A. Альбицкая. Особенности воспитательной работы с пионерами в седьмых классах средней школы 301

И. Розанов. Элементы политехнического обучения в начальной школе 314

Критика и библиография
Выпущено педагогической литературы 318

Toimetuse kolleegium: R. Meriloo (toimetaja), J. Tohver, A. Valsiner, R. Kalling, M. Salum, M. Leitsalu.

Toimetuse aadress: Tallinn, Tõnismägi 11, tel. 307-96. Ladumisele antud 23. IV 1953. Trükkimisele antud 13. V 1953. Trükiarv 2926. Paber 70×108, 1/16. Trükipoognaid 4. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 5,48. Arvutuspoognaid 6,07. MB-05666. Tellimise nr. 826. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk 54/58.

Eesti Ajalehtede-Ajakirjade Kirjastus.

Ilmub 1 kord kuus. Uksiknumbri hind 5 rubla.

Tellimishind: 6 kuud — 30 rubla.

«Ньюкоуде кооль» («Советская школа»). Орган Мин. Просв. ЭССР. На эстонском языке.

WS

94/ 6601

I9765
5)

Rbl. 5.—